

ሙስሪ ገብረ

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን
እምነትና ትምህርት

ከአባ መልከጼዴቅ ሊቀ ጳጳስ
በርከሊ መካነ ሰላም መድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን
ካሊፎርኒያ አሜሪካ
፲፱፻፺፬ / 2002

የደራሲው መብት በሕግ የተጠበቀ ነው ፤
All Rights Reserved

ምሥጋና ፤

- ፩ኛ- በበርካሊ መካነ ሰላም መድኃኔ ዓለም ቤተ ክርስቲያን የሚገኙ ምዕመናን በላገሱኝ ያልተቆጠበ ጥረትና እርዳታ ይህን መጽሐፍ ጽፌ ለማቅረብ ችለዋል ። መጽሐፉን የሚመለከቱ ሁሉ ይህን ወገን እንዲያመሰግኑልኝ እጠይቃለሁ ።
- ፪ኛ- ይህን መጽሐፍ ረቂቁን በታይፕ መትቶ ፤ እንደገና እርማቱን በታይፕ አስተካክሎ በዚህ ቅጽ እንዲታተም ለረዳኝ ለወዳጄ ለአቶ ሊቀ ጳጳሱ ምሥጋና አቀርባለሁ ።

የዚህ መጽሐፍ መታሰቢያነት በሥጋም በመንፈስም ወልዶ ላሳደገኝ ለቡሩኩ አባቴ ለቄስ ወርቅነህ ትኩ ተሰጥቷል ።

በውስጡ የሚይዘው		ገጽ
መቅድም		1-3
መግቢያ		4-6
ክፍል ፩	ስለእግዚአብሔር መኖር በጠቅላላው	7-52
ምዕራፍ ፩	የእግዚአብሔር ህልውና	7-15
	1. ሃይማኖት የሁሉ መሠረት	7-10
	2. የሰው አዕምሮና የእግዚአብሔር ጠባይ	10-13
	3. እምነት ወይስ ዕውቀት ወደእግዚአብሔር ያደርሳል	13-15
ምዕራፍ ፪	ስለእግዚአብሔር መኖር አስረጅዎች	15-22
	1. የፍጥረት ዓለም አስረጃ	16-17
	2. የፍጥረቱ ክንውን	17-19
	3. የሕገ ልቡና አስረጅነት	19
	4. ታሪካዊ አስረጅ	19-22
ምዕራፍ ፫	የእግዚአብሔር አንድነት	22-31
	1. እግዚአብሔር አንድ ነው	22-27
	2. የእግዚአብሔር አካላዊነት	27-31
ምዕራፍ ፬	የእግዚአብሔር ባሕርይ መግለጫዎች	32-52
	1. በዓለም ሙሉ ስለመሆኑ	33-34
	2. ስለ ክሃሊነቱ	35-36
	3. ስለ ዘለዓለማዊነቱ	37-39
	4. ስለ ፍጹም ዕውቀቱ	39-41
	5. ስለ ፍጹም ጥበቡ	41-42
	6. ስለ ቅዱስነቱ	42-44
	7. ስለ መንፈስነቱ (ረቂቅነቱ)	44-46
	8. ስለ እውነተኛነቱ	47
	9. ስለ መሐሪነቱ	47-48
	10. ስለ ታማኝነቱ	49-50
	11. ስለ ትክክለኛ ፍርዱ	50-51
	12. ስለ ፍጹም ፍቅሩ	51-52
ክፍል ፪	ስለ ቅዱሳን መጻሕፍት በጠቅላላው	53-68
ምዕራፍ ፩	ቅዱሳን መጻሕፍት በመንፈስ እግዚአብሔር ስለመጻፋቸው	53-68
	1. ቅ. መጻሕፍት በመንፈስ እግዚአ. ስለመጻፋቸው	53-56
	2. የቅዱሳን መጻሕፍት ቁጥራቸው	56-64
	3. የቅዱሳን መጻሕፍት ቀኖናነት	64-65
	4. ቅ. መጽሐፍ የሃይማኖት ምንጭ መሆኑ	65-68
ምዕራፍ ፪	ቅዱስ ትውፊት	68-72
	1. የቅዱስ ትውፊት መነሻ	70-71

በውስጡ የሚይዘው	ገጽ
2. እውነተኛው ትውፊት	71-72
3. የቅዱስ ትውፊት ዘመን	72
ክፍል ፫ ምሥጢረ ሥላሴ	
ምዕራፍ ፩ እግዚአብሔር በሥላሴነቱ	72-85
1. ምሥጢረ ሥላሴ	72-85
2. ሦስትነት በአንድነት	78-79
3. አንድነት በሦስትነት	79-82
	82-85
ክፍል ፪ ፍጥረት ዓለም በጠቅላላው	
ምዕራፍ ፩ እግዚአብሔር በፍጥረቱ	86-147
1. ፍጥረት እምነብ አልቦ ንብ ቦ	86-96
2. ፍጥረት በዘመን	89-90
3. የዓለም መፈጠር ምክንያትና ግብ	90-91
4. የፍጥረቱ ክንውን	92-94
ምዕራፍ ፪ ዓለም በጠቅላላው	94-96
1. ሁለቱ ዓለማት	96-115
2. የሰማይ ተፈጥሮ	97-98
ሀ. የፀሐይ ተፈጥሮ	99-111
ለ. የወርን ተፈጥሮ	102-104
ሐ. የከዋክብት ተፈጥሮ	104-106
መ. ሰማያዊያን ሠራዊት	106-110
3. የምድር ፍጥረት	110-111
ሀ. አዝርእትና አትክልት	111-115
ለ. እንስሳትና አራዊት	112-113
ምዕራፍ ፫ የእግዚአብሔር መግባት	113-115
1. በመጠበቅ	116-119
2. በማስተዳደር	117-118
ምዕራፍ ፬ የመላእክት ህልውና	118-119
1. የመላእክት ተፈጥሮ	119-127
2. የመላእክት ባሕርይ	120-122
3. የመላእክት ተግባር	122-124
4. የመላእክት ነገድ	124-125
5. የመላእክት ክብራቸው	125-127
ምዕራፍ ፭ አጋንንት በጠቅላላው	127
1. የአጋንንት ህልውና	128-131
2. የአጋንንት ተፈጥሮ	128-129
3. የአጋንንት ባሕርይ	129
	129

በውስጡ የሚይዘው	ገጽ
4. የአጋንንት ቦታ	129-130
5. የአጋንንት ሥራ	130
6. የአጋንንት ውድቀት	130-131
ምዕራፍ ፮ ስለሰው በጠቅላላው	131-141
1. የሥጋ ተፈጥሮ	131-133
2. የነፍስ ተፈጥሮ	133-136
3. የሰው የተለያዩ ጠባዕያት	136-138
4. የሰው ሁሉ ነገድ አንድ መሆኑ	138-139
5. የሰው የመጀመሪያው ዕድል	139-141
ምዕራፍ ፯ ጥንተ አብሶ (ጥንታዊ በደል) ::	141-147
1. የጥንተ አብሶ አመጣጥ	141-143
2. የኃጢአቱ ጠባይ	143-145
3. በጥንተ አብሶ ምክንያት የመጣው ቅጣት	145-147
ክፍል ፭ ድንኑት ዓለም	147-160
ምዕራፍ ፩ ምሥጢረ ሥጋዊ በጠቅላላው	147-160
1. የድንኑት ዓለም ዕቅድ	147-149
2. ክርስቶስ አምላክ ወሰብእ መሆኑ	149-150
3. የወልድ ቀዳማዊነት	150-152
4. የወልድ የእግዚአብሔር ልጅነት	152-154
5. የወልድ ጽንሰት	154-156
6. የወልድ ልደት	156-157
7. የክርስቶስ የዚህ ዓለም ሕይወት	157-160
ምዕራፍ ፪ ስለክርስቶስ አምላካዊ ባሕርይ	161-173
1. ቅድስናውን በመግለጥ	161
2. እግዚእ (ጌታ) መሆኑ	161-163
3. አምላክነቱን በመግለጥ	163-165
4. ሁሉን አዋቂ መሆኑ	166
5. በዓለሙ ምሉዕ መሆኑ	166
6. ክርስቶስ ዘለዓለማዊ መሆኑ	166-167
7. ክርስቶስ በፈጣሪነት መሥራቱ	167-168
8. ክርስቶስ እንደአምላክነቱ ኃጢአትን ማስተሥረዩ	168
9. በብሉይ ለአብ የተደረገው ሁሉ ለወልድ መሆኑ	169
10. ከእግዚአብሔር አብ ጋር በእኩልነት ሲገኝ	170-172
11. ለክርስቶስ አምልኮትና ስግደት እንዲገባው	172-173
ምዕራፍ ፫ ምሥጢረ ተዋሕዶ	173-178
ምዕራፍ ፬ የክርስቶስ ፫ መዓርጋት	178-180
1. የሊቀ ካህንነቱ ማዕርጋት	181-182

በውስጡ የሚይዘው	ገጽ
2. የነቢይነቱ ማዕርግ	182-184
3. የንጉሥነቱ ማዕርግ	184-186
ምዕራፍ ፭ የክርስቶስ ሞት	187-188
ምዕራፍ ፮ የክርስቶስ ትንሣኤ	189-190
ምዕራፍ ፯ የክርስቶስ ዕርገት	190-191
ክፍል ፮ እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ	
ምዕራፍ ፩ የመንፈስ ቅዱስ ህልውና	191-198
1. መንፈስ ቅዱስ ፫ኛ አካል መሆኑ	191-198
2. የመንፈስ ቅዱስ ብሂል	191-194
3. የመንፈስ ቅዱስ አምላክነት	194-195
4. መንፈስ ቅዱስ ከአብና ከወልድ ጋር እኩል መሆን	195-197
ምዕራፍ ፪ የመንፈስ ቅዱስ ሥራ	197-198
1. መንፈስ ቅዱስ ከዓለሙ ጋር ያለው ግንኙነት	198-201
2. መንፈስ ቅዱስ ከሰው ጋር ያለው ግንኙነት	198-199
3. የመንፈስ ቅዱስ ጸጋ	199-200
	200-201
ክፍል ፯ ክብረ ቅዱሳን	
ምዕራፍ ፩ ቅዱሳን በጠቅላላው	201-216
1. የቅድስና ትርጉም	201-216
2. ቅዱሳንነት የሚገባው	201-206
3. ቅዱሳን በብሉይ ኪዳን	206-209
4. ቅዱሳን በሐዲስ ኪዳን	209-208
5. የቅዱሳን ዓይነት	209-212
ምዕራፍ ፪ ቅድስት ማርያም	212-216
1. ቅድስናዋ	216-225
2. ክብረ ድንግል በነቢያት	216-218
3. ዘለዓለማዊ ድንግልናዋ፥ ቅድስናዋ	218-222
4. ምስጋና እንዲገባት	222-223
5. ክብር እንዲገባት	223-224
ምዕራፍ ፫ ቅዱሳን ሐዋርያት	224-225
ምዕራፍ ፬ የቤተ ክርስቲያን አባቶች	225-226
1. የቤተ ክርስቲያን አባቶች ዓይነት	227-231
2. ሰማዕታት	227-228
3. ጸድቃን	228-230
ምዕራፍ ፭ ከቅዱሳን ጋር ያለን ግንኙነት	230-231
ምዕራፍ ፮ ጸሎት	231-234
ምዕራፍ ፯ ጸሎተ ፍትሕት	234-237
	237-240

በውስጡ የሚይዘው	ገጽ
ክፍል ፰ ቤተ ክርስቲያን	240-250
ምዕራፍ ፩ የቤተ ክርስቲያን ህልውና	240-243
ምዕራፍ ፪ የቤተ ክርስቲያን መሠረት	243-247
ምዕራፍ ፫ የቤተ ክርስቲያን አስተዳደር	247-250
ክፍል ፱ የቤተ ክርስቲያን ምሥጢራት በጠቅላላው	251-297
ምዕራፍ ፩ የምሥጢራት ቤተ ክርስቲያን አስፈላጊነት	251-253
ምዕራፍ ፪ የምሥጢራት ቤተ ክርስቲያን ቁጥራቸውና አገልግሎታቸው	253-257
1. የምሥጢራት ቤተ ክርስቲያን ቁጥራቸው	254
2. የምሥጢራት ቤተ ክርስቲያን ተግባራቸው	254-255
3. የሚደገሙና የማይደገሙ ምሥጢራት	255-256
4. ለሰው ሁሉ የሚሰጡና ለተወሰኑ ሰዎች ብቻ የሚሆኑ	256-257
ምዕራፍ ፫ ምሥጢረ ጥምቀት	258-267
1. የቃሉ ትርጉም	258-259
2. ጥምቀት አስቀድሞ በምሳሌ መነገሩ	259-261
3. የንስሐ ጥምቀት	261
4. እውነተኛው ጥምቀት መቼና በማን ተመሠረተ	261-262
5. ለጥምቀት የሚያስፈልጉ አንቀጾች	262-263
6. ለጥምቀት የተወሰነ ዕድሜ	263-265
7. ጥምቀት ፩ ጊዜ ብቻ መሆን	265-266
8. ጥምቀት የሚታይ አገልግሎትና የማይታይ ጸጋ መኖሩ	266
9. ጥምቀት በደም	266-267
10. የጥምቀት ጥቅም	267
ምዕራፍ ፬ ምሥጢረ ሜሮን	267-270
1. የቃሉ ትርጉም	267-268
2. የምሥጢረ ሜሮን አመሠራረት	268-269
3. የምሥጢረ ሜሮን አገልግሎት መቼና በማን ተመሠረተ	269-270
4. የምሥጢረ ሜሮን ጥቅም	270
ምዕራፍ ፭ ምሥጢረ ቁርባን	271-278
1. የቃሉ ትርጉም	271
2. ስለ ምሥጢረ ቁርባን በብሉይ ኪዳን የተመሰሉ	271-273
3. የምሥጢረ ቁርባን አመሠራረት	273-274
4. ውሳጤ ንብስት ወወይን	274-276
5. ምሥጢረ ቁርባን መሥዋዕት መሆኑ	276-277
6. መቼና መቼ መቁረብ እንዲገባ	277-278
7. የምሥጢረ ቁርባን ጥቅም	278

ምዕራፍ	ብውስጡ የሚደዘው	ገጽ
ምዕራፍ ፮	ምስጢር ንስሐ	278-283
	1. የንስሐ ትርጉም	278
	2. የምስጢር ንስሐ አመሠራረት	279
	3. የምስጢር ንስሐ አፈጻጸም	279-280
	4. ንስሐና ኑዛዜ	280-281
	5. የንስሐ ምስጢርነት	281
	6. ንስሐና ቀኖና	282
	7. የንስሐ ጥቅም	283
ምዕራፍ ፯	ምስጢር ክህነት	283-289
	1. የክህነት ትርጉም	283
	2. የምስጢር ክህነት አመሠራረት	283-285
	3. የክህነት ተግባር	285-287
	4. የክህነት ማዕርግ አከፋፈል	287-288
	5. ለምስጢር ክህነት የሚታይ አገልግሎትና የማይታይ ጸጋ	288
	6. የምስጢር ክህነት ጥቅም	288-289
ምዕራፍ ፰	ምስጢር ተክሊል	289-295
	1. የተክሊል ትርጉም	289-291
	2. የጋብቻ ዓላማ	291-292
	3. ጋብቻ የማይፈታ ምስጢር መሆኑ	292-294
	4. ለምስጢር ተክሊል የሚታይ አገልግሎት የማይታይ ጸጋ መኖሩ	294
	5. የምስጢር ተክሊል ጥቅሙ	294-295
ምዕራፍ ፱	ምስጢር ቀንዲል	295-297
	1. የቀንዲል ትርጉም	295
	2. የምስጢር ቀንዲል አመሠራረት	295-296
	3. የቀንዲልና የሜሮን ልዩነት	296-297
	4. የምስጢር ቀንዲልና የንስሐ ልዩነት	297
	5. ለምስጢር ቀንዲል የሚታይ አገልግሎትና የማይታይ ጸጋ መኖሩ	297
ክፍል I	ምስጢር ትንሣኤ ሙታን በጠቅላላው	298-315
ምዕራፍ ፩	ጠቅላላ የሰው ልጅ ሁሉ ትንሣኤ	298-302
ምዕራፍ ፪	የትንሣኤው ዓይነት	302-305
ምዕራፍ ፫	ምስጢር ምጽአት	305-307
ምዕራፍ ፬	የመጨረሻ ፍርድ በሰው ልጅ ሁሉ	308-313
ምዕራፍ ፭	ዘለዓለማዊ መንግሥት የጥቅሦች ማውጫ	313-315
		316-360

መግለጫ ፤

በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጠቀሱ ጥቅሶችና የተሰጡ ማስረጃዎች በመካከሉ እየገቡ ለአንባቢ እንዳያስቸግሩ በማለት ዳር ወጥተው ከገጽ 316 እስከ 360 ባሉ ገጾች ይገኛሉ ። አንባቢያን በሚፈልጉት ጊዜ በክፍሉ በምዕራፉ ተገልጠው የተቀመጡ ስለሆነ እልባት እያለቡ ሊመለከቷቸው ይችላሉ ።

እንግዲህ እያገናዘቡ ማንበቡ የአንባቢው ፈንታ መሆኑን እገልጣለሁ ።

የቤተ ክርስቲያናችንን እምነትና ትምህርት አጠናቆ የያዘውን ቀዋሚውንና ነዋሪውን ትምህርታችንን ሁሉ የያዘውን ይህን መጽሐፍ ፤ ስለ አርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነትና ትምህርት ሙሉ አስረጅነት ሊሰጥ በሚችለው ቃል «የኢትዮጵያ አርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እምነትና ትምህርት» ብዬ ሰይሜ አቅርቤዋለሁ ።

ይኸንን የመሰለውን እምነትና ትምህርት የያዘውን መጽሐፍ ብዙዎች አብያተ ክርስቲያናት «ዶግማ» ብለው ይጠሩታል፤ ሌሎችም አብያተ ክርስቲያናት ቃሉን እንዳለ ወስደው ይጠቀሙበታል ። የእኛንም እምነትና ትምህርት አጠቃልሎ የያዘውን ይህን መጽሐፍ በዚህ ቃል ዶግማ ብለን ብንሰይመው ቀዋሚ ይሆናል የሚል እምነት አለኝ ። ይኸም ዶግማ የሚለው ቃል ለምንና ምንን ለመሰለ አገልግሎት ሊውል እንደሚችል እንደሚከተለው እገልጣለሁ ።

ዶግማ የሚለው ቃል ግሪክኛ ነው፤ ትርጉሙም ትእዛዝ፣ አዋጅ፣ ውሳኔ ማለት ነው፤ ይኸውም የማይለወጥ ቃል፣ የማይታለፍ ትእዛዝ፣ የማይሻር አዋጅ፣ የማይለወጥ ውሳኔ ማለት ነው ። በዚህም መልክ ሃይማኖት ነክ የሆኑ የማይለወጡ የማይሻሻሉ ሕጋዊ መልክ ያላቸው ትምህርቶች በዚህ ስም ይጠራሉ ። ሌላም በዚህ መልክ የተነገሩላቸው ይኸንንም የመሰለ ትርጉም የያዙ ቃላት በብሉይ ኪዳንም በሐዲስ ኪዳንም በብዛት ይገኛሉ፤ እነዚህን ሁሉ በግሪክኛው «ዶግማ» ሲላቸው በእኛ ትርጉም ግን ትእዛዝ፣ ምሳሌ፣ አዋጅ ሲላቸው ይገኛል።

ዶግማ ከቤተ ክርስቲያን ውጭ በሆነ አነጋገር የተለየ ትርጉምን የያዘ ሆኖ እናገኘዋለን፤ ሆኖም በቤተ ክርስቲያን አነጋገር ዶግማ በሚልበት ጊዜ በሊቃውንት ተጠንቶ በሲኖዶስ የተወሰነው፣ በቅዱስ መጽሐፍና በቅዱስ ትውፊት ተደግፎ የታወጀው፣ የተደነገገው፣ መቼም ቢሆን ሊለወጥ የማይቻለው ትምህርትና ሃይማኖታዊ ውሳኔ ሆኖ ይገኛል፤ ይኸም ማለት ዘመን የማይሸረው፣ ባለሥልጣንም የማይለውጠው፤

በአስተያየትም የማይሻሻል እውነተኛ የቤተ ክርስቲያን እምነትና ትምህርት ማለት ነው ።

እንግዲህ መጽሐፍ ቅዱስ የሃይማኖት ቀኖና መሆኑን ስናምን ከቅዱስ መጽሐፍ የተውጣጠውን ቅዱስ መጽሐፍንም መስሎ እርሱንም ተደግፎ የወጣውን ቤተ ክርስቲያናችን የምታምነውንና የምታስተምረውን ይኸን የመሰለውን ቀጥተኛ ውንና እውነተኛውን ትምህርት ደግማ ብንለው ተገቢውን ስያሜ አገኘ ማለት ነው ።

ቤተ ክርስቲያን እምነቷንና ትምህርቷን አንድ ጊዜ በዚህ መልክ ከወሰነችው በኋላ ዘመን አልፎ ዘመን ሲተካ ቢኖር፤ በችግርም ወይም በምችት፤ ወይም በሌላ ልዩ ልዩ ምክንያትም ቢሆን ሊለወጥ፤ ሊሻሻልም የማይችል፤ ወይም ዕዝል ቅጥል ሊገባበት፤ ሊጨመርበት የማይገባው ነው። የአንድ ከፍተኛ ባለሥልጣን ትእዛዝ ወይም ውሳኔ ረዘመ ብለው ሊያሳጥሩት፤ አጠረም ብለው ሊያስረዝሙት የማይቻል ውሳኔ እንደመሆኑ ደግማውም ቤተ ክርስቲያን እንደያዘችው እንደምታስተምረውም አድርጎ መቀበልና አጥብቆ መያዝ ለቤተ ክርስቲያን ዜጋ ሁሉ በግድ አስፈላጊ ነው ። እንግዲህ እምነታችንና ትምህርታችን በዚህ መልክ ከፍተኛ ውሳኔ በመሆኑ አማንያን ሁሉ አክብረው መያዝ እንዳለባቸው ያረጋግጣል፤ ስለዚህም «የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እምነትና ትምህርት» ብለን ከፍተኛ ውሳኔነቱን አረጋግጠን ጽፈናል ።

የአንዳንድ ባለሥልጣን አዋጅ ወይም ትእዛዝ በልዩ ልዩ ችግር ወይም ምክንያት የሚለወጥ የሚሻሻል ቢሆንም እንኳን የቤተ ክርስቲያን እምነትና ትምህርት ደግማ ነውና አንድ ጊዜ በሲኖዶስ ከተወሰነ በኋላ ቀዋሚ ነው፤ ለዘለዓለም ነዋሪ ነው፤ ሰዎች ይለወጣሉ፤ የቤተ ክርስቲያንም መሪ ሊለወጥ ይችላል፤ ትምህርቱ ግን ምንም ጊዜ ቢሆን ከቶ አይለወጥም።

ሥርዓተ ቤተ ክርስቲያን የሆነ እንደሆነ እንደጊዜው፤ እንደቦታውም፤ እንደ ልዩ ልዩ ሁኔታው ይለወጣል፤ ይሻሻላልም፤ ይኸም መሆኑ ያለበት ግዴታ ነው። እምነቱና ትምህርቱ ግን ከቅዱስ መጽሐፍ የወጣ፤ በቅዱስ ሲኖዶስ

የጸደቀ እውነት ስለሆነ፤ መቼም ቢሆን በምንም ምክንያት አይለወጥም አይሻሻልም ።

አንዲቷ ቤተ ክርስቲያንም ከሌሎች አብያተ ክርስቲያናት ጋር የምትለየው ወይም የምትገናኝ መሆኗ የሚገለጠው፤ አንድም የሚታወቀው በዚህ ሃይማኖታዊ ትምህርትን በሚሰጥ እምነትና ትምህርት መጽሐፍ ብቻ ነው ። አንዲት ቤተ ክርስቲያን የምታምነውን፤ የምትቀበለውንም አርቶዶክሳዊ ትምህርት ወይም የምታወግዘውን፤ የማትቀበለውን አስተያየት ለይታ ያስታወቀች እንደሆነ ልዩነቱን አንድም ግንኙነቱን ሕዝቡ ሳይቀር ሊያውቀው ፤ በየጊዜውም ሊገነዘበው ይችላል፤ ቤተ ክርስቲያኗም በዚህ መልክ እምነቷንና ትምህርቷን ደህና አድርጋ ለተከታዮቿ ልትገልጥና ልታስታውቅበት ትችላለች።

ትምህርቱ የቤተ ክርስቲያን ዓምድ ምሳሌም ቢሆን ቤተ ክርስቲያን ደግሞ የትምህርቱ መነገሪያና መታወጃ ቦታ ናት፤ ስለዚህ ይኸ የቀና አርቶዶክሳዊ ተዋሕዶ ትምህርት በቤተ ክርስቲያን እንዲነገር፤ ሁሉም ያውቀውና ይረዳው ዘንድ አስፈላጊ ስለሆነ በተለየ ዝግጅት በዚህ መልክ ቀረበ ።

አባ መልከጼዴቅ ሊቀ ጳጳስ

አሜሪካ፣ ካሊፎርኒያ በርክሊ

፲፱፻፺፬

2002

መ ግ ቢ ያ :-

የቤተ ክርስቲያናችንን ቀጥተኛ እምነትና ትምህርት ለአማንያኑ ሁሉ ለማሳወቅ ይቻል ዘንድ ከዚህ ቀደም «የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እምነትና ትምህርት» በሚል ርእስ በተጻፈ መጽሐፌ በመጠኑም ቢሆን ገልጫ ነበር፤ አሁን ግን ዘመኑ የራቀውን የሰው አእምሮም የበለጠ የመጠቀሙን ያህል ሰፊ ያለ አገላለጥ ያለው መጽሐፍ ማቅረብ የሚያሻ መሆኑ ተሰማኝ፤ ስለዚህም ያንን የቀደመውን ጽሑፌን አሻሽዬና አስፋፍቼ በዚሁ መልክ አቅርቤዋለሁ።

ይኸም መጽሐፍ በየአማኒው እጅ እንዲገኝና ሁሉም እንዲመለከተው አስፈላጊነቱ የታመነ ሲሆን፤ ቃላቱም ምሥጢሩም በጣምም ሳይከብድ፤ በጣምም ሳይቀል አማካዩን መንገድ ተከትሎ እንዲሔድ ተደርጎ የተዘጋጀ ነው። ይሁን እንጂ አሁንም የሁሉንም ስሜት በትክክል ሊያረካ እንደማይችል ብንምትም አማካዩን መንገድ ተከትያለሁ። ሁል ጊዜ አማካዩ ነገር ሁሉ አንደኛ እንደሚሆን እንምታለሁ፤ ስለዚህ ሁሉም በዚሁ እንዲጠቀም እጋብዛለሁ ።

መጽሐፉን እንደሚከተለው በ፲ ታላላቅ ክፍል ክፍሌ ጽፈዋለሁ፤ ይኸውም:-

- ክፍል ፩. ስለ እግዚአብሔር መኖር በጠቅላላው
- " ፪. ስለ ቅዱሳት መጻሕፍት "
- " ፫. ስለ ምሥጢረ ሥላሴ "
- " ፬. ስለ ፍጥረት ዓለም "
- " ፭. ስለ ድንገተ ዓለም "
- " ፮. ስለ እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ
- " ፯. ስለ ምሥጢራተ ቤተ ክርስቲያን በጠቅላላው
- " ፰. ስለ ምሥጢረ ትንሣኤ ሙታን "
- " ፱. ስለ ቤተ ክርስቲያን "
- " ፲. ስለ ክብረ ቅዱሳን "

ይኸም አከፋፈል የምናምነውንና የምናስተምረውን ሁሉ በትክክል ለመግለጥ የሚያስችሉትን አርእስት ለማሳየት እንዲያመች በማለት ነው። እያንዳንዱ ርእስ መጠነኛ ትንተና ስላለው ተመልካች ሁሉ በረጋ መንፈስ እንዲያነበው ጠለቅም ብሎ ገብቶ እንዲመረምረው አስገነዝባለሁ።

ይኸንም መጽሐፍ ሳዘጋጅ ከራሴ አውጥቼ፤ ከልቦናዬም አንቅቼ የራሴ የሆነውን አስተያየት ብቻ በማቅረብ አይደለም፤ የሚከተሉትን የቤተ ክርስቲያናችንን መጽሐፍት አጋገፔና ረዳት በማድረግ ነው፤ እነርሱም:-

- ፩. መጽሐፍ ቅዱስ
- ፪. መጽሐፈ ቅዳሴ
- ፫. መዝገበ ሃይማኖት
- ፬. ሃይማኖተ አበው
- ፭. መጽሐፈ ሳዊርስ
- ፮. " ቄርሎስ
- ፯. " ባሕርይ
- ፰. " ርቱዐ ሃይማኖት

፱. ያልታተሙ ልዩ ልዩ የአባቶች ምዕላዶች ናቸው ። የእነዚህም ሁሉ መጽሐፍት ውጤት ራሱን የቻለ ይህንንም የመሰለ የቤተ ክርስቲያናችንን እምነትና ትምህርት አጠቃሎ የያዘ መጽሐፍ ለማስገኘት ቻለ። ይኸንንም መጽሐፍ በዚህ መልክ ከማቅረቤ በፊት አዲስ በተከፈተው በቅዱስ ጳውሎስ ከፍተኛ መንፈሳዊ ትምህርት ቤት አስተዳዳሪና አስተማሪ ሁኔ በምሠራበት ጊዜ ሳስተምርበት ቆይቼ ነበር፤ በዚያን ጊዜም የማስተምርበትን ረቂቁን አባዝቼ ለደቀመዛሙርቱ ሁሉ በየጊዜው ሰሰጥ ከቆየሁ በኋላ ለትምህርት ቤቱ መገልገያ ብቻ ሳይሆን ተባዝቶና ታትሞ ለሕዝብ መዳረስ እንዳለበት ተገነዝብኩኝ፤ ስለዚህ እንደገና በተጣራ ሁኔታ በዚህ መልክ እንዲወጣ ብዙ ጥረት ተደርጎበታል። አሁን ያለሁት በስደት አገር ነው፤ ይሁን እንጂ ቤተ ክርስቲያኔን የትም ብሄድ ምንም

ብሆን አልረሳትምና መጽሐፉን በዚህ መልክ አዘጋጅቼ አበረክታለሁ ።

በዚህ ጽሑፍ ያልተለመዱ ቃላት፣ ያልተሰሙም ምሥጢራት በብዛት ቢኖሩበትም መሠረተ እምነቱ ያው እንዳለ እንደተጠበቀ ሆኖ ሰፊ ያለ አገላለጥ በመሰጠቱ ለተመልካቹ ሰፊ ያለ አስተያየትን (ግንዛቤን) ይሰጣል የሚል እምነት አለኝ። ሁሉ ጊዜ መጽሐፍን መመልከት ደግሞ በንጹሕ አእምሮና በቀና መንፈስ መሆን አለበት፤ ማለት ለመረዳት፣ ለምርመራም መሆን አለበት፤ ለዚህም ራስን ደህና አድርጎ አዘጋጅቶ መቅረብ ያስፈልጋል።

በዚህ መልክ በቅን ልቡና በትሁት ሰብእና መጽሐፍን የተመለከቱት እንደሆነ፣ የተጣመመ፣ የተዛባም አስተያየት ቢኖረውም እንኳን ተመልካች እያቃና ይመለከተዋል፤ በክፋት ለመሰለፍ ፈልጎ፣ አንባቢም መስሎ ቢቀርብ ግን ጣፋጨ መራራ፣ ነጩ ጥቁር ሊሆንበት ይችላል። ከዚህም ጋር አንባቢው በመንፈስ የበለጸገ የመረዳትም ኃይል ያለው እንዲሆን ያስፈልጋል፤ ምክንያቱም መንፈሳዊውን ነገር ከመንፈሳዊው ነገር ጋር አስተያይቶ መንፈስ በሚያስተምረን ቃል መሠረት መረዳት ይኖርብናልና፤ ተንኮለኞች ግን ለመንፈሳዊ ምሥጢር ባዕዶች ናቸው ፈጽሞ አይረዱትም፤ ይኸንንም «እኛ ግን የዓለምን መንፈስ አልወስድንም፤ ነገር ግን ከእግዚአብሔር ዘንድ ያለውን መንፈስ ነው፤ እግዚአብሔር የሰጠንን ሥጦታ እናውቅ ዘንድ» ሲል ሐዋርያው ጳውሎስ ይነግረናል።

እንግዲህ መንፈስ ቅዱስን አጋገር ጠበቃም በማድረግ እያንዳንዱን ክፍል እንደሚከተለው ስንገልጥ ሁሉም በመንፈስ ቅዱስ ገላጭነት እንዲረዳ እምነታችን ነው ።

አዘጋጁ ።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እምነትና ትምሕርት

ክ ፍ ል ፩

ስለ እግዚአብሔር መኖር በጠቅላላው

ም ዕ ራ ፍ ፩ የእግዚአብሔር ሕልውና፤

1. ሃይማኖት የሁሉ መሠረት ፡-

የክርስቲያን ሕልውና መሠረተ ትምህርቱም መነሻው የእግዚአብሔርን ሕልውና ማወቅና በእርሱም ማመን ነው፤ ማለት እግዚአብሔር እንዳለ ማመን፤ መግባቱንና ሐልዎቱን ማወቅና ባንድ እግዚአብሔርም ማመን ነው። የዓለም ሁሉ ፈጣሪ እርሱ ነው፤ የሚታየውን የማይታየውንም ሁሉ የፈጠረ እርሱ ብቻ ነው። በእግዚአብሔር ማመን ለሰው ልጅ ሁሉ የቀደመ፣ አንድም ዋናው አስፈላጊ ተግባሩ ነው። ምክንያቱም የሕይወቱ ዘመን ሁሉ እርሱን የተደገፈና ከርሱም ጋር የተያያዘ ነውና። የሰው ልጅ ከየት እንደመጣና ወዴት እንደሚሄድ፣ ለምንስ እንደመጣና እንዴትስ፣ እስከመቼስ ለመኖር እንደሚችል የሚመራው ይህ ዓይነት እምነት ብቻ ነው። ሁሉን ያስገኘ እግዚአብሔር ፍጹምና በዓለምም ምሉዕ ሲሆን፤ የማይመረመር ረቂቅ፣ የማይደረስበትም ምጡቅ ነው።

ከዚህም ጋር የሰው ልጅ እውቀት የተወሰነና የተለካ፣ ፍጹምነትም የሌለው ስለሆነ፤ እንደ እግዚአብሔርነቱ ዐውቆ ሊያመልከው እንጂ፣ በመራቀቅ፣ በመጠበብ፣ በፍልስፍና ባሕርዩን ሊመረምረውና መጠኑ ይህን ያካላል፤ መልኩም ይህን ይመስላል፤ ብሎ ልክና መልክ ሊያወጣለት፣ አንድም ግምት ሊሰጠው ከቶ አይችልም። እንዲህም ስለሆነ እንደ እግዚአብሔርነቱ ዐውቀን ይኸን ይመስላል ይኸንንም ያካላል ብለን ካልገመትነው እንዴት ልናምነው ይገባል ሌላት ከቶ አይቻልም። ስለዚህም አስረጂ ሐዋርያው ዮሐንስ ሲናገር «አልቦ ዘረከቦ፣ ወአልቦ ዘይረከበከ፣ ወአልቦ ዘየአምረከ፣ ወአልቦ

ዘይክል ርእዮተከ፣ ለሌክ ተአምር ርእሰከ»³ በማለት አስረድቷል። ይህም ማለት ያገኘህ የለም፤ ሊያገኝህም የሚችል የለም፤ አንተ የማትመረመር ረቂቅ ነህ ማለቱ ነው። አንዳንድ ሊቃውንት ስለ እግዚአብሔር መኖር ሲናገሩ ተራቀቅን፤ መረመርን ብለው እንደ ማቲማቲክስና እንደ ፊዚክስ (ሥነ ፍጥረት) እርግጠኛ ውጤቱን ክብደቱን ወይም ቁመቱን መልኩንና ጠቅላላ አቅዋሙን ሊረዱና ሌላውንም ሊያስረዱና ሊገልጡም ስላልቻሉ፤ እግዚአብሔር የለም ይላሉ። በዚህም በተወሰነ ዕውቀታቸው እነርሱ ብቻ በድለው ሳይቀሩ ሌላው እንዲበድል ያደርጋሉ፤ በእርግጥም ልቦናቸው ቀረባ ቅርብ የሆኑትን ያስታሉ።

አሁን በእውነትና በቅንነት ብንመለከት እግዚአብሔር የሌለ ሁኖ አይደለም፤ ግን ፍጡር አስቦ ሊደርስበትና መርምሮም ሊረዳው ስለማይችል ብቻ ነው። ምክንያቱም ማንም ፍጡር ቢሆን እንኳን እግዚአብሔርን ማለት ባሕርዩ የረቀቀውን አምላክ ለመመርመርና መርምሮም ለመድረስ ቀርቶ እርሱ የፈጠራት ነፍስ ረቂቅ ስለሆነች የነፍስን ጠባይ መጠኗንና ዓይነቷንም ያወቀና የተረዳ ሊቅ እስካሁን ከቶ በዓለም ውስጥ አልተገኘም፤ ከእንግዲህም ወዲህ አይነሳም፤ ነገር ግን አወቅን የሚሉ ሁሉ ነፍስን መርምረው አልደረሱባትም፤ ምንም እንደሆነች አላወቁትም፤ እንግዲያውስ አላገኙትም፤ ስለርሷም ፍጹም ዕውቀት የላቸውም ቢባል የቀለለ ይሆናል። እንደዚህ ሁሉ ገና ያልተመረመሩ ዓለማት (ጥፋቶች) ይገኛሉ፤ እነርሱን እንኳን ያላወቀ፤ ከነርሱም ገና ያልደረሰ ፍጡር ስለእግዚአብሔር ሕልውና ሊያውቅና ሊረዳ ከቶ አይችልም።

እግዚአብሔር በዓለሙ ምሉዕ ሲሆን ሰው ሊመረምረውና መጠን፤ አንድም ግምት ወይም ልክና መልክ ሊሰጠው አይችልም፤ «ሥውር ውእቱ ዘኢይረክብዎ በሕሊና፤ ወምጡቅ ውእቱ ዘኢይጤይቅዎ በልቡና፤ ነዋህ ውእቱ ዘኢይበጽሕዎ አንሥርት፤ ቀላይ ውእቱ ዘኢይጸብትዎ ዓሣት» ሲል ኤጲፋንዮስ ያስረዳናል።⁴ ይህም አገላለጥ ማንም መርምሮ አስቦ ሊደርስበት የማይችል ረቂቅ መሆኑን የሚያስረዳ ነው። እንዲህም ስለሚሆን ቢቸገሩም እግዚአብሔር የለም አይባልም፤ እግዚአብሔር ፈጣሪ

ቢቸገሩም እግዚአብሔር የለም አይባልም፤ እግዚአብሔር ፈጣሪ ስለሆነ በርቀት፤ በምጽት፤ በፍልስፍና፤ በምርምር የሚገኝ አምላክ አይደለም፤ በዚህም ሊገኝ አለመቻሉን ማወቅና መረዳት ደግሞ ለሰው ልጅ ሁሉ ግልጥ ሊሆን ያሻል።

በእንደዚህ ያለ መንገድ እግዚአብሔር የሚደረስበት፤ የሚገኝም ቢሆን ኖሮ የሃይማኖት ትምህርት ሁሉ የፍልስፍና ትምህርት በሆነ ነበር፤ ሃይማኖትም ራሱ ፍልስፍና በሆነ ነበር፤ እግዚአብሔርም ፈጣሪ መሆኑ ቀርቶ አንድ ረቂቅ ፍጥረት ገና ያልታወቀ ያልተደረሰበትም፤ ፍጡር ወደፊት የሚደረስበት የሚጨበጥ በሆነ፤ እንደ ፍጥረትም ሁሉ በተገመተ ነበር፤ ነገር ግን እግዚአብሔር በሃይማኖት ብቻ ይታያል፤ በጸሎት ብቻ እናነጋግረዋለን፤ እርሱም መልስ ይሰጣል፤ እንደ አምላክነቱም ፍጥረቱን ሁሉ ይመግባል፤ ይጠብቃል፤ ስለዚህ ስለርሱ የሚነገረው ትምህርት ሁሉ የሃይማኖት ትምህርት ይባላል። እንግዲያውስ እግዚአብሔር በልብ ብቻ ይረዳል፤ ይታመናል፤ ማለት በሃይማኖት ብቻ ይገኛል፤ ይታሰባል እንጂ በምጽት፤ በርቀት አይገኝም ሥውር ነው።

ይኸንንም ሐዋርያው ዮሐንስ «ከዱን ብክ ዕበይከ፤ ወሥውር ብክ ኃይልከ፤ ለሊክ ብክ አንጣዕክ ወለሊክ ብክ ተከደንክ» ሲል አስረድቷል።⁵ ይኸም ማለት አንተ ኃይልህ የተከደነ፤ ጌትነትህም የተሠወረ ነው፤ የምትጋርደው አንተ ነህ፤ አንተ ለራስህ የተሠወርክ ነህ፤ ማንም ሊያይህ ወይም ሊያገኝህ አይችልም ማለቱ ነው። ስለዚህ እግዚአብሔርን ማወቅ አዋቂዎች ነን በሚሉና ከሥልጣኔ ወደኋላ በሆኑት ሕዝቦች መካከል ምንም ልዩነት የላቸውም፤ እነዚህ በእውቀታቸው ኃይል ብቻ እግዚአብሔርን ለማግኘት ይጥራሉ፤ ካላገኙትም የለም ይላሉ።

እነዚያ ደግሞ ለመኖሩም ላለመኖሩም ሐሳብ የላቸውም፤ አወቅን የሚሉት ግን ሙከራቸው ሁሉ በሳይንስ ብቻ የተደገፈ ሲሆን፤ ውጤት ካላገኙበት እምነታቸው ከዚያው ጋር የተጣበቀ በመሆኑና ስለእግዚአብሔር መኖር በሚያደርጉት ምርመራ መንገዱ ሁሉ የጠፋባቸው ስለሆኑ አናውቅም ማለትን ውርደት

ያደርጉታል፤ የለም ማለት ግን ለነርሱ ቀላል መስሎ ይታያቸዋል፤ ስለዚህ በድፍረት እግዚአብሔር የለም ይላሉ። እግዚአብሔር እንዳለ ግን ሥነ ፍጥረቶች በግልጽ መመስከራቸው ብቻ ሳይሆን ማንኛውም ንጹሕ ሕሊና ያለው ሰው ሁሉ የሚረዳውና የሚያስረዳው በነርሱ አማካኝነት ነው። እንግዲያውስ ሁሉን ለማድረግ ችሎታ ያለው፤ ይኸን ዓለም ያስገኘ አምላክ እንዳለ ማመን፤ በንጹሕ ሕሊናም መቀበል ለሰው ልጅ ሁሉ ግዴታ ይሆናል። አየረ አየራትን፤ ዕመቀ ዕመቃትን የፈጠረ፤ ባሕርዩን በባሕርዩ ሰውሮ የሚኖረው፤ በዓለም ሙሉ የሆነው አምላክ ባላዋቂዎች ዘንድ እንደሌለ ቢገመትም፤ የእግዚአብሔር ሕልውና በብዙ መልክ የተገለጠ ስለሆነ እግዚአብሔር አምላክ አለ ብለን በሃይማኖት ጸንተን እንመሰክራለን።

2ኛ. የሰው አእምሮና የእግዚአብሔር ጠባይዕ :-

ሰው ከሌላው ፍጥረት ሁሉ ተለይቶ ከፍተኛ ታላቅም ፍጥረት እንደሆነ ቅዱሳት መጻሕፍት ተስማምተውበታል። የሰው አእምሮ ከሌላው ፍጥረት ሁሉ የተሻለ የማሰብና የመመርመር ዕድል አለው፤ ግን ትልቅም ቢሆን ቢያስብም ቢመረምርም ዕውቀቱ የተወሰነ ነው፤ ያስባልም ቢባል ቅሉ ሊያስብ የሚችለውን ያህል የተወሰነውን ብቻ ያስባል፤ በዚያውም ይወስናል፤ አምላክ ግን ሁሉ ጊዜ ሥውር ነው ረቂቅም ነው፤ ስለዚህ የሰው አእምሮ ፈጽሞ አይደርስበትም። ስለርሱ እንዲናገር በርሱም ብቻ እንዲያምን እንጂ ከዚያ የማለፍ ችሎታ የለውም። ዓለም ከተፈጠረ ጀምሮ በተደረገው ጥናትና ምርምር እግዚአብሔር ሊደረስበት አለመቻሉ በቂ ማስረጃ ይሆናል፤ ይኸውም ቅሉ ለሁሉም አይሰጠውም። ስለእግዚአብሔር የሚደረገው ጥናት ሁሉ ማንኛውም ሰው ከአእምሮው ውሱንነት የተነሣ እንደመሰለው ያስባል፤ ይናገራልም እንጂ ከዚያ የወጣ ፍጹም ዕውቀት የለውም። አምላክ ደግሞ እንደ አምላክነቱ እንጂ እንደሰው አሳብ አይደለም፤ ማለት ለሰው ልጅ ከቶ አይረዳም፤ አይመረመርም፤

እርሱ ግን ሌላውን ያያል ሌላውንም ያውቃል፤ ግን እርሱን የሚያይ እርሱንም የሚያውቅ ከቶ የለም።

አምላካችን ቸር ስለሆነ፤ ሌላውንም እንድንመረምር ሌላውን እንድንረዳ ምሥጢሩን ገልጦልናል፤ ከፍት በርም ሰጥቶናል። «ሥላሰ ቅዱስ ዘያሌቡ ወኢይትሌቦ ዘያወውት ወኢይትወውት፤ ዘያሌምር፤ ወኢይትአመር ዘይእኅዝ ኩሎ ወኢይትአኅዝ» ሲል መጽሐፍ ይነግረናል። ይኸም ማለት ሥላሰ ቅዱስ ያላውቃል እንጂ አይታወቅም፤ ያስረዳል እንጂ አይረዳም፤ ሁሉን ይይዛል ሁሉንም ይገዛል እንጂ አይያዝም አይገዛም ማለት ነው።

በእርግጥም በዳሰሳና በጥርጥር እንጂ የዓለም ፈላስፎች የጥናታችን ውጤት ይኸ ነው በማለት ስለ እግዚአብሔር ሕልውና የሰጡት ማስረጃ ከቶ የለም፤ ይኸውም የእግዚአብሔር ጠባይ የማይመረመር የሰው ዕውቀት ደግሞ ውሱን መሆኑን ያመለክታል። እግዚአብሔር እንዳለ ግን በልዩ ልዩ አገላለጡ የታወቀ የተረዳም ነው፤ ማንም አሌ የሚል የለም። የእግዚአብሔር ሕላዊ ብዙውን ጊዜ ከሰው ሕይወት ጋር የተገናኘ፤ አንድም ከሰው ሕይወት ጋር የተያያዘ በመሆኑ ብዙውን ጊዜ ሲገለጥ ለምርመራም ከፍት በር ሲሰጥ ይገኛል።

የእግዚአብሔር ሕላዊ የተወሰነ አይደለም፤ በየጊዜው ከሰው ልጅ ጋር በሚያደርገው ግንኙነት እንዲሁም በሌሎች ፍጥረታት ሁሉ በሚያደርገው አገላለጥ ሕልውናው ሊታወቅ ይችላል። ከሥነ ፍጥረት ጋር በሚያደርገው ግንኙነት፤ በሚሠራውም ተአምራት፤ በመጽሐፍ ቅዱስም በአደረገልን አገላለጥ ስለርሱ በመጠኑም ቢሆን እንድናውቅ አድርጎናል። ምንም እንደ እግዚአብሔርነቱ ለማወቅ ባንችልም እንኳን አእምሮአችን የቻለውን የተረዳውንም ያህል ለማወቅ ዕድል ሰጥቶናል። ስለ እግዚአብሔር ሕልውና የሚጠራጠር የለም፤ የእግዚአብሔርንም መኖር ፈጽሞ ሊክድ የሚችል የለም፤ በቀጥታ ግን ይኸ ነው ብሎ ለመኖሩም ላለመኖሩም የሰጠው ማስረጃ የለም፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር የለም ብሎ ፈጽሞ እንዳይክድ ለመኖሩ ብዙ ማስረጃዎች አሉ፤ ከነዚህም ውስጥ

ዋናው አስረጃ ራሱ ተፈጥሮው ነው። ሰው ከየት መጣ፣ ለምን መጣ፣ የትስ ነበር፣ ለሚለው ጥያቄ ሁሉ፣ መልስ የሚገኘው በሃይማኖት ብቻ ነው፤ ማለት በእግዚአብሔር ፈጣሪነት ተፈጠሮኩ፤ እግዚአብሔር ፈጠረኝ፣ የሰሙ ቀዳሽ፣ የመንግሥቱም ወራሽ እንድሆን ፈጠረኝ ሲል ይመልሳል። ያለዚያ ግን ሁልጊዜ ጥያቄው ጥያቄን ሲያስከትል ይኖራል እንጂ ምንም መፍቻ የለውም። ይኸ ነው ብሎ ለመኖሩም ላለመኖሩም ፍጹም ማስረጃ ስለ እግዚአብሔር ሊሰጥ ያልቻለውና በየጊዜው የተለያየ ማስረጃ የሚቀርበው ደግሞ የሰውን ደካማነት የአእምሮውንም ውሱንነት የሚያመለክት ነው። ዓለም ከተፈጠረ ጀምሮ ልዩ ልዩ ሊቃውንት እየተነሡ ስለ እግዚአብሔር መኖርና አለመኖር ልዩ ልዩ አስተያየት ይስጡ እንጂ አለመኖሩን ቅሉ የሚያስረዱት በእግዚአብሔር ቃል፣ በእግዚአብሔርም ስም ነው፤ ይኸም እግዚአብሔር እንዳለ እነርሱ ራሳቸው ይመሰክራሉ ማለት ነው። የሆነው ሆኖ ግን ሁሉም የሚያውቁት ስለእግዚአብሔር ሊያውቁ አለመቻላቸውን ነው።

እንግዲህ ጥንት የነበረ፣ አሁንም ያለ፣ ወደፊትም ለዘለዓለም ጸንቶ የሚኖር እግዚአብሔር ለሰው ልጅ እንደ ሃይማኖቱ ስፋት፣ እንደምግባሩ ብዛት፣ ይገለጣል እንጂ እንደ ዕውቀቱ ብዛት፣ እንደአእምሮው ስፋት፣ እንደምርምሩ ውጤት ወይም እንደ ፍልስፍናው ርቀት አለመሆኑን፤ አሁንም እንገንዘብ። የሰው ልጅ ሐሳብ በየጊዜው የሚለያየው ቅሉ የሰውን የዕውቀት ደረጃ መለያየት ያመለክታል፤ ማለት እግዚአብሔር አንድ ሲሆን በተለያየም ጊዜ ቢሆን በዚያውም በአንድ ጊዜም ቢሆን፣ የሰው ልጅ ሐሳብ የመለያየቱን ያህል የተለያየ አስተያየትን ያቀርባል ። ያልተማረው ሕዝብ በአእምሮው ልክ እግዚአብሔርን ዝቅተኛ አድርጎ በእንጨት፣ በድንጋይ በሌላም ነገር መስሎ ያመልካል፤ ይኸም የአእምሮውን መጠን ያመለክታል። ዝቅተኛ ግምት የሰጠው ቅሉ ሰውየው በሐሳብ ዝቅተኛ ስለሆነ ነው እንጂ፣ የእግዚአብሔርን ዝቅተኛነት መግለጡ አይደለም ።

አንዳንድ ደግሞ እግዚአብሔር ታላቅ ነው ፣ ግን አንድ አምላክ ብቻ አይደለም በማለት ብዙ አማላክት እንደሆኑ አስመስለው እንደ ተረዱትና እንደመሰላቸው አድርገው ያመልካሉ። ይኸም የዕውቀታቸውን መጠን ያመለክታል እንጂ አሁንም አምላክ ያው አንድ ብቻ ነው፤ በየጊዜው የሚለያይ አይደለም፤ ሁለተኛም ሦስተኛም አምላክ የለም ።

እውነተኞች አማኞች ግን ቅዱስ መጽሐፍን ተከትለው በልዩ ልዩ ጊዜ ራሱ እግዚአብሔር ለሰው ልጅ ያደረገውን አገላለጥ፣ ያደረገውንም ተአምራት በመከተል እውነትን ሲናገሩ፣ ሲሠሩ፣ በዚያውም አምነው ጸንተው እግዚአብሔር እንዳለ እርሱም አንድ እንደሆነ፣ ሁሉም በርሱ እንደተፈጠረ ማመን ብቻ ሳይሆን ይኸንኑ ሲያስተምሩ ሲያስረዱ ይገኛሉ ።

3ኛ. እምነት ወይም ዕውቀት ወደ እግዚአብሔር ይመራል ?

የእግዚአብሔርን መኖር የሚክዱ ሁሉ፣ ፍጹም ዕውቀት ስለሌላቸው እንጂ ከቶ እንደ እግዚአብሔርነቱ ተረድተውት እግዚአብሔርን የሚክዱ ባልኖሩም ነበር፤ ስለዚህ ማንኛውንም ነገር ለመተውም ሆነ ለመቀበል ዕውቀት እንደሚቀድም ሁሉ ስለ እግዚአብሔር መኖርም በሰው ዘንድ አስቀድሞ ፍጹም ዕውቀት ያስፈልጋል። እንግዲህ የእግዚአብሔርን መኖር በሁለት ፍጹምነት ባላቸው አስረጃዎች ልናውቅ ይገባናል፤ እነዚህም አንደኛ አእምሮ የሚረዳውና ዐይን የሚያየው ሥነ ፍጥረታዊ አስረጃ ነው፤ በዚህም አስረጃ ቅዱስ ጳውሎስ ሲጠቀምበት እንዲህ ይላል «ዓለም ከተፈጠረ ጀምሮ ታይቶ የማይታወቅ እግዚአብሔር በፍጥረቱ ይታወቃል» ሲል በሰፊው አስረድቶበታል።⁹

ብዙዎች ሳይንቲስቶችም በንጹሕ ዕውቀታቸው ይኸን አስረጃ ተጠቅመውበት ስለ እግዚአብሔር ሐልዎት መስክረዋል፤ ማለት ማንኛውም ተንቀሳቃሽ ነገር ሁሉ ያለ አንድ አንቀሳቃሽ ሊገኝና ሊንቀሳቀስ እንደማይችል ገልጠው አስረድተዋል፤ ማለት ለዓለም አንድ አስገኝ እንዲሁም አንቀሳቃሽ ባለቤት

አለው በማለት አስረድተዋል፤ ያለ አንድ አንቀሳቃሽ ኃይል ይኸ ዓለም የማይንቀሳቀስ ነው ሲሉ ያስረዳሉ። እርሱ ማን ነው ለሚለው ጥያቄ ግን አንዳንዶቹ «አንድ ኃይል» አለ በማለት ወደ ኃይሉ አምላክ መርተው ያደርሳሉ። አንዳንዶቹ ግን በንጹሕ አሳባቸው እንደተረዱት ሌላውን የሚያንቀሳቅስ እርሱ ግን የማይንቀሳቀስ ሌላ ነገር ሊሆን አይችልም፤ ያው ዓለምን የፈጠረ አምላክ ነው ሲሉ በግልጽ ይናገራሉ።

ሁለተኛው ከዚህ የበለጠ ልባዊ ዕውቀት የተባለው አስረጂ ነው፤ ማለት አንድ ሰው በፍጹም ልቡናው ጠልቆ በሕገ ልቡናው ዐውቆ የሚያምነው እምነት ነው። ከልቡናው አንቅቶ የሚያምን ሰው ሁሉ ልቡናው በመንፈስ ቅዱስ የበራለት ስለሆነና የጥርጥርም ነቅፅ የሌለበት ፍጹም እምነት ሊኖረው ስለሚችል ከሁሉ የበለጠ ስለ እግዚአብሔር መኖር ጠንቅቆ ዐውቆ እግዚአብሔርን ሲያምን፤ ሲያከብርና ሲፈራ አምልኮቱንም በሚገባ ሲፈጽም ይኖራል፤ ለምሳሌ አብርሃምን እንመልከት።¹⁰ እንደነዚህ ያሉት ሰዎች በልቡናቸው መንፈስ ቅዱስ ስላደረባቸው ስለእግዚአብሔር መኖርና ስለ ቅዱስ ፈቃዱ እንዲሁም በጠቅላላ ስለ እግዚአብሔር የሚነገረውን ሁሉ በቶሎ ይረዱታል፤ ጠልቀውም ያውቁታል። ይኸንም የሚያስረዳ ትምህርት ቅዱስ ጳውሎስ ሲሰጥ «ለእኛ ግን እግዚአብሔር በመንፈስ ቅዱስ ገልጾልናል፤ መንፈስ ቅዱስ የእግዚአብሔርን ረቂቅ ጥበብና ምስጢር ሁሉ መርምሮ ያውቃልና» ሲል አስረድቷል።¹¹

እንግዲህ ስለ እግዚአብሔር መኖር የሚያውቁ በሥነ ፍጥረት የተራቀቁ፤ ግዙፋኑንና ረቂቃኑን ፍጥረታት እናውቃለን የሚሉ፤ የራቀውን አቅርቦን የረቀቀውን አጉልተን እናያለን፤ አንድም እናሳያለን የሚሉ ፈላስፎች ብቻ አይደሉም፤ ግን ትሑት ሰብእና ቅን ልቡና ያላቸው መንፈሳዊያን ሊቃውንትና ምዕመናን ሁሉ እንደሆኑ እንወቅ እንረዳ። ይኸንም እውነት ሠለስቱ ምእት በአንድ ድምፅ እንዲህ ሲሉ ያስረዳሉ፡- «ወኢ መኑሂ ሐልዮ ወአዕሚቆ ኢይክል ረኪበ ሕላዊሁ ለእግዚአብሔር፤ እመሂ ተለዓለ እስከ ሰማያት ወገለፈ እምአጋእዝት ።»¹²

ይኸም ማለት ማንም ቢሆን አስቦ፤ አውጥቶ አውርዶ ዐውቆ የእግዚአብሔርን ሕላዌ ሊያገኝ አይችልም፤ እስከ ሰማይ እንኳ ቢወጣ፤ አጋእዝት (መላእክት) ያለበትን፤ እንኳን ቢያልፍ ሲሉ ያስረዳሉ። እንዲያውም ከዚህ ላይ የሰው ልጅ የመላእክትን ሐልዎት አልፎ ሊሔድ እንደሚችል ሲያስረዱ እግዚአብሔር ግን መቼም ቢሆን ሊደረስበት ሊገኝም እንደማይቻል ጥበቅ የሆነ መረጃን ሰጥተዋል።

በሥጋዊ ጥበብ የተራቀቁ ሥጋዊውን ዓለም ያወቁ ከቶ ስለ እግዚአብሔር ሊያውቁ ሊመረምሩም አይችሉም፤ እንዲሁም ከሆነ እግዚአብሔር የለም ብለው በሐሰት ደፍረው ሊናገሩ አይችሉም አይገባቸውም፤ እግዚአብሔር መንፈስ ነውና፤ ሊመረመርም አይቻልምና።¹³

እንዲሁም ከሆነ ይኸን ከመሳሰሉት ሁሉ የሚጠበቅ ሃይማኖታዊ ቁም ነገር አንድም መንፈሳዊ ነገር ከቶ የለም፤ ወይም ለመንፈሳዊ ነገር አስረጅ የሚሆን እንደሌላቸው እንወቅ እንረዳ። እንዲህ ያለው ሰው እንኳን እርሱ መርምሮ ሊረዳ ሌሎችም የተረዱ ቢነገሩት ሊረዳ አይችልም፤ መንፈሳዊ ነገርም አያስደስተውም፤ ስንፍና ይመስለዋል፤ እንደተረትም ይቀበለዋልና።¹⁴

ምዕራፍ ፪

ስለ እግዚአብሔር መኖር አስረጂዎች።

ባለፈው ምዕራፍ እንደተናገርነው ልቡናቸው ብሩህ ለሆኑ ለማይጠራጠሩም ሰዎች ስለ እግዚአብሔር መኖር ብዙ አስረጂ አያስፈልጋቸውም፤ ራሱን ሥነ ፍጥረትን መርምረው በሕገ ጠባይዕ ተራቅቀው ያውቃሉና። ነገር ግን ሰነፍ ሰው እንኳን አስቦ መርምሮ ሊደርስበት፤ ቢነገሩትም አይቀበልም፤ ምክንያቱም ከስንፍናው የተነሣ በልቡናው እግዚአብሔር የለም ይላልና።¹ አንዳንድ ሰነፍ ሰው ስለ እግዚአብሔር መኖር ሲጠራጠር፤ ሌላውንም ሲያጠራጥር ስለሚገኝ ቢነገሩትም ሊቀበል ስለማይችል፤ ሊቀበልም ቢፈቅድ ቅሉ ልዩ ልዩ አስረጂ ስለሚሻ

ቅዱሳት መጻሕፍት የተሰማሙባቸውን የዓለም ሊቃውንትም የተጠቀሙባቸውን፤ ሰለ እግዚአብሔር መኖር በቂ የሆኑትን አስረጃጅዎች ከዚህ እንደሚከተለው እንዘረዝራለን።

1ኛ. የፍጥረት ዓለም አስረጃጂ ፡-

ማንኛውም እግዚአብሔር የፈጠረው ፍጥረት ሁሉ ለአንድ ዓላማ የተፈጠረ እንደሆነ፤ በራሱም ፈጣሪነት የተፈጠረና በዕድሉ የተገኘ፤ ዓላማም የሌለው ምንም ፍጥረት እንደሌለ እንረዳለን። ይህ የተከናወነ ዓለም በራሱ ፈቃድና ዕድል፤ አንድም በድንገት የተገኘ አይደለም፤ ነገር ግን ከጥበበኞች በሚበልጥ ጥበበኛ፤ አንድም ጥበብን ለሁሉ በመጠኑ በሚያድል ሁሉንም ለማድረግ በሚችል በእግዚአብሔር ፈቃድና ቃል የተፈጠረ ነው እንጂ። የእግዚአብሔር የእጁና የቃሉ ፍጥረቶች ሁሉ የሰውን ልጅ እርሱን ወደ ማመን ይሰቡታል፤ እምነቱንም ያረጋግጡለታል። ይኸንም እውነት ነቢዩ ጳዊት ሲያስረዳ «ሰማያት ይነግራ ስብሐተ እግዚአብሔር ወግብረ እደዊሁ ያየድዓ ሰማያት» ይላል።¹ ይህም ማለት ሰማዮች የአምላክን ምሥጋና ይናገራሉ፤ የሰማይም ጭፍሮች የእጆቹን ሥራ ያወራሉ በማለት ዓለም በጠቅላላው የአምላክ ፍጥረት መሆኑን ያስረዳሉ።

ይህን የመሰለ አስረጅ በመስጠት ቅዱስ ጳውሎስም እንዲህ ሲል አስተምሮናል «እግዚአብሔርን ማየት ተገልጦላቸዋልና የማትታወቅ ባሕርዩ ዓለም ሳይፈጠር አስቀድማ በፍጥረት ትታወቃለች ትገለጣለችም እርሷም የዘለዓለም ብርታቱ አምላክነቱም ያለ ምክንያት ይሆን ዘንድ።² ይኸን ሥነ ፍጥረታዊ አስረጂ በመመርኮዝ በእግዚአብሔር ለማመን ብዙ ሊቃውንት ተጠቅመውበታል፤ አንዳንድ ያልተማሩ ሕዝቦች እንኳን ሥነ ፍጥረትን ያለ አግባብ የሚያመልኩበት ዋናው ምክንያት እነርሱን የፈጠረውን አምላክ አገኘን እርሱንም አመለክን መስሏቸው፤ አንድም ብለው ነውና።

አሁንም ቢሆን ሁሉን የሠራ/የፈጠረ፤ የሁሉ መሪ፤ የሁሉም አሳዳሪ፤ ሁሉም በእርሱ የሆነ፤ በእርሱም ፈጣሪነት የተፈጠረ፤ ያለ እርሱም አንዳችም የሆነ የሌለ፤ ልዑል

እግዚአብሔር በፍጥረቱ ይታወቃል፤ ይኸም ማለት በፍጥረቱ ክንውን ይታወቃል።³ ሥነ ፍጥረታዊ አስረጂን ተመርኩዞ ያመነ ሁሉ፤ ከውድቀት ከጥርጥርም ማዕበልነት ይድናል። ሥነ ፍጥረታት ከወሰናቸው ሳያልፉ ሕገ ተፈጥሮን ሳያፋልሱ እየሠሩ እየተገኙ እግዚአብሔርን ማስመስገን ብቻ ሳይሆን ስለርሱም መኖር ያለማቋረጥ ይመሰክራሉ። ስለዚህ እኛም በነዚህ ቀዋምያን አስረጃጅዎች ተመርተን አንድም ተረድተን የእግዚአብሔርን ሕልውና እንመን።

2ኛ. የፍጥረቱ ክንውን አስረጃጂ፡-

እግዚአብሔር የፈጠረው ፍጥረት ሁሉ ያማረና የሠመረ ነው፤ እግዚአብሔር ያደረገውን ሁሉ አየ፤ እነሆም መልካም ሆነ፤ የእያንዳንዱ ፍጥረት ወሰን ደንበር፤ ፀጥታና ዓላማ ሕግም አለው፤ ይህም ሁሉ ክንውን በአድናቆት ወደ ጥበበኛው ወደ ሠራተኛው አምላክ መርቶ ያደርሳል። አንድ ጥሩ ነገር ተሠርቶ የትም ቢሆን ሲገኝ በመጀመሪያ የሚጠየቀው ማን እንደሠራው፤ የት እንደተሠራ ነው፤ ምክንያቱም ያለአንድ ሠራተኛ ተከናውኖ ተሠርቶ የሚገኝ ነገር የለምና፤ በግድ ባለቤት አንድም ሠራተኛ መኖር አለበት።

ነቢዩ ጳዊትም የሥነ ፍጥረቱን ሁሉ መከናወን ዐይቶ ሕሊናው በአድናቆት ተውጦ «ጥቀ ዐቢይ ግብርክ እግዚአ፤ ወኩሉ በጥበብ ገበርክ» ሲል ይኸን ዓለም አምላክ ተጠብቦ ተራቆ እንደፈጠረው መስክሯል። ይኸም ማለት አቤቱ ሥራህ እንደምን ድንቅ ነው፤ ሁሉንም በጥበብ አደረግህ፤ ምድርም በባለጠግነትህ መላች ሲል መዘመሩ ነው።⁶

የፍጥረቱም ክንውን አንድ ፍጡር ያንዱን መልክና ጠባይዕ ሳይወስድ ጥንቱን በሥነ ፍጥረት ጊዜ በተወሰነለትና በተመደበለት፤ በተሠራለትም ሥርዓት ጸንቶ ይኖራል፤ ይኸም ማለት ነፋሳት በመንፈስ፤ አፍላጋት በመፍሰስ፤ በጋና ክረምትም በመመላለስ፤ መዓልትና ሌሊትም በመፈራረቅ። በዚህም መልክ ማንኛውም ፍጥረት ሁሉ በሥርዓቱ ጸንቶ መኖሩ አንድ ጥበበኛ ተጠብቦ ተራቆ ተግባሩም የሠራው

እንደሆነ ያመለክታል። ይኸም ከጥበቦች የሚበልጥ ጥበቦች እግዚአብሔር እንደ ፈጠረው በሰፊው ያስረዳል ማለት ነው።

ይህ ዓለም በዕድል አንድም በድንገት እንዲሁ የተገኘ ቢሆን ኑሮ አንዱ ሲያልፍ፤ አንዱም ሲተርፍ፤ አንዱ የአንዱን ቦታ ሲይዝ፤ አንዱም ባሕርይን ሲለውጥ በተገኘ ነበር፤ ነገር ግን ዓለም ከተፈጠረ ዘመን ከተቆጠረ ጀምሮ ጊዜው ብዙ ሲሆን ፍጥረቱ ሁሉ ጠባቦን ይዞና ጠብቆ በሕጉ ይገኛል። ይኸም ሁኔታ ፍጹም ጥበቦች በሆነ በእግዚአብሔር ፈጣሪነት ሁሉም መፈጠሩን የሚያጠይቅ ነው። ከዚህም ሌላ ካስገኘው አልፎ እንዲሁ በዕድሉ የተገኘ ነገር ከቶ በዚህ ዓለም እስከ አሁን አልተገኘም፤ እንዲሁም ወደፊት አይገኝም፤ ስለዚህ አንድ ነገር ሲገኝ ሠራተኛውን የግድ ያስታውሳል፤ በግድም ሠራተኛ ሊኖረው ያስፈልጋል። ይህ ዓለም ግን ከሥራው ከንውንና ጸንቶም ከመኖሩ ይልቅ ለአንድ ዓላማ የተፈጠረ ስለሆነ፤ ሁሉም በዓላማው ጸንቶ በመኖሩ በቀጥታ ፈጣሪውን እግዚአብሔርን ያስታውሳል፤ የእግዚአብሔርም ፍጥረት እንደሆነ ያጠይቃል።

አንዳንድ ሊቃውንት መረመርን ብለው ምንም ውጤታቸው በጣም አጥጋቢ ባይሆንም እንኳን፤ ይኸ ዓለም እንዲሁ ግብር እምግብር ተፈጠረ ብለው ቢያምኑና፤ ቢናገሩም ቅሉ፤ ከመጀመሪያ ግብር በግድ ያደርሳቸዋል፤ ስለዚህ የመጀመሪያው ግብር ግን ከምን ተገኘ ቢሏቸው ከአንድ ኃይል ከአንድ ሥልጣን ማለታቸው የታወቀና የተረዳ ነው። እንግዲህ ይኸ ኃይል የተባለው የመጀመሪያው፤ የፍጥረቱ ሁሉ መገኛ አንድም አስገኝ የሆነው ምንድን ነው ብለው ቢጠይቁቸው ስለ እርሱ በቀ መልስ ሊሰጡ አይችሉም፤ እንግዲያውስ ይኸ ኃይል የተባለው አንቀጽ ልዑል እግዚአብሔር ሁሉን ለማድረግ ችሎታና ኃይል ያለው እንደሆነ ማመንና መቀበል አለብን። ይኸም አስተያየት ከጥንት ፈላስፎች የወረደ ወይም የተጀመረ ነው፤ ብዙ ጥያቄ አዘል አስተያየቶች ለጊዜው አስቸጋሪ ሁነው ይቆዩ እንጂ ዘመኑ በደረሰ ቁጥር እየተፈቱ አስረጅነትም እያገኙ ብዙም ነገሮች እየተገለጡ ሲሔዱ ስለ እግዚአብሔር ማወቅ ያለው አስተሳሰብ ግን ከጥንት ዘመን ጀምሮ እስከ አሁን ያለው ያው ሁኖ

ይገኛል፤ ምክንያቱም ፈጣሪ ስለሆነ አይሻሻልም አይለወጥም፤ እነርሱም ደግሞ ሊደርሱበት ሊመረምሩትም ሊያገኙትም አልቻሉምና። በእውነትም ታላቅ ኃይል ነው፤ ኃይልም አምላክ ነው፤ ስለዚህ አሁንም ወደፊትም ማንም ሊደርስበት አይችልም። ብቻ ለፍጥረቱ በሚያደርገው ችርነት፤ ለፍጥረቱ በሚያደርገው አገላለጥ ብቻ ልንረዳና ልናምን እንደርሱነቱም ልናውቅ እንችላለን እንጂ።

3ኛ. የሕገ ልቡና አስረጃጅ፡-

ሁላችን በተፈጥሯችን የተሰጠን በሕሊናችን ተጽፎ፤ አንድም ተቀርጾ ከደማችን ጋር ተዋሕዶ የሚኖር ሕገ ልቡና አለ፤ ይኸውም ሁል ጊዜ ደጉን፤ ተስማሚውን ነገር እንድንሠራ፤ መጥፎውን ክፉውን ግን እንድንተወው እንድንሸሸውም የሚያነሣን የእግዚአብሔርን ቅዱስ ፈቃድም የሚገልጥ፤ ተቃራኒውን ሁሉ እንድንጠላው እንድንሸሸውም የሚያስታውስ ነው። ኃጢአትን ሰውየው ደክሞ ሰንፎም ይሠራዋል እንጂ ይኸን ሁሉ ሳያውቅ ኃጢአት የሚሠራ ሰው ከቶ የለም። ይህን ጥብቅ የሆነ የተፈጥሮ ሕግ በልቡናችን የሳለና የቀረጸ፤ ለዓለም ባለቤት የሆነ አንድ ጥበቦች ፈጣሪ እንዳለ ያስረዳናል፤ በእግዚአብሔርም እንድናምን ያስገድደናል። ይህ ሊሆን የቻለው ደግ ቢሠሩ ዋጋን፤ ክፉ ቢሠሩ ፍዳን የሚከፍል እውነተኛ ጽኑ ደግና የታመነ አምላክ መኖሩ በሰው ሁሉ ሕሊና አስቀድሞ ስለተቀረጸ ነው። በአእምሮ ጠባይዕ አውቀው እግዚአብሔርን ያመኑት ብዙዎች ናቸው፤ በዚህም የተመሠረተ እምነት ከቶ ጊዜ አይለውጠውም።

4ኛ. ታሪካዊ አስረጃጅ፡-

የሰው ነገድ ሁሉ ከታወቀበት ከተመዘገበበትም ጊዜ ጀምሮ በፈጣሪ የማያምን ሰው እንዳልነበር አሁንም እንደሌለ ታሪክ ይነግረናል፤ እያንዳንዱም ነገድ ለአምላኩ እንደ ሕጉ ያልፈጸመ አልነበረም። ስለዚህ፤ ያለ መካሪ ያለ አስተማሪ ተራውና ያልሰለጠነው ሕዝብ ሁሉ፤ እንደችሉታው አምልኮቱን ሲፈጽም ይገኛል። የአምልኮቱና የሥርዓቱ አፈጻጸም ግን እንደ

ጠባቦና እንደ ኑሮው ደረጃ እንደ ዕውቀቱም መጠን ሰው ሁሉ የተለያየ ነው፤ ነገር ግን አምላክ ስለመኖሩ ስለርሱም ክብር ሁሉም አምኖ መሥራቱ ሃይማኖት የወል ሁኖ በሰው ልጅ ጠባይዕ የተመሠረተ መሆኑን ያስረዳል።

ይኸ ሁሉ ስለ እግዚአብሔር መኖር በሰፊው የሚያረጋግጥ ነው። እግዚአብሔር ባይኖር እንዴት ከጥንት ጊዜ ጀምሮ የነበረው ልዩ ልዩ ነገድ ለአምላኩ መስዋዕት ያቀርብ ነበር? ዛሬም ያለው የሰለጠነውም ያልሰለጠነውም ሕዝብ በትክክል፤ ለእግዚአብሔር አምልኮት እንደኑሮው መጠን ያቀርባል፤ ከሥራው ሁሉ አስቀድሞ በእግዚአብሔር ማመንን ታላቅ ቁም ነገር አድርጎ ይይዛል። እንዲህስ ከሆነ በእርግጥም እግዚአብሔር አለ፤ ሰውን ወደርሱ የሚስብ፤ ጸጋን የሚሰጥ፤ ክብርን የሚያወርስ፤ ቸርም። ይህን ዓለም አከናውኖ የፈጠረ፤ አሁንም የሚከባከብ፤ ለጋስ፤ በዚህም ምክንያት ትንሹም ትልቁም፤ የቀድሞውም፤ ያሁኑም ሕዝብ ሃይማኖት አለው፤ በእግዚአብሔር ያምናል። እምነት አንድም ማመን በሰው ልጅ ዘንድ የወል መሆኑ በእርግጥ እግዚአብሔር መኖሩን ያስረዳል።

ማንም ሰው ለጊዜው በሥጋ ቢመቸው የመንፈስ ጸጥታ ሲጎድልበት ማለት እምነቱ አምልኮቱ ሲጓደልበት ሊረጋጋ ዕረፍትንም አግኝቶ ሊኖር አይችልም። አንድ ሰው ለጊዜው ለሰው ይምሰል የተመቸውና የደላው፤ መንፈሳዊ ተግባርም የማያሻው መስሎ ቢታይም ሌሊት በሰው ሕሊናው ሲከሰው ሲወቅሰው ሲፈርድበትም ይገኛል። ይኸ ሁሉ ቀጥተኛ የእግዚአብሔርን መኖር የሚያስረዳና ሁሉም በእግዚአብሔር አምኖ መኖር እንዳለበት የሚያስገድድ አምልኮቱንም በሚገባ እንዲፈጽም የሚያስታውስ ነው። በዚህም ምክንያት በዓለም ላይ ያለ ሃይማኖት የሚኖሩት ሕዝቦች በጣም በቁጥር ያነሱ ናቸው፤ እነርሱም ጸጥታን ሳያገኙ፤ በዓለም ላይ በመኖራቸው እየተበላጩ፤ ተስፋም ቆርጠው የሚገኙ ናቸው። እርግጥነው በውጭ ሲታይ ኃጢአተኛው ሰው ሁሉ አምላክ የሌለው መስሎ ያለ ኃፍረት የኃጢአትን ስልት ሲያጠና፤ ሲሠራ፤ ሲፈጽም ይገኛል፤ ሌላውም እርሱን በመከተል ሲሳብ ይገኛል። ነገር ግን

ሁሉም በሥውር ሕሊናው ሲወቅሰው፤ ሲፈርድበትም ሲያዝን ይገኛል።

ይህ ከዚህ በላይ የዘረዘርነው ሐተታ ሁሉ ክርስቶስን ለማይቀበሉና ከክርስትና ውጭ ለሆኑት ሕዝቦች ብቻ ነው እንጂ ለእኛ ለክርስቲያኖችስ መድኃኒታችን መሪያችን ኢየሱስ ክርስቶስ ስለሆነ፤ በዚህ ዓለም በሚያስተምርበት ጊዜ ብዙ ማስረጃዎችን አስቀድሞ ስለሰጠን ስለ እግዚአብሔር ፍጹም ዕውቀት አለን፤ ምንም ጥርጥር የለብንም፤ እርሱም በትምህርቱ «አቡየ ፊነወኒ ወአነሂ ተፈኖኩ» «ዘርእየ ኪያየ ርዕዮ ለአቡየ» እያለ እግዚአብሔር እርሱም ከአምላክ የተገኘ አምላክ እንደሆነ በማስረዳት በሥራው ድውይ እየፈወሰ፤ ሙት እያስነሣ፤ ለምጽ እያነሳ፤ ልዩ ልዩ ተአምራትንም እያደረገ በእግዚአብሔር ሐልዎት ማመን እውነተኛ ሃይማኖት እንደሆነ፤ እግዚአብሔርም እንዳለና ፈጣሪም እርሱ ራሱ ብቻ እንደሆነ ነገሮናል፤ አስተምሮናል።

ትምህርቱንም በእርግጥ አምነን ተቀብለንዋል። እኛ ክርስቲያኖች ማዕበልና ሞገድ የሚያማታውን ይኸን ዓለም ለመሻገር የምንችለው በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ ያመን እንደሆነና፤ የርሱንም ትምህርት የተከተልን እንደሆነ ነው፤ በእርሱም እንድናምን እርሱንም እንድንሰማና እንድንከተል እግዚአብሔር አብ አዞናል «ከደመናውም ውስጥ በርሱ ደስ የሚለኝ የምወደው ልጄ ይኸ ነው፤ እርሱን ስሙት የሚል ድምፅ መጣ»።⁸

ስለዚህ እርሱ እውነተኛ መምህር፤ እርሱ እውነተኛ ድልድይና መሸጋገሪያ መሆኑን ማመንና ማረጋገጥ ግዴታችን ነው። እውነተኛ መንገድ፤ እውነተኛ ፈጣሪ፤ እውነተኛ አዳኝ እርሱ ብቻ እንደሆነ መመስከር አለብን፤ እርሱ «እኔ ትንሣኤም ሕይወትም ነኝ»⁹ ብሎ የመሰከረውን ማመንና መቀበል አለብን።

አንዳንድ ከሃይማኖት የወጡ ከክርስቲያኖቹ ምግባር የተናወጡ፤ ኃጢአታቸውን ያለ ሐፍረትና ያለ ፍርሃት ለመሥራት እንዲያመቻቸው ብቻ እግዚአብሔር የለም ይላሉ፤ ሌላውንም ለመምራት ይሞክራሉ፤ ነገር ግን «ተዋቸው ዕውሮች

ናቸው፤ እውሮችንም የሚመሩ፤ ዕውርም ዕውርን ቢመራው ተያይዘው ወደ ጉድጓድ ይወድቃሉ»¹⁰ ብሎ ክርስቶስ የመሰለው ምሳሌ ይፈጸምባቸዋል።

በለ እግዚአብሔር መኖር በሰፊው የተናገሩ ከሥጋዊያን ሊቃውንት እንኳን ብዙዎች ናቸው፤ አንዳንድ ግን ይህን በአፍራሽ መንገድ እንወስዳለን ቢሉ ቅሉ በቂ አስረጃ ሊሰጡ አይችሉም፤ ተመልሰውም የእግዚአብሔርን ስም ሲጠሩና በእግዚአብሔርም ሥነ ፍጥረት ሲያስረዱ ይገኛሉ።

ማንኛውም ለኃጢአቱ መሸፈኛ ለጥፋቱ መጠገኛ የሆነው መስሉት ከዚህ ከእውነተኛው መስመር ይወጣል እንጂ ተፈጥሮው እያስረዳው መንፈሱም እየወቀሰው ሁሉም በውስጣዊ ሕሊናው በእግዚአብሔር አምኖ ይገኛል። እንግዲህ ይህን አስረጃ ገንዘብ ያደረገ ሁሉ ከዚህ በላይ በተሰጠው ማስረጃ መሠረት ብቻ ሳይሆን እግዚአብሔር እንዲገልጥለት አእምሮው እንዲበራለት እግዚአብሔር መኖሩን ዐውቆ፤ ከኃጢአት ርቆ ንጽሕናውን ጠብቆ መኖር ይገባዋል ።

ምዕራፍ ፫

የእግዚአብሔር አንድነት።

1. እግዚአብሔር አንድ ነው፤
እግዚአብሔር አንድ ነው፤ አክልም መሰልም የሆነውና የሚሆነው ሌላ አምላክ የለም፤ ይኸንንም እውነት ራሱ አምላክ ለሙሴ እንዲህ ሲል ገልጦለታል። «ለአንተ ይኸ ሁሉ ተገለጠ እርሱ እግዚአብሔር አምላክ አንድ እንደ ሆነ ታወቅ ዘንድ ሌላም እንደሌለ»።¹ ከ፲ቱ ቃላት ውስጥ የመጀመሪያው አንቀጽ «እኔ እግዚአብሔር አምላክህ ነኝ ከምስር ምድር ያወጣሁኸ ከባርነት ቤት ያወጣሁኸ። ሌሎች አማልክት አይሁኑልህ በፊቱ...» ሲል አውጇል።² ምንም በባሕርይ በሕልውና በመለኮት አንድ የሆነውን አምላክ በአካል፤ በስም፤ በግብር ፫ ብንልም ሦስት አማልክት ከቶ አንልም አንድ አምላክ ብቻ እንጂ። ፫ቱም አካላት በባሕርይ በአምላክነት አንድ ናቸውና።

ይኸንንም በአዋጅ መልክ «ሰማ እሥራኤል ሆይ እግዚአብሔር አምላካችን አንድ እግዚአብሔር ነው።» ሲል ነቢዩ ሙሴ ተናገሯል።³

ይኸም ቃል ለእግዚአብሔር ተቀናቃኝ ተወዳዳሪም የሚሆን ሌላ አምላክ አለመኖሩን አንድ አምላክ እርሱ ብቻ መሆኑን የሚገልጥ ቃል ነው። ይኸንንም የመሰለ አስረጅ እንደገና እንዲህ ሲል ይናገራል «... ይኸንን ከጥንቱ ማን አሰማ፤ በዚያስ ዘመን የተናገረ ማነው? እኔ እግዚአብሔር አይደለሁምን? ከኔ ሌላም አምላክ የለም። ጻድቅ አምላክ የሚያድንም ከኔ ሌላ የለም»⁴። ከክርስትና ውጭ የሆኑ ወገኖች በሦስት አማልክት እንደምናምን፤ ሦስት አማልክትም እንዳሉን አድርገው እኛን የሚገምቱ የሚናገሩም አሉ፤ ግን ስሕተተኞች ናቸው፤ ምክንያቱም እኛ ክርስቲያኖች የምናምነው አንዱን አምላክ ብቻ ነውና።

ይኸንንም የአንድነቱን አገላለጥ ማንነቱንም እግዚአብሔር ለሙሴ ብቻ የገለጠው የነገረውም አይደለም፤ በየጊዜው ለተነሡ ነቢያትም ገልጧል፤ አስረድቷልም እንጂ፤ ለምሳሌ ለነቢዩ ኢሳይያስ በመንፈሱ ገልጦለት እንዲህ ሲል ተናገሯል። «እንዲህ ይላል እግዚአብሔር የእሥራኤል ንጉሥ የሚያድነውም እግዚአብሔር የሠራዊት ጌታ። እኔ በፊት ነኝ እኔም በኋላ ነኝ፤ ከእኔም ሌላ አምላክ የለም»።⁵

በሐዲስ ኪዳንም እንዲሁ ለቅ. ሐዋርያት ተገልጦላቸው የእግዚአብሔር አምላክን አንድነቱን ወይም አንድ መሆኑን አስፍተው አጉልተው ተናገረዋል፤ ከነርሱም ውስጥ ቅዱስ ጳውሎስ «... ሌላም አምላክ እንደሌለ ከአንዱ በቀር ማንም አምላክ ብሎ ቢጠራ በሰማይ በምድርም ያለው ብዙ አማልክት እንደሆኑ ብዙም ጌቶች፤ እኛ ግን አንድ አምላክ አለን እግዚአብሔርአብ ሁሉ ከእርሱ የሆነ እኛም ለርሱ ...» ሲል የእግዚአብሔርን አንድነት በሰፊው ገልጧል።⁶ እንዲሁም «እግዚአብሔር አንድ ነውና፤ በእግዚአብሔርና በሰው መካከል ያለው አንድ ነውና እርሱም ሰው የሆነ ኢየሱስ ክርስቶስ» ሲል ይገልጥናል።⁷ እግዚአብሔር አብ አምላክ ነው፤ እግዚአብሔር

ወልድም አምላክ ነው፤ እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስም አምላክ ነው እንዲሁም ስለሆነ ሦስት አማልክት አይባሉም፤ አንድም አንድ አምላክ እንጂ።

ክርስቶስ ራሱ እግዚአብሔር አንድ እንደሆነ ሲናገር እንዲህ ይላል፡- «ኢየሱስ ግን አለው፥ ለምን ቸር ትለኛለህ አንድም ቸር የለም ከአንዱ በቀር እርሱም እግዚአብሔር»።⁸ ይኸ ሰው ከክርስቶስ ዘንድ ምስጋናን ሽቶ፤ አንተ ቸር ነህ ስለው አንተም እንጂ ይኸን ሁሉ ሥጦታ የሰጠህ ቸር ነህ እባላለሁ ብሎ ውዳሴ ከንቱ ሽቶ፤ ክብር ጠብቆ ነበር፤ ግን ክርስቶስ እንዴት ቸር ይለኛል ብለህ እኔን ቸር ትለኛለህ? ቸርማ እንዳልልህ ከአንዱ ከእግዚአብሔር በቀር ቸር የለም አለው። እውነተኛው ቸር እግዚአብሔር መሆኑን ከርሱም በቀር ሌላ ቸር አለመኖሩን ገልጦለት። አንተ የሚገባህን ትእዛዝ ፈጸምክ እንጂ የቸርነት ባሕርይ የለኸም፤ በባሕርይ ቸር የሆነ ቸርነትም ያለው አንዱ እግዚአብሔር ብቻ ነው ሲል በአንድ በኩል የእግዚአብሔርን አንድነት በጀኛው በኩል ቸርነት ለእግዚአብሔር የባሕርይ መሆኑን ገልጦ ተናገረ። እንግዲህ ሦስቱ አካላት በባሕርይ አንድ እንደመሆናቸው በባሕርይ ቸርነት ያለው አንድ ራሱ እግዚአብሔር መሆኑ ነው። እግረ መንገዱንም ስለራሱ አምላክነትና ከአብ ከመንፈስ ቅዱስ ጋር ስላለው አንድነት ገልጦ ተናገረ። ሃይማኖታቸው የቀና ሦስት መቶ አሥራ ስምንት ሊቃውንትም ስለ እግዚአብሔር አንድነት በዋናው የሃይማኖት አንቀጽ በጸሎተ ሃይማኖት «ነአምን በ፩ዱ አምላክ» ሲሉ ተናግረዋል።⁹

እንግዲህ የእግዚአብሔር አንድነት በሚል ርእስ ስንናገር አማልክት ብዙ ሁነው ኅብረት ፈጥረው፤ አንድነት ወይም ስምምነት ኑሯቸው አንድ ሆኑ በማለት መናገራችን አይደለም፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር በመሠረቱ አንድ አምላክ ነውና፤ ሁለተኛም ሦስተኛም የለውም፤ «ኢኮነ ፪ተ ወኢ ፫ተ አላ ፩ዱ ውእቱ» ይለዋልና።¹⁰ እንዲሁም ባልና ሚስት ሁለት ሲሆኑ አንድ አካል ናቸው እንደሚለው አገላለጥ አይደለም።¹¹ እነርሱ በእግዚአብሔር ቃል አንድ ቢሆኑም በጾታም በአካልም ሁለት ናቸውና፤ እግዚአብሔር ግን በባሕርይ አንድ ነውና። እንዲሁም

የሕዝብን አንድነት ወይም ስምምነት ኅብረትን ለመግለጥ ሕዝቡ አንድ ሆነ፤ እንደሚለው አይደለም።¹² በጾታ በዕድሜ በማዕረግ የተለያዩ በቁጥር የበዛ ሕዝብ ይገኛልና። እግዚአብሔር ግን በባሕርይ አንድ ነው ተጨማሪ የለውም፤ ከእርሱ አስቀድሞ ማንም አልነበረም፤ ከእርሱም በኋላ ምንም አልመጣም፤ ደግሞም አይመጣም፤ እርሱ ብቻ ነበር፤ አለ፤ ለዘለዓለም እርሱ ብቻ ጸንቶ ይኖራል። «አባታችን ሆይ በሰማይ የምትኖር» በማለት እንድንጸልይ ጌታ ኢየሱስ ያስተማረን የእግዚአብሔርን አንድነቱን ለመግለጥ ነው።¹³

የእግዚአብሔር አንድነቱን በዚህ መልክ እናምናለን፤ በዚህም መልክ እናሳምናለን፤ ግን አንዱ እግዚአብሔር በአካል በስም በግብር ሦስትነት እንዳለው ደግሞ አንረሳም፤ እንዲያውም በብሉይ ኪዳን ሳይቀር አንዱን እግዚአብሔርን ብዛት ባለው ቁጥር ሲናገር የነበረው ይኸን የአንዱን እግዚአብሔርን የስምና የአካል የግብር ሦስትነት ለመግለጥ ነው። እርሱም እንዲህ ይላል፡- «የእግዚአብሔርን ድምፅ ሰማሁ፤ እንዲህ ሲል 'ማንን እልካለሁ፤ ማንስ ይሄድልናል' አልሁም እነሆኝ እኔን ላክ»።¹⁴

ከዚህ ላይ ጥቅሱ የአንድነቱም የሦስትነቱም መግለጫ ሁኖ ቀርቧል ማለት ማንን እልካለሁ ሲል አንድነትን፤ ማንስ ይሄድልናል ሲል ደግሞ ሦስትነትን ያሳያልና። እንዲሁም በነቢዩ ዘካርያስ አገላለጥ አንዱ ላኪ ሌላው ደግሞ ተላኪ መሆኑን ያሳያል «አመስግኒ ደስም ይበልሽ አንቺ የጽዮን ልጅ እነሆ ወደ አንቺ መጥቻለሁና በመካከልሽም እኖራለሁ አለ እግዚአብሔር። በዚያም ቀን ብዙ ሕዝብ ከእግዚአብሔር ጋር አንድ ይሆናሉ፤ ሕዝብም ይሆኑኛል፤ በመካከላቸውም እቀመጣለሁ እግዚአብሔር የሠራዊት ጌታ ወደ አንቺ እንደላከኝ ታውቂያለሽ»።¹⁵

እንግዲህ አንዱ ላኪ ሌላው ተላኪ መስሎ ሲገኝ ብዛትን ያመለክታል። ግን ላኪው እግዚአብሔር አብ፤ ተላኪው እግዚአብሔር ወልድ ሲሆን፤ ሁለቱም በባሕርይ አንድ ስለሆኑ አንድ አምላክ ይባላል እንጂ ሁለት አማልክት ከቶ አይባሉም።

ዮሐንስ ወንጌላዊም ሲገለጥ «በመጀመሪያ ቃል ነበር» ይልና ለቃል ቀዳማዊነቱን ጥገታዊነቱን አስታውቆ ከአባቱ ጋር ያለውን ግንኙነት እኩልነት ሲገልጥ ደግሞ «ወቃል ነበ እግዚአብሔር ውሎቱ» ሲል ሁለትነት ያለው አገላለጥን ያሳያል። ይኸም አገላለጥ የሥላሴን ሦስትነትና አንድነት ይገልጣል፤ ይሁን እንጂ በኢአማንያን ዘንድ ሁለት ፈጣሪ እንዳለ አስመስሎ ያሳያል፤ ቃል ራሱን የቻለ ሁኖ ከእግዚአብሔር ጋር ነበር ብሏል። ነገር ግን እንዲህ ያለው ጥርጣሬ ጎልቶ እንዳይታይ ወንጌላዊው ወዲያውኑ የባሕርይ አንድነታቸውን ሲገልጥ «ወእግዚአብሔር ውሎቱ ቃል» ቃልም ያልጓችሁ ሌላ ባዕድ ቃል ባዕድም ባሕርይ አይደለም፤ ያው በባሕርይ በሕልውና በመለኮት አንድ የሆነ እግዚአብሔር ነው ብሎ አስረድቷል።¹⁶ የሥላሴን የአካልና የስም የግብርም ሦስትነታቸውን ግን ወንጌላዊያን በግልጽ አስረድተው ተናግረዋል።¹⁷

እንግዲህ እግዚአብሔር አምላክ በባሕርይ አንድ ሲሆን እንዴት ሦስት ሊሆን ይችላል፤ እንዲሁም ሦስት ሲሆን እንዴት አንድ ይባላል የሚል ስሜት ሊኖርበት የሚችል ብዙ ነው። በመሠረቱ የሥላሴን አንድነትና ሦስትነት በተረዳ በጎላ ልክኛውን አውጥቶ ከመሠረቱ ገብቶ በማቲማቲክስ ልክኛነት ሊያስረዳ የሚችል ከቶ የለም፤ ስለዚህም ምስጢረ ሥላሴ ተብሏል። ሆኖም ቅዱሳት መጻሕፍት ያቀረቡልንን መግለጫ በመከተል ቅዱስ መንፈስም በገለጠልን መሠረት እንደሚከተለው እንገልጣለን። የተለያዩ ሦስት አካላት እንዳሉ አድርጎ ዮሐንስ አቅርቦልናል «እኔ አብን እለምናለሁ ሌላ አጽናኝ እንዲልክላችሁ። እርሱም ለዘለዓለሙ በእናንተ አድሮ ይኖራል»።¹⁸

ይኸም አስረጅ ግልጽ አድርጎ ሦስትነትን ያሳያል፤ በእርግጥም ሦስት ማለት ይገባል። እንዲሁም በጥምቀት ጊዜ የተገለጠው ምሥጢር የሥላሴን ሦስትነት የሚገልጥ ነው። ይኸውም ወንጌላዊው ማርቆስ እንደገለጠልን «በዚያን ጊዜም ከውሀው ወጣ ሰማዮች ሲቀደዱ አየ፤ መንፈስ ቅዱስም እንደ

ርግብ ሲወርድበት ድምፅም ከሰማይ ወጣ፤ እንዲህ ሲል አንተ ነህ ልጄ የምወድህ ደስታዬን የማይብህ።¹⁹

በነዚህ በሁለቱ ወንጌላዊያን አገላለጥ እንደምንረዳው ያለ መቀላቀል ፫ አካላት እንዳሉ ነው። ግን የሥላሴ ስማቸው ያልተገለጠ በመሆኑ ሌላም አስተያየት የሚያስከትል በመሆኑ ቅዱስ ማቴዎስ በተሻለ መልክ ለሥላሴ ስመ ተፋልሶ እንደሌለባቸው አድርጎ እኩልነታቸውንም በመግለጥ ስማቸውን ጠርቶ እንዲህ ሲል ያስረዳናል። «ሂዱና አሕዛብን ሁሉ አስተምሩ አጥምቋቸውም፤ በአብና በወልድ በመንፈስ ቅዱስም ስም» ሲል እናገኛለን።²⁰ ይኸም ሁሉ ሲሆን ግን በባሕርይ አንድነታቸውንም ስለምናምን አንድ አምላክ ዘለዓለማዊ ብለን እናምናለን፤ እናመልካለን።

2. የእግዚአብሔር አካላዊነት።

እግዚአብሔር አምላክ የሁሉ ፈጣሪ የሁሉም አስገኝ እንደመሆኑ አካላዊነቱ የታወቀ ነው። በዓለምም ሙሉ ሆኖ ሁሉን የሚያስተዳድር የሚቆጣጠር እርሱ ብቻ ነው። ከቶ እርሱ የሌለበት እርሱም የማይመለከተው የማያስተዳድረው ፍጥረት የለም፤ እንዲያውም እርሱ ብቻ ዓለምን ይወስናል እንጂ እርሱን የሚወስን ከቶ የለም። የእግዚአብሔር በዓለም ሙሉ መሆን ከጠባይዓቱ መግለጫዎች ውስጥ ከፍተኛውን ቦታ ይዞ ይገኛል፤ ከመሠረታዊ እምነታችንም አንዱ ክፍል ይኸው ነው፤ ምክንያቱም አምላክ ስንጠራው ይሰማናል፤ በጎ አድራጎታችን ሁሉ ይመለከትልናል፤ ለሠራነው ሁሉ ዋጋ ከፋይነቱን ለመረዳት ያስችላልና።

የእግዚአብሔርን አካላዊነት ከመመልከት ጋር ለአካሉ ቅርጽ መልክ እንዳለው አድርገው የሚገምቱ አሉ፤ መጻሕፍትም በንባብ ይኸነኑ ያሰማሉ፤ ለምሳሌ «ንግበር ሰብእ በአርዓያነ ወበአምሳሊን» የሚለው²¹። እንዲሁም «እስመ አዕይንቲሁ ለእግዚአብሔር ነበ ጸድቃኑ፤ ወእዝኑሂ ነበ ስእለቶሙ»²² የሚሉትን፤ ያመለክታሉ። ይሁን እንጂ ቅርጽ መልክ መጠን ያለው ሁሉ ስፋቱን ጥበቱን ርዝመቱንም ክብደቱን በጠቅላላም መጠኑን ሁሉ በግድ ያመለክታል፤ ውሳኔውን ይገልጣልና።

እንዲሁም ከሆነ ደግሞ አምላክ ውሱን ነው በማለት ብዙ ሊቃውንት የእግዚአብሔርን ሕልውና አካላዊነትም ተቀብለው ስለቅርጹ ስለመልኩ የሚነገረውን በቸልታ ያልፉታል፤ ይኸንም አስተያየት በቀና መንፈስ ሲመለከቱት እውነት ነው ያሰኛል፤ ምክንያቱም «እግዚአብሔርን አልቦ ዘርእዮ ግሙራ፤ አላ ወልድ ዋሕድ ዘሁሉ ውስተ ሕጽነ አቡሁ ውእቱ ነገረኒ» የሚለው ወንጌላዊው ምስክርነት ትክክለኛ ቃል ነው።²³ እንዲሁም «አልቦ ዘይሬኢ ገጽዮ ወየሐዩ አሐተ ሰዓተ በዲበ ምድር» የሚለው አስረጂ የእግዚአብሔርን ቅርጽ መልክ ለማወቅ የማይቻል መሆኑን የሚያመለክት ሆኖ ይገኛል።²⁴

እግዚአብሔርም መንፈስ ስለሆነ የሚያየው ከቶ የለም፤ ሊኖርም አይችልም። እግዚአብሔር መንፈስ ስለሆነ መልክ ቅርጽ የለውም፤ ሊኖረው አይችልም፤ ቢኖረውም ያየው የለምና ይኸን ይመስላል፤ ይኸንም ያክላል የሚለው የለም።²⁵ የማይታየውን የማይመረመረውንም አምላክ ይኸን ይመስላል ይኸንም ያክላል ብሎ ቅርጽ ሰጥቶ፤ መልክ አውጥቶ ወሰን ለይቶ መናገር እንደ ድፍረት ይቆጠራል። ከላይ ለተጠቀሱት አስረጂዎች ሁሉ ልዩ ትርጓሜን በመስጠት አስተያየታቸውን እንደሚከተለው ይገልጻሉ። ለምሳሌ «ንግበር ሰብእ በአርያነ ወበአምሳሊነ» ያለው ትርጉም እግዚአብሔር በመልክ፤ በቅርጽ በመጠንም እኛን ሰዎችን ይመስላል ማለት ሳይሆን ሰው የእግዚአብሔር ምሳሌ የሚሆነው በዕውቀቱ፤ በገዥነቱ፤ በሕያውነቱ፤ ሌላም ይኸን በመሳሰለ እንደሆነ ያትታሉ የሚመ ስለውም አስተያየት ይኸ ነው። እንዲሁም «እግዚአብሔር ዐይኑ ወደጸድቃኖቹ ጀርው ወደልመናቸው ነው» ያለው እግዚአብሔር አምላክ ሁሉን ማወቁን ሲጠፋት መስማቱን፤ ፈጥኖ መርዳቱን በመመልከት እንደሆነ አስፋፍተው ይናገራሉ።

ይኸን ሁሉ አማካኝ ለማድረግ እግዚአብሔር የእሥራኤልን ወገን ሁሉ በጸናች እጅ ከፍ ባለችም ከንድ ከግብፅ ባርነት ነፃ አወጣቸው ሲል ሲናገር እናገኛለን፤ ይኸም ማለት እግዚአብሔር በእጅ መሥራቱን ሽክም መሸከሙን አያመለክትም ። እንደ አምላክነቱ ሁሉን ለማድረግ መቻሉን ሥልጣኑን ችሎታውን ለመግለጥና ለማስረዳት የተናገረው ነው

እንጂ። በእርግጥም እግዚአብሔር አምላክ ሕዝብ እግዚአብሔር የተባሉትን እሥራኤልን ከፍ ባለ ሥልጣኑ በሚያድንም ኃይሉ እንደ ተቤጥቸው ፤ ከባርነት ቀንበርም ነፃ እንዳወጣቸው የታወቀ ነው።

የቤተ ክርስቲያን አባቶች ሁሉ የሚያምኑት የሚያስተምሩትም።

1. እግዚአብሔር መንፈስ መሆኑን መልኩ ቅርጹ መጠኑም ይኸን ይመስላል፤ ይኸንም ያክላል የማይባል፤ የማይታይ፤ የማይታወቅ መሆኑን ነው።
2. ወንጌላዊው ዮሐንስም በጻፋቸው መጻሕፍት በወንጌሉም በመልዕክቱም መላልሶ እንደ መሰከረው እግዚአብሔርን ያየው የሌለና ወደፊትም ሊያየው የሚችል እንደሌለ ነው። እግዚአብሔርንስ ያየ ከሌለ እንዴት ግምታዊ አነጋገር ተሰጥቶ መልኩ፤ ቅርጹ፤ ይኸን ይመስላል ሊባል ይቻላል?። አሁንም ለእግዚአብሔር መጠን፤ ቅርጽ፤ መልክ፤ ሰጥቶ መናገሩ እግዚአብሔርን ውሱን ያደርገዋልና ያላዩትን የማያውቁትን ይኸን ይመስላል ይኸንም ያክላል ብሎ መናገሩ ዝርዝር ሁኔታውንም መግለጡ በጣም ከባድ ነገር ነው።

የኛም ቤተ ክርስቲያን አባት የሆነው አባ ሕርያቆስም የእግዚአብሔርን ሐልዎት በተገቢው መንገድ ሲናገር መጥቶ ስለቅርጹ ስለ መልኩ ግን በአፍራሹ መንገድ እንዲህ ሲል ይናገራል «አኮ ዘቦቱ ለመለኮት እንግዳ ወፍጽም ወዘባን እንተ ድገር ሀበ ዘይትርአይ ወበዘይትገመር። አላ ግልቡበ ውእቱ በነደ እሳት ነደ እሳትሰ ለሊሁ ውእቱ» ይላል። ይኸም ማለት ለመለኮታዊ አካል አንገት ደረት የለውም፤ የፊት የኋላ መልክ የለውም፤ በጉልህ ለመታየት ይቻል ዘንድ፤ ነገር ግን እርሱ በነበልባለ እሳት የተሸፈነ የተጋረደም ነው፤ ነበልባለ እሳትም ያልኩት እርሱ ራሱ ነው ሲል ሰፋ አድርጎ ገልጦ እናገኘዋለን።²⁶

እኛም ይኸንኑ እውነተኛ አስተያየት እንከተላለን እናስተምራለን፤ ምክንያቱም የቤተ ክርስቲያናችን አባት አስተያየት ነውና። ለእሳት ነበልባል አካል አለው፤ ነገር ግን ረቂቅ ነው፤ ስለዚህም ቅርጽ የለውም ይኸን ይመስላል ይኸንን ያክላል አይባልም የኋላው የፊቱ ቅርጽና መልክ የትኛው እንደሆነ ሊታወቅ አይችልምና። እንግዲያውስ መለኮታዊ አካልም ይኸን ይመስላል ይኸንንም ያክላል ተብሎ ግምታዊ አነጋገር ሊሰጥ አይቻልም።

የእግዚአብሔርን ህልውና ማመን፤ ፍጹም አካል ያለው መሆኑን ማመን አለብን፤ ግን እንደ እሳት ነበልባል ቅርጹን መልኩን ለመለየትና ለማወቅ የማይቻል መሆኑን ማወቁና ማመኑ ደግሞ ተገቢ ነው። በ፲፭ኛው ምዕተ ዓመት በሀገራችን በዚህ ርእስ ክርክር መደረጉ ይታወቃል፤ ግን ውሳኔው ትክክል አይደለም የተሰጠውም አስረጅ በቂ አይደለም።

«ርቱዐ ሃይማኖት» የሚባለው መጽሐፍ «.... ከመ ቦቱ ጥቁቀ ዘህሉ ሳዕለ ሰብእ መልክዕ፤ ርእሰኒ ወጸጉርኒ፤ ወአዕይንትኒ፤ ወአዕዛንኒ፤ አፍኒ ወእድኒ፤ ወእግርኒ፤ ወአጳብእኒ፤ ወዝኩሉ ይትረከብ በሳዕለ አምላክ ዘህሉ ንሳዕሌኒ»²⁷ በማለት ለክርስቶስ ሰው ለሆነው አምላክ ያለውን ቅርጽና መልክ ግዙፍ ሁሉ ለመለኮታዊ አካል ሰጥቶ ገልጦ ተናግሮ እናገኘዋለን።

ለመለኮትም ይኸ ሁሉ ይኖረው ዘንድ ሥጋ የለውም ግዙፍም አይደለም መንፈስ ነው እንጂ እግዚአብሔር አብ በደመና ድምፅ አሰማ ይባላል እንጂ ከቶ ተገልጦ አልታየም።²⁸ መሴም የእግዚአብሔርን መልክ ለማየት ፈልጎ ፊትህን አሳዩኝ ብሎ ለምኖ ነበር ነገር ግን ለማየት የማይቻል ሆኖ እንደቀረበት እናገኛለን።²⁹

ነቢያትም እግዚአብሔርን ያዩት በብዙ ምሳሌና በራእይ እንጂ ፊት ለፊት በትክክለኛ መለኮታዊ መልኩን፤ መለኮታዊ ገጹን አይደለም፤ እግዚአብሔርን ፊት ለፊት ለማየት አይቻልምና፤ ለምሳሌ ኢሳይያስ እግዚአብሔርን በንጉሥ አምላል በዙፋን ተቀምጦ ተወስኖ አይቶታል።³⁰ ነቢዩ ዳንኤልም

እንዲሁ በራእዩ እግዚአብሔርን በፍታ ተላብሶ በአፌር ወርቅ ዝናር ታጥቆ እንዳየው ገልጦልናል።³¹ ሌሎች ነቢያትና ሐዋርያትም እንዲሁ በራእይ እንደተገለጠላቸው ውሱን መስሎ በክብር ዙፋን ተቀምጦ፤ የዘመኑን ንጉሥ መስሎ አይተውታል።³² እታዲያ ይኸ ሁሉ ምሳሌ እንጂ አማኖ ሆኖ አይደለም፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር አምላክ ውሱን አይደለምና፤ በዓለሙ ሁሉ ሙሉ የሆነ ሁሉን የሚያይ ከሁሉ የሚደርስ፤ ሁሉን የሚይዝ መልኩ ቅርጹ መጠኑ የማይታወቅ ነውና።

አካል ያለው ግን ቅርጹ የማይታወቅ መጠኑ የማይታይ ከፍጥረቱ ውስጥ ብዙ ይገኛል እንዲህ ያለ ብዙ ነገር መኖሩ ሲታወቅ ፈጣሪ እግዚአብሔርም ይኸን ያክላል ተብሎ ቁመቱን መጠኑን፤ ይኸንንም ይመስላል ብሎ መልኩን ቅርጹን ግምት ሊሰጥ የሚችል ማነው? ይኸን ካላልንም እግዚአብሔርን ዝርው ያደርግብን የለም ለሚለው ፍራቻ እግዚአብሔር ዝርው አይደለም፤ ህልውና አለው፤ ስለዚህም አካል አለው ህልውና ያለው ሁሉ አካል አለውና ግን ቅርጹና መልኩ፤ መጠኑም የማይታወቅ ነው ።

እግዚአብሔር ወልድ በተለየ አካሉ የሚዳሰስ አካል እንደኛም ያለ ቅርጽ አለው፤ ምክንያቱም ሰው ሆኗልና፤ ሥጋንም ለብሷልና። እኔን ያየ ሁሉ አባቴን አየ፤ ሲል የተናገረው በመለኮት አንድ መሆኑን ከአባቴ ጋርም ያለውን አንድነቱን ለመግለጥ እንጂ እንደ እርሱ ያለ ግዙፍ አካልና ቅርጽ እንዳለው አድርጎ መናገሩ አይደለም። ይኸንንም የመሰለ እኔና አብ አንድ ነን ሲል ተናግሯል፤ ይኸም ኅቡረ ህላዊ መሆኑን በመለኮት አንድ መሆኑን ለመግለጥ እንጂ አብ እንደኔ ሥጋን ለብሷል፤ እንደኔ ሰው ሆኗል፤ እንደኔም ግዙፍ አካል አለው ስለዚህ አንድ ነን ማለቱ አይደለም።

የሁሉ ፈጣሪ እግዚአብሔር በዐይነ ፍጡራን የሚታይ በልቡና ፍጡራን የሚገምት ይኸን ይመስላል፤ ይኸንንም ያክላል የማይሉት አምላክ ነውና።

ምዕራፍ ፬

የእግዚአብሔር ባሕርይ መግለጫዎች፡፡

የሁሉ ፈጣሪ እግዚአብሔር እንዳለ እንናገራለን፤ በእግዚአብሔርም እናምናለን ስንል የእግዚአብሔር ባሕርይ እንዴት ይገለጣል? ሀላዊውስ (አኗኗሩ) እንዴትና በምን ይታወቃል የሚል አስተያየት በልቡናችን ይወጣል ይወርዳልም፤ ግን መልሱ እንደሚከተለው ይሆናል፡፡

እግዚአብሔር ባሕርዩ ረቂቅ ነው፤ ስለዚህ ይህን ያካላል፤ ይህንም ይመስላል፤ ከዚህ የለም፤ ከዚያ ይኖራል፤ በማለት ስለርሱ የሚሰጥ ሐተታ ሊኖር አይችልም፤ ይኸንንም በአለፉት ምዕራፎች ተናግረናል፤ ምክንያቱም ፍጡር የፈጣሪውን አኗኗርና ባሕርይ መርምሮ ሊያውቅና ሊደርስ አይችልምና፡፡ ከጥንት ጀምሮ ፈላስፎች ጊዜያቸውን ያላለፉት ይኸን ምሥጢር ለማወቅ በመመርመር ነበር፤ ግን ፈኛውስ እንኳን ከዚህ ደረሰኩኝ፤ ይኸንንም አስረጅ አገኘሁኝ ሲል ግልጽ የሆነ አስረጂ አልሰጠም፡፡ ይኸም ከሆነ፤ አሁንም ስለእግዚአብሔር የሚሰጠው ሐተታ ሁሉ ያኑ የመሰለ መሆኑ ነው፡፡ ይሁን እንጂ እንደ እውነተኛች ክርስቲያንነታችን ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ባስተማረን፤ ቅዱስ መንፈሱም በገለጠልን መሠረት በመጠኑ ስለርሱ እናውቃለን፡፡

ባሁኑ ጊዜ ማለት በአፀደ ሥጋ ሳለን ስለእግዚአብሔር ያለን ዕውቀት የተወሰነና የተመጠነ ቢሆንም ቅሉ አምፃዔ ዓለማትነቱን፤ ፈጣሪ ፍጥረታትነቱን እናምናለን፤ እርሱንም እናውቃለን፤ በኋላ ግን እርሱ እንደሆነ እንደርሱነቱ በፍጹም ዕውቀት እናውቀዋለን፤ ማለት ዓይን በዓይን እናየዋለን፡፡ «ዛሬ እኛ እናያለንና በምሳሌ በመስተዋት እንድናይ፤ የዚያን ጊዜ ግን ፊት ለፊት እናያለን፤ ዛሬ ከእውቀቱ ክፍያ ዐውቃለሁ የዚያን ጊዜም አውቃለሁ እኔ ደግሞ እንደታወቅሁ» ሲል ሐዋርያው ጳውሎስ ይነግረናል፡፡

ቅዱስ መጽሐፍ ስለእግዚአብሔር ባሕርይ የማይመረመር ምሥጢር የማያስገባም በር መሆኑን ሲያስረዳ «እግዚአብሔር መንፈስ ነውና»² ብሎ ዘግቷል፤ ይኸም ማለት ረቂቅ፤ የማይታይ፤ የማይጨበጥ፤ የማይመረመር ነዋሪ ነው ማለት ነው፡፡ እንግዲህ «እግዚአብሔርን በማን ትመስሉታላችሁ፤ ወይስ በምን ምሳሌ ታስተያዩታላችሁ» ሲል ሊደረስበት ሊመረመር ግምትም ሊሰጠው የማይቻል መሆኑን ነቢዩ ኢሳይያስ ተናግሯል፡፡³

ሆኖም እንደ እግዚአብሔርነቱ በሚገባ ለማወቅ ባንችልም እግዚአብሔር ችር ከመሆኑ የተነሣ ዘወትር ከፍጥረቱ ጋር በሚያደርገው ግንኙነትና አገላለጥ እንደተረዳነው ቅዱሳን አባቶችም በልዩ ልዩ ድርሰታቸው እንዳስተማሩን ሁሉ፤ ቅዱስ መንፈሱም እንደ አእምሮአችን ሰፋት መጠን እንዳበራልን ሁሉ፤ የምናውቀውን የምናምነውን ብቻ ከዚህ እንደሚከተለው በመጠኑ እንገልጣለን፡፡

1ኛ. በዓለም መላኩ ስለመሆኑ፡፡

ልዑል እግዚአብሔር ታላቅና ገናና አምላክ ከመሆኑ የተነሣ በዓለም ምሉዕ ነው፤ ፍጥረቱም ሁሉ የርሱ ነው፤ እርሱም የሌለበት እርሱም የማይደርስበት ቦታ ከቶ የለምና፡፡ በነቢዩ በኤርምያስ አድሮ «በውኑ እኔ የቅርብ አምላክ አይደለሁምን? የሩቅም አይደለሁም፤ ሰው በሰው ሲሸሸግ እኔ አላየውምን? ይላል እግዚአብሔር፤ በሰማይና በምድር የመላሁ አይደለሁምን? ይላል እግዚአብሔር» ሲል ሰፊ ማስረጃን በመስጠት ተናግሯል፡፡⁴ እግዚአብሔርን የሚወስነው ከቶ የለም፤ እርሱም በተወሰነ ቦታ የሚኖር ውሱንም አይደለም፡፡

ልዑል እግዚአብሔር የሁሉ ፈጣሪ የታመነም የባሕርይ አምላክ ስለሆነ፤ በአንድ ቦታ የማይወሰን መሆኑን በልዩ ልዩ አስረጂ ገልጧል፡፡ በዓለምም ምሉዕ ነው ስንል ደግሞ በሚታየውም በማይታየውም በራቀውም በቀረበውም ፍጥረት፤ በጠቅላላውም በዓለም ሁሉ ምሉዕ ነው ማለት ነው፡፡ ነቢዩ ዳዊትም «ለእግዚአብሔር ምድር በምልዓ ዓለምኒ ወኩሎሙ እለ ይነብሩ ውስቴታ» ሲል ተናግሯል፡፡⁵ ይኸም ማለት ምድር

ምላሷም ለእግዚአብሔር ናት፤ ዓለምም በርሷም ውስጥ የሚኖሩ ሁሉ ማለቱ ነው። ዓለም የእግዚአብሔር ገንዘብ ናት እግዚአብሔርም በዓለም ሞልቶ ይኖራል። ከቶ እርሱ የሌለበት ቦታ የለም። ቅዱስ ጳውሎስ፤ ዓለም ሁሉ በርሱ ሕይወት አግኝቶ ይኖራል፤ ይንቀሳቀሳልም ብሏል።⁶ ከቶ እግዚአብሔር የሌለበት ቦታ እግዚአብሔርም ያሳደረበት ፍጥረት ሕይወትን አግኝቶ የሚኖር የለም።

እንደገና ነቢዩ ዳዊት የእግዚአብሔርን በዓለም ምሉኑት ሲገልጥ «ከመንፈስህ ወዴት እሄዳለሁ፤ ከፊትህስ ወዴት እሸሻለሁ፤ ወደሰማይ ብወጣ አንተ ከዚያ ነህ፤ ምንጣፈንም በሲኦል ባነጥፍ ከዚያ እነሆ አንተ አለህ፤ የወገግታ ክንፎችን ብወስድ በባሕር ዳርም ብቀመጥ ከዚያም ደግሞ እጅህ ትመራኛለች፤ ቀኝህም ትይዘኛለች» ሲል ግልጥ አድርጎ ተናግሯል።⁷ እግዚአብሔር በአንድ ቦታ የሚቀመጥ የሚወሰንም አይደለም፤ ዓለምን እርሱ ይወስናል እንጅ እርሱን ከቶ የሚወስነው የለም ውሱንም ከሆነ አምላክ ሊሆን ሊባልም አይቻልምና። ይህንም አማካኝ አድርጎ ቅዱስ ሉቃስ ሲመሰክር «ዓለሙን የፈጠረ አምላክ በእርሷም ያለውን ሁሉ እርሱ የሰማይና የምድር ጌታ ነውና፤ ከቶ የሰው እጅ በሠራው መቅደስ አይኖርም» ሲል ያስተምረናል።⁸

በዓለም ምሉዕ ነው ስንል ግን ዓለምን እርሱ ይወስናል እንጅ ዓለም እርሱን አይወስነውም፤ ከቶ እርሱን የሚወስነው ነገር የለም፤ የሚሠውረው፤ የሚጋረደው፤ የሚከለክለውም የለም፤ እንዲህ ሲሆን ግን እኛ እንደመሰለን ቦታ ለይተን እግዚአብሔርን በሰማይ ያለህ እንለዋለን፤ ክርስቶስም ሲያስተምር «አባታችን ሆይ በሰማይ የምትኖር» ብሎ በዓለም ምሉዕ ሲሆን በሰማይ መኖሩን መስክሯል። ይኸም አገላለጥ ስለ ልዕልናው ስለ ክብሩ ስለ ከፍተኛነቱ ለማስረጃት ነው እንጂ በውስጥም እርሱ ነው፤ በአፍኤም እርሱ ነው፤ በላይ እርሱ ነው፤ በታችም እርሱ ነው፤ ጠፈሩ እርሱ ነው፤ መሠረቱም እርሱ ነው፤ በዓለምም ምሉዕ ከመሆኑ የተነሣ ሁሉን በትክክል ያስተዳድራል። ይመራል ይመግባል።

2ኛ. ስለ ከሃሊነቱ።

ኃያል እግዚአብሔር ሁሉን ለማድረግ ችሎታ ያለው አምላክ ነው። ይኸውም በሥነ ፍጥረት ይታወቃል፤ ማለት ይህን የተከናወነ ዓለም ብቻውን ያለረዳት በመፍጠሩ፤ ለዓለምም ልክ መልክ ወሰንና ድንበር በመለየቱና ሲፈጥርም ያቃተው ሳይኖር ሁሉን አስተካክሎ በመፍጠሩ የፈጠረውም ፍጥረት ብዙ ሲሆን ሁሉን አስተካክሎ በመጠበቁ፤ በመመገቡና በማስተዳደሩ ከሃሊነቱ ይታወቃል ።

መፍጠርን ያቆመው ደክሞት የማይችልም ሆኖ አይደለም፤ የፈቀደውን ያህል ፈጥሯልና። «ኩሎ ዘፈቀደ ገብረ እግዚአብሔር» ሲል ነቢዩ ዳዊት ተናግሯልና።¹⁰ ለመፍጠር ለመሥራት ሁል ጊዜ እግዚአብሔርን የሚወስነው ፈቃዱ ብቻ ነው፤ ከፈቀደ ብዙ ይሠራል፤ ካልፈቀደ ግን ይተወዋል፤ ቅዱስ ፈቃዱ በሆነ ጊዜ በቃሉ ሲያዝዝ ብቻ ሆኖ ይገኛል፤ የሰዓት የቅጽበት ያህል አይቆይም። ይኸን የተከናወነ ዓለም የፈጠረው ሁሉን ለማድረግ ስለቻለና ሁሉንም ለመፍጠር ስለፈቀደ ነው።

እግዚአብሔር የሁሉ ጌታ፤ የሁሉ ንጉሥ፤ የሁሉም ገዥ ነው፤ ሁሉን ለመሥራት የቻለ እርሱ ብቻ ነው፤ ስለዚህ ሁሉን ጀመረ ሁሉንም ፈጸመ፤ ከቶ አቅቶት የቀረ ነገር የለም። «ሁሉን እርሱ አለ ሁነውም ተገኙ፤ አዘዘም ተፈጠሩ»¹² በዚህም መሠረት ሁሉን ፈጠረ አቅቶት የቀረ ነገር የለም። በእግዚአብሔር ዘንድ ሁሉ ሊደረግ ይቻላል፤ ስለዚህ ራሱ አምላክ ለአባታችን ለአብርሃም እንዲህ አለው፤ «በውኑ ለእግዚአብሔር የሚሳነው ነገር አለን? ባልኩህ ዘመን ወደአንተ እመጣለሁ፤ የዛሬ ዓመት ሲሆን ሣራ ልጅ ይሆንላታል»¹³ ለእግዚአብሔር ከቶ የሚሳነው ነገር እንደሌለ ይኸ ትልቅ ምስክር ነውና። ኢዮብም «ሁሉን ታደርግ ዘንድ ቻይ እንደሆንክ እኔ አውቃለሁ፤ አሳብህንም ይከላከል ዘንድ እንዳይቻል»¹⁴ እያለ ስለከሃሊነቱ ወይም ስለችሎታው በሰፊው ተናግሯል።

መልአኩ ቅዱስ ገብርኤልም «እስመ አልቦ ነገር ዘይሰለኖ ለእግዚአብሔር» ብሏል፤ ይህም ማለት ለእግዚአብሔር የሚሳነው ነገር ከቶ የለም ማለት ነው።¹⁵ እግዚአብሔር ሁሉን ለማድረግ

ችሎታ እንዳለው ይኸን መስከረል፤ ይኸንም ቃል የተናገረው መልአክ፤ የጻፈውም ወንጌላዊ ስለሆኑ ምስክርነታ ቸው ከፍ ያለ ነው፤ ስለዚህ እግዚአብሔር ሁሉን ለማድረግ ችሎታ እንዳለው ማመን አለብን። ከቶ እንደ እግዚአብሔር የሠራ ለመፈጸም የቻለ የለም፤ እርሱ ብቻ ጀማሪ እርሱ ብቻ ፈጻሚ ነው። ስለዚህ እርሱ ብቻ ሁሉን ለማድረግ ቻለ። ክርስቶስም ሲያስተምር በሰው ዘንድ የማይቻለው ሁሉ በእግዚአብሔር ዘንድ እንደሚቻል መስከረል።¹⁶ ሁሉን ቻይ ለመሆኑ ነቢዩ ኤርምያስ የሰጠው ምስክርነት የሚከተለው ነው «አቤቱ ጌታ እግዚአብሔር ሆይ እነሆ ሰማይንና ምድርን በታላቅ ኃይልህና በተዘረጋችሁ ከንድህ ፈጥረሃል፤ ለአንተም የሚሳገህ ነገር የለም»¹⁷ ሲል አስረድቷል።

የእግዚአብሔር ከሃሊነት በዘመን አይወሰን፤ በሚዛን አይለካ፤ በቁጥር አይመደብ፤ በሰው እጅ አይመጠን፤ በእውነት ፍጹም ከሃሊ ነው፤ ፍጹም ከሃሊም እርሱ ብቻ ነው ብለን እንወስናለን። ሰው ከሃሊ ቢባል ብዙ ጉድለት ብዙም ድካም አለበት ለሕማም፤ በሞት ይለወጣል፤ ደካማነት ይታይበታል፤ እግዚአብሔር ግን፤ ይኸ ቀረህ የማይባል ፍጹም ከሃሊ ነው፤ እንዲያውም ለሰው ልጅ ኃይልን የሚሰጥ የሚያድል እርሱ ብቻ ነው። የሰው ኃይሉ ለተወሰነ ጊዜ በተወሰነም ሀገር ላይ ብቻ ነው፤ ምንም ቢሆን ዘመን ይሸረዋል፤ የበለጠ ኃይል ተነሥቶ ይጥለዋል፤ ያረጃል፤ ያፈጃል፤ በበለጠም ይሞታል፤ እግዚአብሔር ግን ዘመን አልፎ ዘመን ቢተካ ሁልጊዜ ኃይል ነው፤ በባሕርዩ ሞት በመንግሥቱ ሽረት የለበትም፤ ሁሉን ለማድረግ ሁሉን ለመሥራት ሁል ጊዜ ለመኖር ኃይል ገንዘቡ የሆነ እርሱ ብቻ ነውና።

እግዚአብሔር ሁሉን ለማድረግ ችሎታ ያለውና ሁሉንም ያደረገ አምላክ እርሱ ብቻ ነው፤ ይኸንም ነቢዩ ኢሳይያስ ሲመሰክር «እነሆ የእግዚአብሔር እጅ ከማዳን አጭር አይደለችም፤ ጀርድም ከመስማት አልደነቆረችም፤ ነገር ግን ኃጢአታችሁ በእናንተና በአምላካችሁ መካከል ለየች፤ ከፋታችሁም ከእናንተ ፊቱን ሠወረች እንዳይሰማ» ይላል።¹⁸

3ኛ. ስለ ዘለዓለማዊነቱ፡-

እግዚአብሔር ቀድሞ የነበረ፤ አሁንም ያለ፤ ወደፊትም የሚኖር ዘለዓለማዊ አምላክ ነው፤ ይኸም ማለት ዘመን አይወስነውም፤ ከዘመን በፊት ነበር፤ አሁንም አለ፤ ወደፊትም ለዘለዓለሙ ጸንቶ ይኖራል። «ኢይበጽሖ ሕሊና ሰብእ ለቀድሞናከ ወኢይረከቦ ሥምረተ መላእክት ለደነራተከ» ሲል ዮሐንስ አስረድቷል።¹⁹ ይኸም ማለት በሰው ሐሳብ እግዚአብሔር ጥንት እንዲህ ነበር ብሎ ቀዳማዊነቱን ለመመርመር አይችልም፤ አእምሮው አይደርስምና፤ ፍጻሜህንም የመላእክት አሳብ እንኳን አይደርስበትም ማለቱ ነው።

ሁሉ ያልፋል፤ ይጠፋል፤ ያረጃል፤ የተሾመው ይሻራል፤ በጠቅላላም ለፍጡር ሁሉ ቀዋሚና ነዋሪ ህልውና የለውም፤ የነበረ፤ ያለ፤ የሚኖርም እግዚአብሔር ብቻ ነው። «ተራሮች ሳይፈጠሩ ምድርም ዓለሙም ሳይፈጠር ከዘለዓለም እስከ ዘለዓለም አንተ ነህ» ሲል ነቢዩ ዳዊት ዘለዓለማዊነቱን አስረድቷል።²⁰ ኢዮብም በበኩሉ እነሆ እግዚአብሔር ታላቅ ነው፤ እኛም አናውቅም የዘመኑም ቁጥር አይመረመርም» ሲል ብሎ መዋዕል አምላክ መሆኑን መስከረል።²¹ እንደገናም ነቢዩ ዳዊት የአምላክን ዘለዓለማዊነት አጉልቶ ሲገልጥ «ጌታ ሆይ አንተ ግን ለዘለዓለም ትኖራለህ መታሰቢያህም ለልጅ ልጅ ነው» ይላል።²²

ከዘመን በፊት ነበር፤ በዘመን መካከል አለ፤ ከዘመን በኋላም ይኖራል፤ አያረጅም አያፈጅም ሁል ጊዜ እርሱ እንደሆነ ይኖራል። መጀመሪያና መጨረሻ የለውም፤ መለወጥ ወይም መናወጥ ማለቅ መድቀቅ የለበትም፤ በመንግሥቱ ሽረት፤ በባሕርዩ ሞት የለበትም፤ ለመገኘቱም ምክንያት የለውም፤ ቀድሞ ዓለም ሳይፈጠር የነበረ ነው፤ ዛሬም ያለ ነው፤ ደግሞም ዓለሙን አሳልፎ፤ ወደፊትም ለዘለዓለሙ ጸንቶ የሚኖር እርሱ ብቻ ነው። ነቢዩ ኢሳይያስ ዘለዓለማዊነቱንም በዓለም ሙሉነቱንም በአንድ ጊዜ ሲገልጥ እንዲህ ይላል፤ «ያዕቆብ ሆይ የጠራሁህ እሥራኤል ሆይ ስማኝ እኔ ነኝ፤ እኔ የፊተኛው ነኝ፤ እኔም የኋለኛው ነኝ፤ እጄም ምድርን መሠረተኝ፤

ቀኚም ሰማያትን ዘርግታለች» ብሏል።²³ እንዲሁም ጌታ ራሱ «አነ ውእቱ አልፋ ወአ» ብሏል፤ ይኸም ማለት እኔ ነኝ አልፋ፤ አሜጋም፤ መጀመሪያም፤ መጨረሻም፤ የፊተኛውም፤ የኋለኛውም ማለት ነው።²⁴

እግዚአብሔር ሕያውና ዘላለማዊ ስለሆነ ቀድሞ የነበረና አሁንም ያለ ስለመሆኑ ነቢዩ ዳዊት «አቤቱ አንተ ከትውልድ እስከ ትውልድ ድረስ መኖሪያ ሆኑክን፤ ከተራራው በፊት ምድርና ዓለሙ ሁሉ ተፈጠረ፤ ነገር ግን አንተ ከዚያም በፊት ነህ፤ ከዚያም በኋላ ነህ» ሲል ጩሆ ይዘምራል።²⁵ እንዲሁም እንደገና ዳዊት በመዝሙሩ «አንተ እግዚአ አቅደምከ ሣርድታ ምድር፤ ወግብረ እደዊክ እማንቱ ሰማያት፤ እማንቱስ ይትሃላ ወአንተስ ትሂሉ፤ ወኩሎ ከመ ልብስ ይበሊ፤ ወከመ ሞጣሕት ትዌልጠሙ ወይትወለጡ፤ አንተስ አንተ ከመ፤ ወዓመቲከኒ ዘኢየሐልቅ» አቤቱ ምድርን አስቀድመህ መሠረትካት፤ ሰማዮችም የእጆችህ ሥራ ናቸው፤ እርሳቸውም ይጠፋሉ፤ አንተ ግን ምን ጊዜም አንተ ነህ፤ ዘመንህም አያልቅም እያለ አመስግኗል።²⁶ ብዙ ዘመናት አለፉ፤ እግዚአብሔር ግን ለዓለዓለም ጸንቶ ይኖራል፤ ሥራውም ቃሉም ሳይለወጡ ይኖራሉ።

አሁንም ነቢዩ ዳዊት በድጋሚ «መንግሥትህ የዘላለም መንግሥት ናት፤ ግዛትህም ለልጅ ልጅ ነው» ይላል።²⁷ ብዙ ኃያላን ነበሩ፤ ነገር ግን እነርሱም ኃይላቸውም ሥራቸውም አብሮ ጠፋ፤ ስም አጠራርም የላቸውም፤ ምክንያቱም የእለት እንጂ የዓመት እንኳን አይደሉምና፤ እግዚአብሔር ግን ለዘላለሙ ጸንቶ ይኖራል። ከእርሱ በፊት ማንም አልነበርም፤ ከእርሱም በኋላ ከቶ ማንም አይኖርም፤ እርሱ ብቻ ቀዳማዊ ነበር፤ እርሱም ብቻ ደኃራዊ ይሆናል፤ ስለዚህ «አልቦ እምቅድሜሁ ወአልቦ እምድገሬሁ ወአልቦ ዘከማሁ ወአልቦ ዘየአምር ዘከመ እፎ ውእቱ» ሲል ቅዱስ ዮሐንስ አፈወርቅ ይነግረናል።²⁸ ስለዘላለማዊነቱ ነቢዩ ኢሳይያስ ሲናገር «አላወቅህምን አልሰማህምን የዘላለም አምላክ የምድርን ዳርቻ የፈጠረ፤ እግዚአብሔር አይደክምም አይታክትም፤ ብልሃቱም አይመረመርም።²⁹ ቀዳማዊነቱም ደኃራዊነቱም ዘላለማዊነቱን

ይመሰክራሉ፤ ስለዚህ ጥንታዊ ስለነበር እንግዲህ በቃህ የሚለው ተቃራኒ የለም፤ ደኃራዊ ስለሆነ የጥንቱ ይብቃህ ብሎ የሚፈርድበት የለም፤ ጥንት እርሱ ብቻ እንደ ነበር፤ አሁንም፤ ለዘላለምም እርሱ ብቻ ጸንቶ ይኖራል።

ስለዚህም ንጉሥ አይሸረውም፤ አይሸመውም፤ እርሱ ብቻ ፍጹም ባለጸጋ ኃያልም እንደሆነ ለዘላለም ይኖራል። በእግዚአብሔር ዘንድ መለወጥ፤ መገልበጥ የለበትም፤ እንደርሱነቱ ለዘላለም ጸንቶ ይኖራል እንጂ፤ ስለዚህም ሐዋርያው ያዕቆብ «... በእርሱ ዘንድ ከቶ መለወጥና ወደኋላ መመለስ እንኳን የሌለው ነው» ሲል አስረድቷል።²⁸

አብርሃም አባታችን በሥነ ፍጥረት ተመራምሮ አምላክን የዘላለም አምላክ ብሎ ሲጠራው ለዘላለሙ አምላክም መታሰቢያ ይሆን ዘንድ የተምር ዛፍ ተክሎ በርሱ ስም እንደጠራው እናገኛለን።²⁹ ሐዋርያው ጴጥሮስም ስለ እርሱ ዘላለማዊነት ሲያስረዳ «በእርሱ ዘንድ አንድ ቀን አንድ ሺህ ዓመት ነው፤ ሺህ ዓመትም እንደ አንድ ቀን ነው» ሲል ተናግሯል።³⁰

3ኛ. ስለ ፍጹም ዕውቀቱ፡-

እግዚአብሔር ሁሉን ለማድረግ የሚችል በሁሉም የሚገኝ ዘላለማዊ ነው ብለናል፤ ስለዚህ ሁሉንም የሚያውቅ በሰው ልቡና የሚጠልቅ የታመነ የባሕርይ አምላክ ነው። የማይታየውን፤ የረቀቀውን፤ ወደፊትም የሚሆነውንና ያለፈውን የሚያውቅ፤ ሕሊናን የሚመረምር እርሱ ብቻ ነው። «ከፍጥረትም አንዳች ከእርሱ የሚሰወረው የለም፤ ሁሉ ግን የተከፈተ የተገለጠም ነው በዐይኑ ፊት...»። እኛ ለእኛ ለራሳችን ከምናውቀው የበለጠ እግዚአብሔር ሕሊናን ጠልቆ ገብቶ ሁሉን ያውቃል። ይኸንም ወንጌላዊው ዮሐንስ እንዲህ ሲል ይመሰክራል፡- «ልባችን ሲነቅፈን እግዚአብሔር ከልባችን ይበልጣልና ሁሉን ያውቃል»።³¹ አምላካችን እግዚአብሔር አንድን ነገር ከመሆኑ አስቀድሞ ማወቁን ነቢዩ ዳዊት «መንገዴንና ዕረፍቴንም አንተ በረበርክ፤ አንተ መንገዴን ሁሉ ፈጽመህ አወቅህ፤ አቤቱ አንተ ፈጽመህ የማታውቀው ነገር

የእግዚአብሔርን ፍጹም ጥበብ ሊያስረዱ ይችላሉ። ዝንጉዎች ሰዎች ብቻ የእግዚአብሔርን መኖር ስለማያውቁ፤ ለማወቅም ስለማይጠይቁ፤ ፍጹም ጥበቡንና አስደናቂ ፍጥረቱን ሁሉ፤ የዓለምንም ክንውን ሊረዱና ሊገነዘቡ አይችሉም፤ ስለዚህ ይኸ የተከናወነ ዓለም እንዲሁ በዕድል የተገኘ ነው እያሉ፤ አንድም እንደተገኘ አድርገው የአእምሮአቸውንና የሕሊናቸውን ዓይን አሳውረው ይገኛሉ። የእግዚአብሔር ጥበብ ረቂቅ ስለሆነ፤ ብዙውን ጊዜ ግዙፉ ዓለም ሊረዳው አይቻለውም፤ ስለዚህም ከአድናቆት ውጭ ሆኖ ይገኛል። መንፈሳዊን ምሥጢር ለማወቅ በመንፈስ ባሕር መጥለቅ ያስፈልጋልና።

6ኛ. ስለ ቅዱስነቱ፡-

እግዚአብሔር አምላክ በባሕርይ ፍጹም ቅዱስ ነው፤ ቅድስናም ገንዘቡ ነው ማለት ክፋት የሌለበት ኃጢአት የማይስማማው ቸርና ርኅሩኅ ነው። መላእክት፤ ሊቃነ መላእክት ሠራዊት፤ አጋእዝት ኃይላት ሥልጣናት መናብርት ኪሩቤልና ሱራፊል ሁሉ ሲያመሰግኑት ቅድስናውን በመግለጥ ቅዱስ ቅዱስ ቅዱስ እያሉ ነውና። ይኸንንም ነቢዩ ኢሳይያስ «አንዱም ለአንዱ ይጮህ ነበር፤ እንዲህ ሲል ቅዱስ ቅዱስ ቅዱስ እግዚአብሔር የሠራዊት ጌታ፤ ምድር ሁሉ የቅድስናውን ምስጋና መላች» ሲል ገልጦ ተናግሯል⁴²። ምድርም ሰማይም ቅድስና የሚያገኙት ፍጥረቱ ሁሉ የሚቀድሱት በእግዚአብሔር ነው።

ዮሐንስ ወንጌላዊም በራእዩ «... ዕረፍትም አልነበራቸውም ሌትና ቀን እንዲህ ሲሉ፤ ቅዱስ ቅዱስ ቅዱስ እግዚአብሔር አምላክ ሁሉን የያዘ፤ የነበረና ያለ፤ የሚመጣም» እያሉ እንደሚያመሰግኑት ጽፎልናል።⁴³ ኢያሱም የአምላክን ቅድስና ሲያስረዳ «... እግዚአብሔርን ልታመልኩ አትችሉም፤ እርሱ ቅዱስ አምላክ ነውና» ይላል።⁴⁴ ነቢዩ ዳዊትም ስለ እግዚአብሔር ቅድስና ሲመሰክር «እግዚአብሔር አምላካችንን ከፍ አድርጉ፤ ቅዱስ ነውና፤ በታችም በእግሩ ስገዱ» ይላል።⁴⁵ ነቢዩ ዳዊት እንደገና «እግዚአብሔር በመንገዱ ሁሉ ጸድቅ ነው በሥራውም ሁሉ ቅዱስ ነው» ሲል ቅድስናውን አጉልቶ

ተናግሯል።⁴⁶ የቅድስና መገኛው ሰውንም መላእክትንም፤ ሌላውንም ፍጥረት ሁሉ የሚቀድስ እግዚአብሔር ነው።

ነቢዩ ኢሳይያስ እግዚአብሔርን የጅሔል ቅዱስ እያለ ፴፱ ጊዜ ይጠራዋል፤ ፍጹም ቅዱስ እርሱ ብቻ ነውና። ለሰው ልጅ ሁሉ ቅድስናን የሚያድል የሚቀድስ እርሱ ብቻ ነውና። እርሱም ቅዱስ ንጹሕ ሆኖ ሰው ሁሉ ንጹሕ እንዲሆን እንዲህ ሲል ያዛል። እኔ ቅዱስ እንደሆንኩ እናንተም ንጹሐን፤ ቅዱሳን ሁኑ።⁴⁷

የእግዚአብሔር ንጽሕና ከሰው የተለየ ስለሆነ፤ ፍጹም ንጹሕ ፍጹም ቅዱስ ይባላል፤ ማለት ሰውን ንጹሕ ቅዱስ ቢሉት ጽድቅም ኃጢአትም ይስማማዋል፤ ስለዚህ ጽድቅን የሚሠራበት ጊዜ አለው፤ እንዲሁም የሰው ልጅ ተዋርዶ በኃጢአት የሚወድቅበት ጊዜ አለው፤ ይኸም ከሆነ፤ የሰው ልጅ እንደ ነጭ ልብስ ነው ማለት ይቻላል። ይኸ ነጭ ልብስ የሰጡትን የቀለም ዓይነት በትክክል ይቀበላል ይስማማዋል። ለእግዚአብሔር ባሕርይ ግን ጽድቅ እንጂ ኃጢአት አይስማማውም፤ ለውሀ ባሕርይ ቅዝቃዜ እንጂ ሙቀት፤ ለእሳት ባሕርይ ሙቀት እንጂ ቅዝቃዜ እንደማይስማማው። ስለዚህ እግዚአብሔር ሁል ጊዜ ቅዱስ ይባላል፤ ቅዱስም ስለሆነ፤ ሁልጊዜ በመላእክትም በሰውም ዘንድ ቅዱስ ቅዱስ ሲባል ይኖራል። «እስመ ንጹሐት ጠባይዓቲሁ ለእግዚአብሔር ዘእንበለ ነውር» ይለዋልና።⁴⁸ ብዙዎች ቅዱሳን በእግዚአብሔር ቸርነትና ጸጋ ስለተቀደሱ ቅዱሳን ይባላሉ፤ የእግዚአብሔር ግን ቅዱስነቱ የባሕርይ ስለሆነ፤ ፍጹም ቅዱስ ነው። ቅዱስ ማለትም፡- 1ኛ ልዩ ማለት ነው ከኃጢአት የተለየ ነውና። እንዲሁም ከሁሉ የራቀ የተለየም ነውና። 2ኛ ንጹሕ ማለት ነው፤ እግዚአብሔርን በዚህ ጊዜ በደለ፤ ኃጢአትም ሠራ የሚለው የለምና⁴⁹። ሌሎች ፍጥረቶች ግን ቅዱስ ቢባሉ ከርሱ አብነት ተነሥተው ነው፤ ለእግዚአብሔር ግን ንጽሕና የባሕርይ ነውና። ይኸም ቅጽል በእርግጥ ሊሆን የሚገባው ለእግዚአብሔር ብቻ ነው፤ ግን በጸጋው እርሱ ለቀደሳቸው ቅዱሳንም እንዲሁ ይውላል። እንዲህም ከሆነ «ሰምህ ይቀደስ» አምላካችን ሆይ አንተ ቅዱስ ነህ» እያልን ማመስገን ለፍጥረት ሁሉ፤ በተለይም ለሰው ልጅ

ሁሉ የግዴታ ተግባሩ ነው። እርሱንም ለመዋሐድ እርሱንም ለመምሰል ደግሞ ቅዱስ መሆን ለሰው ልጅ ሁሉ ግዴታው ነው።

3ኛ ቅዱስ ማለት ክቡር ማለት ይሆናል፤ ክቡር ስንል ደግሞ ከሰው ክብር የተለየ ፍጹም ክብር ያለው ክብርም ገንዘቡ መሆኑን ማወቅ ተገቢ ነው፤ ምክንያቱም ሰውን ክቡር ስንል ከሰው በተሰጠውም ከእግዚአብሔርም ባገኘው ጸጋ ነው፤ እግዚአብሔር ግን ክብሩ የባሕርይ ነውና። ክቡርም ስንል ነፍረት ውርደት የማይሰማው ክብር የባሕርይ የሆነ ክብርና ምስጋና ገንዘቡ የሆነ አምላክ ነው ማለት ነው።

4ኛ ቅዱስ ማለት ጽኑ ማለት ይሆናል፤ ምክንያቱም ከቶ እግዚአብሔር ደክሞ ሰንፎ አያውቅም። ሰውን ጽኑ ስንል ድካም ይሰማል፤ በሕመም በሞት ይጠፋል፤ ይለወጣል፤ ኃይሉ ይደቃል፤ እግዚአብሔር ግን ጽንዓቱ የባሕርይ ነውና፤ ይኸውም ለዘለዓለም ነውና፤ ስለዚህ በመላእክትና በሰው ልጅ ቅዱስ ቅዱስ እየተባለ ለዘለዓለም ሲመሰገን ይኖራል።

7ኛ. ስለ መንፈስነቱ (ረቂቅነቱ)፡-

እግዚአብሔር ረቂቅ የማይመረመር ተመርምሮም የማይደረስበት መንፈስ ነው። እርሱ የፈጠራቸው ረቂቃን ፍጡራን እንኳን ማንም ሊያያቸው ሊይዛቸው የማይቻሉ ከፍተረታቱ መካከል ይገኛሉ፤ እርሱ ግን ከዚህ በበለጠ ፍጹም መንፈስ ነው። ስለዚህም ወንጌላዊ ዮሐንስ «እግዚአብሔር መንፈስ ነው፤ የሚሰግዱለትም በመንፈስ ይሰግዱለታል በእውነትም» ሲል እውነተኛ ቃልን አስተላልፏል።⁵⁰

መንፈስ ማለት ረቂቅ ቅርጽ የሌለው ወይም የማይታወቅ መልኩ የማይታይ አጥንትና ሥጋ ጅማትም፤ የሌለው በጠቅላላ የማይያዝ፤ የማይዳሰስ፤ አካል ማለት ነው፤ ስለዚህ፤ ክርስቶስ ሲያስረዳ እንዲህ ይላል «...እጄንና እግሬን እዩ እኔ ነኝና ዳሱኝ እዩም ለመንፈስ ሥጋ አጥንት የለውምና፤ እኔ ግን እንዳለኝ እዩ»።⁵¹ እርሱ ከፈጠራቸው ከነፍሳት ከነፋሳትም፤ ከመላእክትም የበለጠ እግዚአብሔር መንፈስ ነው። እግዚአብሔርን

አካል ባለው ግዙፍም ባለው ነገር እየመሰሉ የሚናገሩ አሉ፤ ስሕተት ነው፤ እግዚአብሔር ፍጹም መንፈስ ነውና።

እንግዲህ እግዚአብሔር ፍጹም መንፈስ ነው፤ ማለት የማይታይ የማይዳሰስ ረቂቅ ነው፤ እንዲህም ሲሆን ሰውን በአርአያውና በምሳሌው ፈጠረው እንላለን ሰው ግዙፍ ነው ይታያል፤ ይዳሰሳል ምሳሌው እታዲያ የት ላይ ነው፤ ይኸ እንዴት ሊታረቅና ሊገናኝ ይችላል ብለን ስንመረምር መልሱ ቅዱሳት መጻሕፍት እንደሚያስረዱት ሰው ከሌላው ፍጥረት ተለይቶ በእውቀቱ በገዢነቱ የፍጥረቱ ሁሉ ኃላፊ በመሆኑ የእግዚአብሔር ምሳሌ ሊሆን ችሏል። ይኸንም ቅዱስ ጳውሎስ «አዲሱንም ሰውነት ልበሱ፤ በእውቀት የሚታደስ በፈጣሪው ምሳሌ ያለውን» ሲል አስረድቷል።⁵² ከማንኛውም ፍጥረት ተለይቶ ሰው የከበረ፤ አዋቂ የሆነ፤ የሰሙ ቀዳሽና የክብሩ ወራሽ የሆነ ነው። እነዚህም ሁሉ ባሕርያት ሰውን የእግዚአብሔር ምሳሌ ያስደርጉታል ወይም ያሰኙታል።

ሰው ከፍጥረቱ ሁሉ በላይ ነው፤ ሁሉንም ይገዛል ያስተዳድራል፤ ለዚህም የሚያበቃው ከሥጋ ብቻ የተፈጠረ ሳይሆን ከመንፈስ የተፈጠረ በመሆኑ ነው። ይኸም መንፈስ ከእግዚአብሔር የተሰጠው የእውቀት የሕይወት፤ መንፈስ ስለሆነ ነው። እንዲሁም ሰው በንጽሕናውና በቅድስናው እግዚአብሔርን እንዲመስል ከሁሉ የነፃ አድርጎ አምላክ ፈጥሮት ነበርና። ይኸንም ቅዱስ ጳውሎስ በድጋሜ እንዲህ ሲል ያስረዳል «በሕሊናችሁም መንፈስ ትታደሱ ዘንድ አዲሱን ሰው ትለብሱ ዘንድ በእግዚአብሔር ምሳሌ በእውነተኛው ጽድቅና በቅድስና የተፈጠረውን»።⁵³

እንግዲህ እግዚአብሔርን መምሰል በቅርጽ በአካል በመልክ ሳይሆን፤ በእውቀት፤ በቅድስና በጽድቅ በነዚህ እንድንመስለውና እነዚህን ገንዘብ አድርገን እንድንኖር ፈጠረን። መንፈስ ግን እንዴት እንደሚገለጥ እርሱ ራሱ ሳይሆን በልዩ ልዩ ምሳሌ፤ ይታያል፤ ለምሳሌ መንፈስ ቅዱስ በርግብ፤ በእሳት፤ በነፋስ፤ አምሳል ታይቷል።⁵⁴

እግዚአብሔር መንፈስ ስለሆነ በራእይ በምሳሌ እንጂ ሊታይ ሊጻሰስ፣ ሊደረሰበትም የማይቻል ነው። እግዚአብሔርን ከቶ ያየው እንደሌለ ወንጌላዊው ዮሐንስ «እግዚአብሔርን ከቶ ያየው የለም። በአባቱ ጭን ያለ አንድ ልጁ እርሱ ነገረን እንጂ» ሲል አስረድቷል።⁵⁶ ልጁ ኢየሱስ ሰው ስለሆነ መለኮቱ ከሥጋ ጋር ስለተዋሐደ በሥጋዊ አካሉ አይተነዋል፣ ዳሰነዋልም እንጂ እንደ መለኮትነቱ እርሱን ሊያየው ሊጻሰሰው የሚችል የለም፤ መንፈስ ነውና። በጥንት ዘመን የእግዚአብሔር ባለመዋል የሆነ ሙሴ እግዚአብሔር ምን እንደሚመስል፣ ምን እንደሚያክልም ለማወቅ ፊልጎ እግዚአብሔር እንዲገለጥለት እንዲታየውም ለመነ፣ ነገር ግን እግዚአብሔር አለው «እኔ ቸርነቴን ሁሉ በፊትህ አሳልፋለሁ። በፊትህም የእግዚአብሔርን ስም እጠራለሁ ይቅር የምለውንም ይቅር እላለሁ፤ የምምረውንም እምራለሁ። አለም ፊቴን ማየት አይቻልም ሰው አይቶኝ አይድንምና»።⁵⁷

በዚህ አገላለጽ እንደምንረዳው ቸርነቱና ምሕረቱ ሲገለጥ ሲያልፍ ታየ እንጂ እግዚአብሔርን ከቶ ያየው የለም። ስለዚህ ይኸን ያክላል፣ ይኸንንም ይመስላል ብለው ግምት ዓይነት ቅርጽ መልክ ሊሰጡት ከቶ አይቻልም። መላእክት አምላክን እየመሰሉ የተገለጡበት የተናገሩበት፣ የሠሩበትም ጊዜ አለ፣ ስለዚህ በአንዳንድ ቦታ በብሉይ ኪዳን የነዚያን መግለጥ የእግዚአብሔር መገለጥ አድርጎ ጽፏል።⁵⁸

እንዲሁም በራእይ በምሳሌ የተገለጠበትን የእግዚአብሔር መገለጥ እያደረገ የጻፈ አለ።⁵⁹ በአጠቃላይ ግን የምናስረዳው ሰው ከሆነው ከባሕርይ ልጁ ከኢየሱስ በቀር እግዚአብሔርን ያየው ከቶ የለም። ለወዳጆቹ እንደነ አብርሃም ላሉ እግዚአብሔር ተገለጠላቸው ይባላል፣ ግን በሰው መልክ፣ በሰው አርአያ እንጂ በእግዚአብሔርነቱ በመለኮታዊ አርአያነቱ አይደለም።⁶⁰ ምክንያቱም እግዚአብሔር በባሕርይ መንፈስ ነውና፣ ባሕርይን በባሕርይ የሰወረ ነው፤ ለማንም ሊገለጥ ሊታይ ከቶ አይቻልምና።

8ኛ. ስለ እውነተኛነቱ፡-

እግዚአብሔር እውነተኛ ነው፤ እርሱ ራሱ እውነት ነው። ነቢዩ ዳዊት ለዚህ ሲመሰክር «እግዚአብሔር በመንገዱ ሁሉ ጻድቅ ነው፤ በሥራውም ሁሉ ቸር ነው» ብሏልና።⁶¹ እግዚአብሔር ወልድም የአባቱን እውነተኛነት ሲገልጥ «ጻድቅ አባት ሆይ ዓለም አያውቅህም፤ እኔ ግን አውቅሃለሁ፤ እሊህም አወቁ እንደላከኝ» ሲል ተናግሯል።⁶²

እግዚአብሔር በባሕርይ ጻድቅ ስለሆነ፣ የሚሠራው ሁሉ ጽድቅ ነው፤ ከቶ ሐሰት የለበትም። እንዲሁም ሰው ሁሉ ወደ ጽድቅ እንዲመራ ያዛል፤ ስለዚህም የሰው ልጅ የሆነው ሁሉ፣ የእግዚአብሔር ልጅ ነው፤ ከእግዚአብሔርም የተወለደ ኃጢአትን አይሠራም፤ ሐሰት አይናገርም፤ ጽድቅን፣ እውነትን ያዘወትራል እንጂ። ስለዚህም ክርስቶስ ሲያስተምር ያመነበት አይሁድን አለ፣ «እናንተ በነገሬ ብትጸኑ በእውነት ደቀመዛሙርቶቼ ናችሁ። እውነትንም ታውቃላችሁ፤ እውነትም እርነት ያወጣችኋል»።⁶³ ወንጌላዊው ዮሐንስ ደግሞ በራእዩ እንዲህ ሲል ይመሰክራል «የውሀወችም መልአክ ሲል ሰግሁ፣ አንተ ጻድቅ ነህ፤ አቤቱ የምትኖር፣ የነበርክም፣ የምትቀድስም በዚህ ፈርደሃልና። የቅዱሳንና የነቢያትን ደም አፍሰስዋልና ደምንም ሰጠኻቸው ይጠጡ ዘንድ ይገባቸዋልና»።⁶⁴

እግዚአብሔር በእውነት ፈራጅ በእውነትም ዋጋ ከፋይ መሆኑን ሐዋርያው ቅዱስ ጳውሎስ ሲናገር «እንግዲህም የጽድቅ አክሊል ተዘጋጅቶልኛል። እግዚአብሔር የሚሰጠኝ በዚያች ቀን ጻድቅ ፈራጅ ለኔም ብቻ አይደለም መገለጡን ለሚወዱ ሁሉ እንጂ» ሲል ይናገራል።⁶⁵

9ኛ. ስለ መሐሪነቱ፡-

እግዚአብሔር በባሕርይ መሐሪና አካኝ ይቅር ባይም ነው፤ ቁጣው እንደሰው አይደለም፤ በመጀመሪያ ይችላል፣ ይታገሃል፣ ከተመለሱለትም ቂም የለውም ይቅር ይላል። ይኸንም በሰፊው የተረዳው ነቢዩ ዳዊት የእግዚአብሔርን መሐሪነት፣ እንዲህ ሲል በመዝሙሩ ይገልጥልናል «እግዚአብሔር መሐሪና ጸጋ

ሰጭ ነው፤ ቁጣው የዘገየ፤ ምሕረቱም የበዛ ነው።⁶⁶ እግዚአብሔር እንደሰው አይደለም ማለት የሰው ፊት ዓይቶ አይቆጣም፤ በነገረ ሰሪም አይመራም፤ ሁሉን የሚያውቅ አምላክ ነውና። እንዲሁም ማንም ሰው ቢያጠፋ የሚድንበትን የሚመለስበትን መንገድ ያዘጋጃል፤ ዕድሜ፤ ጊዜ፤ ቦታ ለንስሐ ይሰጣል፤ እንዳልሰማና እንዳላወቀ ሆኖ ይችላል፤ ይታገላልም።

ይኸን በማውሳት ነቢዩ ሙሴ የተናገረውን እንመልከት «እግዚአብሔር አምላክህ መሐሪ አምላክ ነውና፤ አይተውኸም ፈጽሞ አያጠፋም የአባቶችን መሐላ አይረሳም እርሱ የማለላቸውን»⁶⁷ ይኸን ምሕረቱን ችርነቱን ይቅር ባይነቱን አያጎሉ የተናገሩ ብዙዎች ናቸው።⁶⁸

እግዚአብሔር ለሁሉም አዛኝ ርኅሩኅ ሲሆን በበለጠ የርሱን ምሕረት ደጅ ለሚጠኑና ስሙን ለሚጠፉ የበለጠ ያዝንላቸዋል፤ ይራራላቸዋል፤ ስለዚህም ይቅር ይላቸዋል። ራሱ እግዚአብሔር ለሙሴ «የምምረውን እምረዋለሁ፤ ለምራራለትም እራራለታለሁ» ሲል ተናግሯል።⁶⁹ ቅድስት ማርያምም ስለእግዚአብሔር መሐሪነት «ወሃህሉኒ ለትውልድ ትውልድ ለእለ ይፈርህዎ» ብላ በጸሎቷ ጊዜ ገልጣ ተናግራለች።⁷⁰

እግዚአብሔር ፍጹም መሐሪ ይቅር ባይም ነው፤ ይኸም በበለጠ ጎልቶ የሚታየው የርሱን ምሕረት ደጅ በሚጠኑ ወገኖች ነው፤ ይኸንንም ለማስረዳት ሊቀ ነቢያት ሙሴ «አንተም አወቅህ እግዚአብሔር አምላክህ እርሱ አምላክ እንደሆነ፤ የታመነ አምላክ ኪዳንን የሚጠብቅ ምሕረቱን ለሚወዱት ትእዛዙንም ለሚጠብቁ እስከ ሽህ ትውልድ» ሲል አስረድቷል።⁷¹ በበለጠ ነቢዩ ዳዊት ሲገልጥ «ሰማይ ከምድር ከፍ እንዲል እንዲሁ ችርነቱ በሚፈሩት ላይ በዛች» በማለት ሰፋ አድርጎ ተናግሯል።⁷²

ኃጢአቱን ለሚያምን ለሚናዘዝም፤ ለሚመለስም ቆርጦ ለተነሣ የእግዚአብሔር ምሕረቱ የበዛ ነው። ለይቅርታውም ወሰን የለውም፤ ይኸንንም እንደገና ነቢዩ ዳዊት ሲገልጥ «አቤቱ አንተ ችር ይቅርም ባይ ነህና፤ ችርነትህም ወደ አንተ ለሚጠፋት ሁሉ ታላቅ ነውና» ሲል ገልጦ ተናግሯል።⁷³

10ኛ. ስለ ታማኝነቱ፡-

አምላካችን እግዚአብሔር እውነተኛ የታመነ የባሕርይ አምላክ ነው፤ ዘመን አይለውጠውም፤ በሠራውም አይጸጸትም ስለዚህ ቃል ኪዳንን አያፈርስም፤ በጠቅላላው በተናገረው በሠራው ጸንቶ የሚኖር አምላክ እርሱ ብቻ ነው። መንገዱም ሁሉ የቀና ነው። እግዚአብሔር እውነተኛ ነው፤ ሐሰትም የለበትም። እውነተኛ ጸድቅም እሱ ብቻ ነው።⁷⁴ «ሐሰትን ይናገር ዘንድ እግዚአብሔር እንደሰው አይደለም፤ ይጸጸትም ዘንድ የሰው ልጅ አይደለም» ሲል ነቢዩ ሙሴ ተናግሯል።⁷⁵ እግዚአብሔር እውነተኛ አምላክ ነው የርሱ የሆነውን ሁሉ የሚያውቅ ሁሉንም የሚጠብቅ ለማንም አሳልፎ የማይሰጥ የታመነ የባሕርይ አምላክ ነው። ይኸንንም ሐዋርያው ቅዱስ ጳውሎስ አጉልቶ ሲያስረዳ «ሌላ ፈተና አላገኛችሁም፤ እንደሰው ያለ ፈተና እንጂ፤ እግዚአብሔር ግን እውነተኛ ነው፤ አይተዋችሁም፤ ትፈተኑ ዘንድ በማትችሉት። ነገር ግን ከፈተናችሁ ጋር መውጫውን ያደርግላችኋል ትታገሱ ዘንድ እንድትችሉ» ሲል ማብራሪያ ሰጥቷል።⁷⁶

እንደገናም ይኸው ሐዋርያ «እርሱ የጠራችሁ የታመነ ነው፤ እርሱም ይኸንን ያደርገዋል» ሲል የእግዚአብሔርን ታማኝነት ገልጦ ተናገረ።⁷⁷ ሁሉ ያልፋል ይለወጣል እግዚአብሔር ግን እርሱ ዘለዓለማዊ እንደመሆኑ ኃይሉም አይለወጥ «ሰማይና ምድር ያልፋሉ ቃሌ ግን አያልፍም» ብሎ ራሱ ክርስቶስ ተናግሯል።⁷⁸ እግዚአብሔር የታመነ ነው፤ የሚናገረው የሚሠራው በእውነት ነው፤ በእግዚአብሔር ዘንድ ሐሰት የለም፤ ይኸንንም ነቢዩ ዳዊት ሲመሰክር «አቤቱ ችርነትህ በሰማይ ነው፤ እውነትህም እስከ ደመና ድረስ ነው» ብሏል።⁷⁹

እንደገና ነቢዩ ዳዊት የእግዚአብሔርን ታማኝነትና እውነተኛነት በሰፊው ሲገልጥ «... ምሕረቴን ግን ከእርሱ አላርቃትም፤ እምነቴንም አላጎድልበትም፤ መሐላዬን አላረክስም፤ ከከንፈሬም የወጣውን አልለውጥም አንድ ጊዜ በቅድስናዬ የማልሁ፤ ለዳዊትም አልዋሽበትም» ሲል ገልጦ

ተናግሯል።⁸⁰ በቃል ኪዳን ለጸኑ ተስፋውን ደጅ ለጠኑ፤ ሕጉን ለሚጠበቁ ሁሉ እግዚአብሔር ዋጋቸውን ለመክፈል የታመነ ነው፤ ቃሉን አይለውጥም ምሕረቱን አያገድልም፤ መሐላውንም አያፈርሰም። አምላክ ከክፉ ነገር በመጠበቁ፤ በመመገቡ፤ በማስተዳደሩ፤ ሁሉ እውነተኛነቱን ታማኝነቱን ይገልጣል፤ ይኸንም ሐዋርያው ቅዱስ ጳውሎስ ሲገልጥ «እግዚአብሔር ግን እውነተኛ ነው፤ የሚያጸናችሁ ከክፉም የሚጠበቃችሁ» ሲል ገልጦ ጽፏል።⁸¹ እንደገናም ይኸው ሐዋርያ ሲገልጥልን «እርሱ እስከፍጻሜ የሚያጸናችሁ ያለ ነውርም እንድትሆኑ በኢየሱስ ክርስቶስ ቀን እግዚአብሔር እውነተኛ ነው፤ ወደ ጌታችን ወደ ኢየሱስ ክርስቶስ ወደ ልጁ አንድነት የጠራችሁ»።⁸²

እንግዲህ አምላክ በቃሉ የጸና የታመነ ነው፤ በኪዳን በንጽና እርሱም የጸና ይሆናል፤ በንክደው ግን ለእኛ ወዮልን እርሱ ግን ለዘላለሙ የታመነ የባሕርይ አምላክ ነውና።

11ኛ. ስለ ትክክል ፍርድ፡-

እግዚአብሔር ቅዱስ፤ ፍጹም አምላክ ነው፤ እንዲሁም ጸድቅ የባሕርይ አምላክ ነው። እንዲሁም ስለሆነ፤ በማንም በማን ላይ በሐሰት በግብዝነት አይፈርድም፤ ለሁሉ በትክክል ይፈርዳል እንጂ፤ ስለዚህም ሕግ አፍራሹን ሳይፈራ ሳያፍር ይፈርድበታል፤ ሕግ ፈጻሚውንም የሰው ፊት ዐይቶ ሳያዳሳ ይፈርድለታል። ደጋውን አይንቅም፤ ባለጸጋውንም አይፈራም፤ ለሁሉም በእውነተኛ ፍርድ እንደየሥራው ይፈርድለታል፤ ወይም ይፈርድበታል፤ ለዚህም ቅዱስ ጴጥሮስ እንዲህ ሲል መስክሯል «በእውነት አስተዋልኩ እግዚአብሔር በሰው ፊት እንዳያዳሳ»⁸³። ክርስቶስም ራሱ ሲመሰክር የባሕርይ አባቱን «ጸድቅ አባት ሆይ» ሲል ጸድቅ በማለት እውነተኛነቱን መስክሯል።⁸⁴

ቅዱስ ጳውሎስም «እንግዲህም የጸድቅ አክሊል ተዘጋጅቶልኛል። እግዚአብሔር የሚሰጠኝ በዚያች ቀን ያ ጸድቅ ፈራጅ» ሲል እግዚአብሔር እውነተኛ ትክክለኛም ፈራጅ መሆኑን ገልጦ ተናግሯል።⁸⁵ በዚህ ዓለም ላይ በመፍራት በማፈር የሰውን ፊት ዐይቶ መማለጃ በልቶ በማድላት በሐሰት

የሚፈርደው ብዙ ነው፤ እውነተኛ ደኛ ሊገኝ አልተቻለም፤ ወደፊትም ከሰው ወገን ሊገኝ እንደማይቻል ያለፋት ሰዎች ሥራ በሰፊው ያስረዳል፤ እግዚአብሔር ግን ቀድሞም ሆነ አሁን የማይለወጥ፤ ጉቦ የማይቀበል፤ መማለጃ የማይበላ፤ የሰው ፊት ዐይቶ የማያዳሳ እውነተኛ ፈራጅ ጻኛ ነው።

12ኛ. ስለ ፍጹም ፍቅሩ፡-

ልዑል እግዚአብሔር በባሕርይ ፍጹም ፍቅር ነው፤ ሁሉን በትክክል የሚወድ አድልዎ የሌለበት እርሱ ብቻ ነው። ፍጹም ፍቅሩም በፍጥረቱ ሁሉ ሞልቶ ሰፍቶ ይታያል፤ በተለየ ግን በሰው ነገድ ላይ ጎልቶ ይገኛል፤ ስለዚህም የእግዚአብሔር ስም መፍቀሬ ሰብእ ይባላል። በፍጹም ፍቅር ሰውን ይወዳል ለዚህም ማስረጃ በመጀመሪያ በመልኩና በምሳሌው ሰውን ፈጠረው። ከፍጥረቱም ሁሉ ለይቶ በነባቢት ነፍስ አከበረው። ስለዚህም መልካም ደስታን በጎ ዕድልን፤ ቅዱስ ቡራኬን ለሰው ልጅ ሁሉ፤ በተለይም ለሚፈሩትና ለሚያመልኩት ይሰጣል።⁸⁶ በኋላም ሰው ሆኖ ሥጋን ለብሶ ይህን ዓለም በተለይም የሰውን ልጅ ማዳኑ ከፍቅሩ ጽናት የተነሣና የፍቅሪያ መግለጫ እንደሆነ፤ የታወቀ ነውና፤ ይኸንም ቅዱሳት መጻሕፍት ተባብረው እንዲህ እያሉ መስክረዋል «እግዚአብሔር እንዲሁ ተባብረው እንዲህ እያሉ መስክረዋል «እግዚአብሔር እንዲሁ ዓለሙን ወዶታልና አንድ ልጁን እስኪሰጥ ድረስ በርሱ የመነ ሁሉ እንዳይጠፋ፤ የዘላለም ሕይወት ትሆንለት ዘንድ እንጂ»።⁸⁷

አባ ሕርያቆስም «ፍቅር ሰሐቦ ለወልድ ኃያል እመንበሩ ወአብጽሐ እስከ ለሞት» ፍጹም ፍቅር ኃያል ወልድን ስቦ ወደ ሞት አደረሰው ሲል ጽፏል።⁸⁸ አምላክ እርሱ እኛን መውደድ ብቻ ሳይሆን እኛም እርስ በራሳችን እንድንዋደድ ያዘናል፤ «የማይዋደድም እግዚአብሔርን አላወቀውም እግዚአብሔር ፍቅር ነውና»።⁸⁹ እንዲሁም ይኸው ወንጌላዊ በመቀጠል «...እግዚአብሔር ወደኛ ያለችውን ፍቅር እኛ አወቅን፤ አመንም፤ እግዚአብሔር ፍቅር ነውና። በፍቅር የሚኖር በእግዚአብሔር ይኖራል፤ እግዚአብሔርም በእርሱ»።⁹⁰ እንዲህ አድርጎ አምላክ ከፍቅሩ ጽናት የተነሣ ከበደለኛው ከሰው ጋር

አንድነቱን እንደሚያደርግ ገለጠልን። ከ፩ቱ ቃላት ወንጌል ውስጥ ፩ዱ ጠላቶቻችሁን ውደዱ የሚል ነው።⁹¹ እግዚአብሔር በባሕርዩ ዘለዓለማዊ እንደመሆኑ ፍቅሩም ጊዜያዊና ቅጽበታዊ ተለዋዋጭም አይደለም፤ ዘለዓለማዊ ነው እንጂ።

እግዚአብሔር ፍጹም ፍቅር ስለሆነ፤ አድልዎም ስለሌለበት ዓለምን በትክክል ይወዳል፤ ስለዚህ ተቀዳሚና ተከታይ የሌለው ፩ያ ልጁን ለዓለም ቤዛ ይሆን ዘንድ ሰጠው።⁹² ይኸንንም ቅዱስ ጳውሎስ አጉልቶ ሲናገር «በዚህም በእግዚአብሔር በእኛ ፍቅሩን አስታወቀው ገና ኃጢአተኞች ስንሆን ክርስቶስ ስለኛ ሞተልን» ይላል።⁹³

ምንም እንዲት እናት በማሕጸን ተሸክማው የነበረውን ሕፃን ከመመገብ ቸል ብትል እግዚአብሔር አምላክ የፈጠረውን ፍጥረት ከመጠበቅ ከመመገብ ቸል አይልም። እግዚአብሔር ፍጹም ፍቅር በመሆኑ የመጨረሻውን የፍቅር ደረጃ እንደርሱ የያዘ የለም፤ ለአስረጅም ያህል ሥጋዬን ብሉ፤ ደሜንም ጠጡ ብሉ የሰጠውን እንመልከት፤ ክርሱ በቀር ሌላ ይኸን ያደረገ የለምና። የሰውን ልጅ ሁሉ በዕለተ ዓርብ በመልዕልተ መስቀል ተሰቅሎ ያዳነው ብቻ ሳይበቃው ከዚያም ወዲህ የሚሠራውን ኃጢአት ሁሉ ከፍቅሩ ጽናት የተነሣ ይቅር ይላል። እግዚአብሔር ለሁሉ ቸር ነው፤ ስለዚህ ሁሉን ይጠብቃል፤ ያለርሱ ፈቃድ እርሱም ሳያውቀው ከማንኛውም ፍጥረት አንድስ እንኳን የሚጠፋ የለም፤ ከጠጉር አንዱ እንኳን ሊወድቅ እንደማይችል በእውነተኛ ትምህርቱ ገልጦታል።⁹⁴ ልዑል እግዚአብሔር ከፍቅሩ ጽናት የተነሣ ኃጢአተኛውን በቶሎ አይቀስፍም፤ ንስሐ የሚገባበትን ወራት አብዝቶ ዘመን አስፍቶ ይሰጣል እንጂ።⁹⁵

ልዑል እግዚአብሔር ፍጹም ፍቅር ስለሆነ ማንም እርሱን አምኖ የተጎዳ የለም፤ እንዲያውም ለፍጥረቱ ሁሉ የሚያሻውን ሳይለምነው አስቀድሞ ይሰጠዋል።

ክ ፍ ል ፪

ስለ ቅዱሳት መጻሕፍት በጠቅላላው፤

ም ዕ ራ ፍ ፩

ቅዱሳት መጻሕፍት በመንፈስ እግዚአብሔር ስለመጻፋቸው።

1. ቅዱሳት መጻሕፍት በመንፈስ እግዚአብሔር

መጻፋቸው ፡-

ቅዱሳት መጻሕፍት ሁሉ በመንፈስ እግዚአብሔር የተጻፉ፤ አንድም እስትንፋስ እግዚአብሔር የሆኑ ናቸው። ቅዱሳት መጻሕፍትን በሌላ ቃል መጻፍት አምላካውያት ይላቸዋል።¹ አምላክ ያጻፋቸው፤ በአምላክ ፈቃድ የተጻፉ፤ የአምላክን ነገር የሚናገሩ ለማለት ነው። ይህንም ሁሉ አስረጂ ስላገኘን ቅዱሳት መጻሕፍት ወይም ቅዱስ መጽሐፍ እያልን ከሌሎች መጻሕፍት ለይተን ለዚህ ብቻ ክብርን ሰጥተን እንቀበላለን። በዚህም ስም ማንኛውም መጽሐፍ ሊጠራበት አይቻልም ደግሞም አይገባም። ቅዱስ የሚለው ቅጥል እስትንፋስ እግዚአብሔር ለሆነው ለቅዱስ መጽሐፍ ብቻ የተሰጠ ነውና። ቅዱሳት መጻሕፍት እስትንፋስ እግዚአብሔር ለመሆናቸው አንድም በመንፈስ እግዚአብሔር ለመጻፋቸው ቀጥተኛ ምስክር የሚሆነው በዚሁ ቅዱስ መጽሐፍ ውስጥ የሚገኙ ቃላቶች ናቸው፤ ከዚያም ውስጥ እንዲህ ሲል ይጀምራል፤ «የእግዚአብሔር መንፈስ ያለበት መጽሐፍ ሁሉ ለትምህርትና ለተግባሩ ልብንም ለማጥናት፤ በጽድቅም ላለው ምክር ደግሞ ይጠቅማል» ሲል ቅዱስ ጳውሎስ ያስረዳናል።² ይህ መጽሐፍ ሁሉ የሚለው ቃል በመላ ቅዱስ መጽሐፍ እስትንፋስ እግዚአብሔር እንደሆነ የሚያስገነዝብ የታመነ ምስክር ነው። በዚህም አስተያየት ቅዱሳን አባቶች የቤተ ክርስቲያንም ሊቃውንት ሁሉ ይስማሙበታል።

ቅዱሳት መጻሕፍት በመንፈስ እግዚአብሔር ተጻፉ ስንል የጸሐፊዎች መብት ከየት እስከ የት እንደነበር ማወቅ ያስፈልጋል፤ ምናልባት ሰዎች ሳያውቁት ስሜትም ሳይኖራቸው የእግዚአብሔር መንፈስ በጆሯቸው እያሸከሸከ፤ አንድም አፋቸውን ከፍቶ ፊታቸውን ጸፍቶ አናገራቸው አጻፋቸውም ወይም እነርሱ የመንፈስ ማጎደር እንደመሆናቸው ለዚህ በቅተው ራሳቸው ተናገሩት የሚል ነው። ቅድስት ቤተ ክርስቲያናችን የምትሰጠው አስተያየት ግን ቅዱስ ጴጥሮስ የተናገረውን እውነተኛ የምስክር ቃልን በመደገፍ ነው፤ ማለት «ይህን በመጀመሪያ ዕውቁ በመጽሐፍ ያለውን ትንቢት ማንም ለገዛ ራሱ ሊተረጉም አልተፈቀደም፤ ትንቢት ከቶ በሰው ፈቃድ አልመጣምና ዳሩ ግን ከእግዚአብሔር ተልከው ቅዱሳን ሰዎች በመንፈስ ቅዱስ ተመርተው ተናገሩ እንጂ» የሚል ነው። ይህም ማለት ነቢያት ሀብተ ትንቢትን ከራሳቸው አንቅተው ያወጡት አንድም ያገኙት አይደለም፤ ይህም ከሆነ የተናገሩት ሁሉ በእግዚአብሔር ገላጭነት እንደሆነ፤ ግልጽ ነው፤ ማለት በእግዚአብሔር መሪነት እየተመሩ እግዚአብሔር እየገለጠላቸው ተናግረዋል እንጂ። እንግዲያውስ እያንዳንዱ ነቢይ ወይም ሐዋርያ በጻፈው ጊዜ የመንፈስ ቅዱስ ማጎደር እንደመሆኑ እንዲህ ብለህ ጻፍ እንዲህ አድርገህ ሥራ የሚል የመንፈስ አጋኝነት እየተሰጣቸው ወይም በመንፈስ ቅዱስ አነሳሽነት እየተነሳሱ እንደጻፉ ልናምን ይገባናል። እያንዳንዱ ነቢይ በእግዚአብሔር ገላጭነት ከእግዚአብሔር ታዞ የጻፈው ለመሆኑ የሚያስረዳው «ወመጽአ ቃለ እግዚአብሔር ሳዕለ...» እያለ ይጻፋልና።

ቅዱስ መጽሐፍ በመንፈስ እግዚአብሔር የተጻፈ ስለሆነ፤ ፍጹም እውነት አለው፤ ሊለወጥም የማይቻል ቃል ነው። ከዚህም በላይ በግልጽ እግዚአብሔር እየታየ አንድም ድምፁን እያሰማ እንዲህ ብለህ ጻፍ፤ እንዲህም ብለህ ተናገር እያለ ድምጹን ያሰማበት፤ በልቡናውም የቀረጸበት ጊዜ አለ።⁴

ለምሳሌ ልዑል እግዚአብሔር ለሙሴ ፩ ቀን በደብረ ሲና በሕሊናው ቀርጾለታል፤ በ5ቱ ብሔረ ኦሪት ውስጥ የሚገኘው ፭፻፸ ወንበቦችን ያጠይቃል። ለዚህም አስረጂ የሚሆን ጥቂት

ምሳሌዎችን እንጠቅሳለን፤ «እግዚአብሔርም ሙሴን በነዚህ ቃሉች መጠን ከእናንተ ከእሥራኤል ጋር ቃል ኪዳን አደርጋለሁና እነዚህን ቃላት ጻፍ አለው።⁵ እንዲሁም በሌላ መጽሐፍ እንዲህ ይላል፤ «አሁንም ይህችን መዝሙር ለእናንተ ጻፉ ለእሥራኤልም ልጆች አስተምሯቸው፤ ይህችም መዝሙር በእሥራኤል ላይ ምስክር ትሆንልኝ ዘንድ በአፋቸው» ይላል።⁶

ከመጽሐፍት ነቢያትም ውስጥ እንዲሁ የሚገኝ ሲሆን፤ ይህን የዕውነት ቃል የሚደግፍና ምስክር እንደሆነ ያጸድቃል፤ እርሱም እንዲህ ይላል፤ «እግዚአብሔርም ታላቅ ሰሌዳ ወስደህ ምርኮ ፈጠነ ብዝብዛም ቸኮለ ብለህ በሰው ፊደል ጻፍበት።⁷ ይህም አስረጂ ነቢያት በመላ በቃል ከእግዚአብሔር ጋር እንደተነጋገሩ በእርሱ ተመርተው እርሱ ገልጻላቸው እንደጻፉት ያመለክታል። በዚህም መሠረት በእግዚአብሔር ፈቃድ ይህ ቅዱስ መጽሐፍ ተጻፈ። ቅዱስ መጽሐፍም መሆኑ ያመኑ ሕዝቦች ወዲያውኑ ለቅዱስ መጽሐፍ የተለየ ክብር ሰጥተው ልዩ ጥንቃቄም አድርገው እንዲይዙትና ሌሎችም እንዲከተሉት እንዳስተማሩ እናገኛለን።⁸ ዳዊት ደግሞ በመዓልትም በሌሊትም ሕጉን የሚጠብቁት ቅዱሳን መጽሐፍትንም የሚያነቡት ብፁዓን ናቸው ሲል አመስግኗቸዋል።⁹ ዳዊት ታላቅ ንጉሥ ሲሆን ናቸው ሲል አመስግኗቸዋል።⁹ ዳዊት ታላቅ ንጉሥ ሲሆን የተጻፈውን የሚያነቡ የተባረኩ እንደሆኑ ሰፋ አድርጎ ገልጧል፤ የዳዊትም መዝሙር የእግዚአብሔር ቃል እንደሆነ በመንፈስ እግዚአብሔርም ለመጻፉ ክርስቶስ ሲመሰክርለት «እኔ አማልክት ናችሁ አልኩ ተብሎ በሕጋችሁ የተጻፈ አይደለምን፤ መጽሐፉ ሊሻር አይችልምና» ሲል መስክሯል።¹⁰ ይህ ሁሉ ስለ መጽሐፍተ ሕግጋትና መጽሐፍተ ነቢያት አገላለጥ ሲሆን፤ ስለ መጽሐፍተ ሐዲሳት ደግሞ ከዚህ ያላነሰ፤ ይኸንም የመሰለ ብዙ አስረጂ አለን።

ቅዱሳን ሐዋርያት የሚናገሩት የሚሠሩት በእግዚአብሔር መንፈስ ተመርተው እንደሆነ፤ ለማጠየቅ «የምትናገሩት እናንተ አይደላችሁም፤ የአባቴ መንፈስ እንድትናገሩ ያደርጋችኋል እንጂ» ሲል ራሱ ክርስቶስ መስክሯል።¹¹ በእርግጥም ሐዋርያት በመንፈስ እግዚአብሔር እየተቃኙ ጽፈዋል ተናግረዋል ሠርተዋል። ስለ ቅዱስ መንፈስም እነርሱ መስክረው

ተናገረዋል።¹² ራሱ ክርስቶስም ከተነሣ በኋላ ለሐዋርያት ከሰጣቸው ስጦታ ውስጥ ከፍ ብሎ የሚገመተው ተመጣጣኝም ዋጋ የሌለው የመንፈስ ስጦታ መሆኑን ከዚህ የሚከተለው አስረጂ ይገልጻል፤ «ይኸንም ብሎ እፍ አለባቸውና መንፈስ ቅዱስን ተቀበሉ»።¹³ በጳጳሱ ቆስጦ ጊዜ ቅዱስ መንፈስ በውስጥም በውጭም ገልጦ ሆኖ በቅዱሳን ሐዋርያት ላይ ባደረገባቸው ጊዜ የመንፈስ ማገደር መሆናቸውንና በመንፈስ እግዚአብሔር መቃኘታቸውን ቅዱስ መጽሐፍ ሰፋ አድርጎ ገልጧል።¹⁴ ከክርስቶስ ጋር አብረው ይወጡና ይወርዱ የነበሩ ሐዋርያት ቀርተው በኋላ ጊዜ ያመነ ቅዱስ ጳውሎስ እንኳን በመንፈስ እግዚአብሔር መመረጡንና የመንፈስ ማገደር መሆኑን ሰፋ አድርጎ ጽፏል።¹⁵ እርሱም ወዲያውኑ ስለ እግዚአብሔር ሕግ ያለውን አክብሮት የተሰማውንም ስሜት በጽሑፍ እንዲህ ሲል ገልጧል፤ «በእናቴ ማገፀን ሳለሁ የለየኝ፤ በጸጋው የጠራኝ እግዚአብሔር በአሕዛብ መካከል ስለእርሱ ወንጌልን እሰብክ ዘንድ ልጄን በእኔ ሁኔታ ሊገልጥ በወደደ ጊዜ» በማለት ይመሰክራል።¹⁶ ቅዱስ ጳውሎስ ስለ ቅዱስ መጽሐፍ ያስተማረው ትምህርት አምላካዊ ሕግ እንደሆነና በመንፈስ እግዚአብሔር እንደተጻፈ እርሱም ካስተማረው ትምህርት ውጭ መልአክ እንኳን ከሰማይ ወርዶ ቢያስተምር እንዳይቀበሉ በማስጠንቀቅ ጽፏል።¹⁷ በዚህም መሠረት ሌሎችም ሐዋርያት በመንፈስ እግዚአብሔር እየተመሩ መንፈስ እግዚአብሔርን አጋዥ በማድረግ እንደጻፉ እንረዳለን።¹⁸ ስለዚህ ብሎይ ኪዳን ከሐዲስ ኪዳን ጋር አንድ ሆኖ በመንፈስ እግዚአብሔር ስለተጻፈ መጽሐፍ ቅዱስ ይባላል፤ እንለዋለንም፤ እንዲሁም አድርገን እንቀበለዋለን። ቅዱስ መጽሐፍ ዘለዓለማዊ ነው፤ ዘመን አይሸረውም፤ ባለሥልጣን አይለውጠውም፤ ቅዱስ መጽሐፍ ከላይ ከእግዚአብሔር የተሰጠ እንደመሆኑ ሰማያዊ ዓላማ አለው።

2. የቅዱሳት መጻሕፍት ቁጥራቸው ፤

ቅዱሳት መጻሕፍት በመንፈስ እግዚአብሔር መጻፋቸውን የዓለም አብያተ ክርስቲያናት ሁሉ ሲቀበሉት፤ የአቀጣሉ ሁኔታና የቁጥሩ ብዛትና ማነስ የተለያየ ነው። የኢትዮጵያ

አርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ሌላው ዓለም የሌለውን ከፍተኛውን የመጽሐፍ ቅዱስ ቁጥር ይዛ ትገኛለች። ይኸም ማለት ምዕራባውያን እስከ አሁን የማይቀበሏቸው አንድም የሌሏቸው ብዙ መጻሕፍት በእኛ ቤተ ክርስቲያን ይገኛሉና። የግሪክ አርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ግን መዝገቡ የሰባ ሊቃውንት ትርጉም ስለሆነ፤ የቅዱስ መጽሐፋቸው ቁጥር በሙሉ ባይሆንም ከእኛ ጋር አንድ ሆኖ ይገኛል። ለምሳሌ እንደጥበበ ሲራክ ጥበበ ሰሎሞን ያሉት እነዚህና የመሳሰሉ ሁሉ በመጽሐፋቸው ይገኛሉ። ከዚህም ሌላ እኛ ከሌላው ዓለም ቤተ ክርስቲያን የተለየ ቁጥር በመጽሐፍ ቅዱሳችን ውስጥ ይገኛል፤ እነዚህ መጻሕፍት በጽርዑ (ትርጉም ከሰባ ሊቃናት መጻሕፍት) ቢሆንም ቅሉ ሌሎች በእኛ ብቻ የሚገኙ ናቸው፤ እነርሱም እንደ ኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን አቆጣጠር ፵፮ ሲሆኑ የነርሱም አዋልድ የሚሆኑ ሌሎች መጻሕፍት አሉ፤ ይሁን እንጂ እንደ ፍትሐ ነገሥቱ አቆጣጠር ቅዱሳት መጻሕፍት ቅደም ተከተላቸው አንድም ልከኛ ቁጥራቸው ልዩ መንገድን ይዞ ይገኛል። ፍትሐ ነገሥት የቤተ ክርስቲያናችን የሕግ መጽሐፍ፤ የቅዱሳት መጽሐፍቶቻችን ስምና ቁጥር በሰፊው ይናገራል፤ ግን ገና ቁጥር ሳይገባ ስማቸውንም ሳይጠራ ጠቅላላ ድምሩን ብቻ ከርእሱ (ከመነሻው) ላይ የመጻሕፍት ቁጥር ፹፩ ነው ሲል የተወሰነ ቁጥር ይሰጥና፤ በኋላ ወደ ዝርዝር ሁናቴው ይመለሳል፤ የሕግ ወይም የንባብ መጻሕፍት የሚባሉትን ግን ሳይለይ ምልክትም ሳይሰጥ መጻሕፍት አምላካዊያት ሲል ሁሉንም ያመለክታል።¹⁹

ፍትሐ ነገሥቱ የሴፍ ወልደ ኮርዮን የተባለውን መጽሐፍ ከቁጥር እንዴት እንዳስገባው የማይታወቅ ነው፤ ምክንያቱም ይኸ መጽሐፍ የታሪክ መጽሐፍ እንጂ ከቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ የሚገባ አይደለምና። እንዲያውም ከክርስትና በኋላ የተነሣ ሰው እንደጻፈው የታወቀ ስለሆነ ወደ ብሉይ ኪዳን በምንም መልክ መጨመሩ ቀርቶ መገመትም የለበትም፤ ፍትሐ ነገሥቱ ግን እንደ ሁለተኛ መቃብያን አድርጎ ይቆጥረዋል።²⁰

ፍትሐ ነገሥቱ ኩፋሌና ሂኖክ የተባሉትን መጻሕፍት በዚህ ተራ ቁጥር ሳያስገባቸው ቀርቷል፤ ስለዚህም ሊቃውንት

ሐተታ ሲሰጡ ኩፋሌ ግለት ዘተከፍላ እምነት፣ ከአራት የተከፈለ ስለሆነ ራሱን ችሎ ሊቆጠር አይችልም፤ ከዚያው ከእናቱ ከአራት ዘፍጥረት ጋር ይቆጠር በግለት እንደተወደደናገራል። ሂደቱም ብዙ የፍልስፍና አስተያየት በመጽሐፉ ውስጥ ስላለበት ቅዱሱን መጽሐፍ የፈላስፋችሁ ማዘጋጀት አደረገው እንዳይሉት የተወደደ አስመስለው ይገኙታል። በዚህም ሆነ በዚያ መጽሐፉ ጥንታዊ እንደሆነና ከቁጥር መግባት እንዲገባው ሐዋርያው ይሁዳ «የአዳም ሰባተኛው ሄናኮ» እንደተናገረ ሲል ጠቅሷል።²¹ እንዲያውም የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ቀደም አድርጋ ቅዱሳት መጻሕፍትን እንደተተበለች የሚታወቀው በዚሁ በሄናክ መጽሐፍ ጥንታዊነት ነው፤ ምክንያቱም መጽሐፉ በግንም ቤተ ክርስቲያን ሳይገኝ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ማዘጋጀት ሆኖ ተገኝቶ አሁን ተተርጉሞ ለሁሉ መዳረስ ጀምሯል። በትልቁ የአግርኛ መጽሐፍ ቅዱሳችንም ከቁጥር ገብቶ አብር ተጠርቦ ይገኛል፤ ስለዚህ አሁንም ያልሆኑ መጻሕፍት እየገቡ ከሚቆጠሩ የእርሷ መግባት በጣም የተሻለ ነው። ፍትሐ ነገሥቱ መጻሕፍት ብሉያትን ይቆጥርና ወደ ሐዲስ ኪዳን ይመለሳል።

ነገር ግን 1. ስለ መጽሐፈ ጦጊያ፤

2. ስለ " ሶስና፤

3. ስለ ተረፈ ኢርምያስ፤

4. ስለ " ዳንኤል፤ ምንም አላወሳም፤

ሊቃውንትም እነዚህን መጻሕፍት በላምን እንደ ቀሩ ሐተታ አልሰጡም። ስለ ቀኖናዊ ወይም ሕጋዊ መጻሕፍትነታቸው እንድም ስለ አዋልድነታቸው ምንም የሰጡት ምክንያት ያቀረቡትም አስተያየት ከቶ የለም። በሌሎች ማዘጋጀት መጻሕፍት ከቁጥር ገብተው ብሉይ ኪዳን ተብለው ተቆጥረው ይገኛሉ፤ የኛ ሊቃውንት ግን ቁጥሩ ከ፲፮ ስለሚበልጥባቸው እገሌን ያስገቡ እንደሆነ እገሌን አስወጥተው እያሉ ወሰን የሌለውን ሐተታ ብቻ ይሰጣሉ። ፍትሐ ነገሥቱ ስለ ብሉይ ኪዳን ከላይ በገለጥነው መልክ ይናገርና ስለ መጻሕፍት ሐዲሳት

ደግሞ እንደሚከተለው ይናገራል፤ ነገር ግን ከሐዲስ ኪዳን ውስጥ፡-

1. ተራ በግላዊ ጽፏል፤

2. የላም አብያተ ክርስቲያናት የሚቀበሏቸውን ጽጌ መጻሕፍት ብቻ እንጂ የእኛ ቤተ ክርስቲያን ትቀበላቸዋለች እየተባለ የሚነገርላቸውን ጽጌን መጻሕፍት ከቶ አላወሳም።

የኢትዮጵያ ሊቃውንት ግን ፍትሐ ነገሥቱ በተናገረው በሐያ ሰባቱ የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ላይ ሌላ ስምንት መጻሕፍትን ጨምረው ይቆጥራሉ። እነሱም ፩ ክፍል ሲኖዶስ፤ አራት ቁጥር ተብሎ ይነጠባል፤ ፪ መጻሕፍት ኪዳን ስድስት ይሆናሉ፤ ሦስቱ የተለያዩ መጻሕፍት እንደ አንድ ተቆጥረው ሰባት ይሆናሉ፤ ዲድስትልያ የተባለው አንድ መጽሐፍ ተብሎ ተቆጥሮ በጠቅላላው ስምንት ይሆናሉ፤ ከላይ ከቆጠርናቸው ከወጡ ሦስቱ መጻሕፍት ጋር እነዚህ ስምንቱ መጻሕፍት ሲደመሩ በጠቅላላው የመጻሕፍት ቁጥር ፹፩ (ሰገንያ አንድ) ይሆናል። ሰገንያ አንድ መጻሕፍት የሚለው ቃል ግን ሊቃውንት ያተቃላቸው ፍትሐ ነገሥቱ በደፈናው ሰገንያ አንድ ሰላል ያንኑ ለመሙላት ብቻ የገቡ ናቸው እንጂ፤ ሕጋዊያን አይደሉም። ያም ሆኖ ሊቃውንት በእነዚህ መጻሕፍት ቁጥር ላይ አልተወሰኑም፤ እገሌን ያወጡ እንደሆነ፤ እገሌን አስገብተው፤ እገሌን ያስገቡ እንደሆነ እገሌን አስወጥቶ የሚል ሐተታ መስጠታቸው አሁንም አልቀረም፤ ስለምን ውሱን አይደለምና። ይኸው ከሆነ ቅዱሳት መጻሕፍት ሕጋዊያን ሊሆኑ፤ ቀኖናዊያንም ሊሆኑ አይችሉም።

በጠቅላላው አስተያየት ይኸ ዓይነት ይሁን እንጂ እንደሊቃውንቱ ብዛት ደግሞ አስተያየታቸው የበዛ ነው። ይኸ ነው ትክክለኛው ተብሎ በሲኖዶስ መወሰን ሲገባው በዚህ ያተኮረ የለም። ሊቃውንቱ የተስማሙበት በቁም ጽሕፈት ከተጻፈ በኋላ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ያሳተሙት የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ነው ተብሎ የሚጠራው ደግሞ ከዚህ የተለየ አስተያየት አለው። እርሱም በፍትሐ ነገሥቱ ከተገለጠ ዝርዝር

በቁጥርም በተራም ትንሽ ለየት ያለ አስተያየት ይገኝበታል፤ ሆኖም ደንበኛ መጽሐፍ ቅዱሳችን አሁን እርሱ ስለሆነ በእርሱም መሠረት ዛሬ እንደገና ታትሞ ለሕዝብ ተዳርሶ ይገኛል፤ እንግዲህ ከዚህ ውጭ ሌላ መጽሐፍ ስለሌለ አለ ብሎ መናገሩም መጻፉም ትርፍ ነው ማለት ነው።

የቅዱሳት መጻሕፍት ዝርዝር ቁጥር፡-

፩ኛ ቀኖና መጻሕፍት የሚባሉት፤

1. ዘፍጥረት
2. ዘጸአት
3. ዘሌዋውያን
4. ዘኑልቁ
5. ዘዳግም
6. መጽሐፈ ኢየሱስ
7. " መሳፍንት
8. " ሩት
9. " ሳሙኤል ቀዳማዊ
10. " " ካልዕ
11. " ነገሥት ቀዳማዊ
12. " " ካልዕ
13. " ዜና መዋዕል ቀዳማዊ
14. " ዜና መዋዕል ካልዕ
15. " ዕዝራ
16. " ነህምያ
17. " አስቴር

18. መጽሐፈ ኢዮብ
19. መዝሙረ ዳዊት
20. መጽሐፈ ምሳሌ
21. " ተግሣጽ
22. " መክብብ
23. መኃልየ መሐልይ ዘሰሎሞን
24. ትንቢተ ኢሳይያስ
25. " ኤርምያስ
26. ሰቆቃወ ኤርምያስ
27. ትንቢተ ሕዝቅኤል
28. " ዳንኤል
29. " ሆሴዕ
30. " አሞጽ
31. " ሚክያስ
32. " ኢዩኤል
33. " አብድዩ
34. " ዮናስ
35. " ናሆም
36. " ዕንባቆም
37. " ሶፎንያስ
38. " ሐጌ
39. " ዘካርያስ
40. መጽሐፈ ሚልክያስ

በ፪ኛ ደረጃ የብሉይ ኪዳን ቀኖና የሚባሉት፤

1. መጽሐፈ ዕዝራ ስቱኤል
2. " " ካልዕ
3. " ጦቢት
4. " ዮዲት
5. " አስቴር
6. " መቃብያን ቀዳማዊ
7. " " ካልዕ
8. " " ሣልስ
9. " " ሲራክ
10. ጸሎተ ምናሴ
11. ተረፈ ኤርምያስ
12. ሶስና
13. መጽሐፈ ባሮክ
14. " ጥበብ
15. መዝሙረ ሠለስቱ ደቂቅ
16. ተረፈ ዳንኤል
17. መጽሐፈ ኩፋሌ
18. " ሄኖክ

በዚህ መልክ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ፶፰ ይሆናሉ፤ ከነዚህ የሚወጣ ሌላም የሚገባበት የሌለ ቀኖና ቅዱስ መጽሐፍ ተብለው የሚጠሩ። ከነዚህም ሌላ ፳፯ የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት አሉ፤ እነርሱም የሚከተሉት ናቸው፡-

የሐዲስ ኪዳን ቀኖና መጻሕፍት

1. የማቴዎስ ወንጌል
2. የማርቆስ ወንጌል
3. የሉቃስ "
4. የዮሐንስ "
5. የሐዋርያት ሥራ
6. የጳውሎስ መልእክት ፲፬ቱ
 - ሀ. ወደሮሜ
 - ለ. ወደ ቆሮንቶስ ፩ኛ
 - ሐ. " " ፪ኛ
 - መ. ወደ ገላትያ
 - ሠ. ወደ ኢፈሶን
 - ረ. ወደ ፊልጵስዩስ
 - ሰ. ቆላስይስ
 - ሸ. ወደ ተሰሎንቄ ፩ኛ
 - ቀ. " " ፪ኛ
 - በ. ወደ ጤዋቴዎስ ፩ኛ
 - ተ. " " ፪ኛ
 - ቸ. ወደ ቲቶ
 - ጎ. ፊልሞና
 - ኀ. ወደ ዕብራዊያን
20. የኢፕሮስ መልእክት ፩ኛ
21. " " ፪ኛ

- 22. የዮሐንስ መልእክት ፩ኛ
- 23. የዮሐንስ መልእክት ፪ኛ
- 24. " " ፫ኛ
- 25. የያዕቆብ መልእክት
- 26. የይሁዳ መልዕክት
- 27. የዮሐንስ ራእይ

45

እነዚህ ፳፮ የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ከ፶፰ቱ መጻሕፍት ብሉያት ጋር ሲደመሩ ፹፭ (ሰማንያ አምስት) ይሆናሉ። ከነዚህ መጻሕፍት የሚያንስ የሚበልጥ፣ የሚቀነስ የሚጨመር ሳይኖር በቀኖናነታቸው ታውቀው ቢነገሩ የተሻለ ነው፤ ግዴታም ነው፤ ምክንያቱም ቤተ ክርስቲያናችን በአስተማሪቸው ቅዱስ መጽሐፍ ተመዝግበው የሚገኙ እነዚህ መጻሕፍት ብቻ ናቸውና።

3. የቅዱሳት መጻሕፍት ቀኖናነት፤

ቅዱስ መጽሐፍ የእምነታችን ምንጭ የሕይወታችን መደገፊያ የሥራችን መመሪያ ሆኖ ከእግዚአብሔር የተሰጠ ትልቅ መጽሐፍ ነው። ይኸም መጽሐፍ ከዘመን ወደ ዘመን ስሙ ሳይለወጥ፣ የመጻሕፍቱም ቅደም ተከተላቸው ሳይፋለስ፣ ቁጥራቸው ሳይቀነስ ወይም ሌላ ሳይጨመርበት በንጽሕና በጥራትም ቤተ ክርስቲያን ስትጠብቀው የቆየች ነው። የቤተ ክርስቲያንም ተቀዳሚ ሥራዋ ቅዱስ መጽሐፍን በአለበት መጠ በቅ ብቻ ሳይሆን የእርሱ ተርጓሚም፣ አስተማሪም ሁኖ መገኘት ነው።

ይኸንም የሃይማኖት መነሻ የሚሆነውን ቅዱስ መጽሐፍ ቤተ ክርስቲያን በሕጋዊነት ጠብቃ ለምስክርነት የያዘቻቸው በትውፊታዊ አነጋገር ፹፩ መጻሕፍት እንዳሉን ነው፤ ግን ይኸን ቁጥር የሚናገረው የሕግ መጽሐፍ በዝርዝር በገለጠው ጊዜ ቁጥሩ እንዳልሞላ ተገንዝበናል። እንዲሁም የተሻለ ቁጥር ይዞ የመጣው በኢትዮጵያ ሊቃውንት ተዘጋጅቶ ሎንዶን በአፈሌት ቀ.ኃ.ሥ. ያሳተሙት መጽሐፍ ስለሆነ፣ እርሱን

የመጨረሻ አስረጅ አድርገን አቅርቦናለን። እንደርሱም አቆጣጠር ፶፩ ብሉይ ኪዳን እንዲሁም ፳፮ የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት በድምሩ (፷፰) መጻሕፍት ናቸው። 78

እነዚህ መጻሕፍት በሊቃውንት ዓለም የሚነበቡ፣ የሚተረጎሙ ሲሆኑ በቤተ ክርስቲያንም የቀኖና መጻሕፍት የሚሆኑ ወይም የሚባሉ እነዚህ ናቸው። በአፈሌት የታተሙ መጽሐፍ በብሉይ ኪዳን ብቻ ሦስት ክፍል ሲኖረው በመጨረሻው ክፍል ከሚገኙት መጻሕፍት ውስጥ ተራቸው ተፋልሶ ቦታቸውንም ለቀው ይገኛሉ።

ምናልባት በሌሎች ቤተ ክርስቲያን አፓክሪፋ የሚባሉትን ሰብስበው በአንድ ጥራዝ ለይተው ቦታቸውን ሳይጠብቁ በዚህ እንዲገኙ ያደረጉት ዜፍቴሮካኖን (ሁለተኛ ቀኖና) ይሆናል በማለት እንደሆነ ይገመታል። የሆነው ሆኖ ቀኖና መጽሐፍ ቅዱስ ማለት እውነተኛ ሕጋዊ ለማለት ነው፤ ስለዚህም ስሙ መጠበቅ፣ ቁጥሩም ልክኛ መሆን፣ ተራውም ሳይዘባረቅ መደበኛ ቦታውን ይዞ መገኘት አለበት። ቀኖና የሚያሰኘውም ዘይቤ ልክኛነቱ፣ ዕርግጠኛነቱ ነው።

የሆነው ሆኖ ፹፩ የሚለውን ቁጥር ሳይጠበቅ ፷፰ቱ መጻሕፍት የኢትዮጵያ ቀኖናዊያን መጻሕፍቶች ተብለው ቢመዘገቡና ቀኖናነታቸው ቢረጋገጥ መልካም ነው። ሁሉም በየበኩሉ የሚያወጣውና የሚያገባው መጽሐፍ ሳይኖር በሊቃውንት ጸድቆ በማኅተም ታትሞ የቀረበው ቀኖና ቅዱስ መጽሐፍችን ለእምነታችን ለሥነ ሥርዓታችን ምንጭ መነሻ ነው።

4. ቅዱስ መጽሐፍ የሃይማኖት ምንጭ መሆኑ፤

ለክርስቲያናዊ እምነታችን መነሻውና መድረሻው ቅዱስ መጽሐፍ ነው። ቅዱስ መጽሐፍ በመንፈስ እግዚአብሔር እንደመጸፉ እምነታችንና ትምህርታችን በእርሱ ላይ የተመሠረተ ነው።

የእግዚአብሔርን ማንነት፣ የፈቃዱን ምንነት፣ የባሕርዩንም ፍጹምነት የምንረዳው በዚህ ቅዱስ መጽሐፍ አማካይነት ነው።

የእግዚአብሔርን ፈጣሪ ፍጥረታትነቱን፣ አምጸዔ ዓላማትነቱን፣ ታላቅነቱን፣ ከእርሱ በላይ ማንም የሌለና የሁሉም አስገኝ እርሱ ብቻ መሆኑን ቅዱስ መጽሐፍ ይነግረናል፤ እኛም እንዲሁ እናምናለን፤ በዚህም መሠረት በፍጹም እምነት እናመልክ ዋለንና።

ፈጣሪ ከሰው የሚፈልገው ምን እንደሆነ ማንም ሊያውቀው አይችልም፤ እንዲሁም የእግዚአብሔር ፈቃድ ምን እንደሆነ የምናውቀው፣ እኛ እንደ ቅዱስ ፈቃዱ ለመሥራትና ለመኖር የምንችለው ቅዱስ መጽሐፍ በሰጠን አስረጅነት ብቻ ነው። በዚህም መልክ በቅዱስ መጽሐፍ የተመሠረተው እምነት እርሱ ብቻ እውነት ነው። እንዲሁም ያለው እምነት ሰው ሠራሽና በመሰልም የሚሔድ አይሆንም፤ ስለዚህ ቅዱስ መጽሐፍ የሃይማኖት ምንጭ ነው፤ እንዲሁም ቅዱስ መጽሐፍ የሃይማኖት ቀኖና ይባላል። በእውነትም የሃይማኖት ቀኖና እርሱ ብቻ ነው። ቅዱስ መጽሐፍ የሃይማኖት ቀኖና ለመሆኑ በሚከተሉት ቀዋሚ ምስክሮች ልንረዳ እንችላለን።

1. ቅዱስ መጽሐፍ ሁል ጊዜ ስለ እግዚአብሔር ሕልውና ይናገራል፤ ለእርሱም ብቻ እንድንታዘዝና በእርሱም እንድናምን ይነግረናል።²²
2. ክርስቶስም ደቀ መዛሙርቱ ሐዋርያትም የተጻፈውን ሕግ እንድናከብርና እንድንቀበል ከእርሱም ሌላ የሃይማኖት ቀኖና እንደሌለ ነግረውናል።²³
3. ፈሪሳውያን ቅዱስ መጽሐፍን እንደሐሳባቸው በመተርጎ ማቸው ክርስቶስ እነርሱን ሲዘልፍ ለሃይማኖታዊ መመሪያቸውም እርሱ መሆኑን በመመስከር የተናገረበትን እናገኛለን²⁴።

እግዚአብሔር ቅዱስ መጽሐፍን እንዲሁ በከንቱ በመንፈሱ አላጻፈውም፤ ስለእርሱነቱ እንድናውቅ በርሱም እንድናምን እርሱን ብቻ እንድናመልክ የእምነቱን ትምህርት፣ የአምልኮውን ሥርዓት ሁሉንም አስፈላጊውን ነገር ሁሉ በዚሁ ላይ ገልጦ፣ ጽፎ ሰጥቶናል። ቅዱስ መጽሐፍ በመጀመሪያ ስለ እግዚአብሔር

ሕልውና ይሰብካል፤ ያስተምረናል፤ መርቶም ወደርሱ ያደርሳል፤ ወዲያው ለርሱ የሚሆነውን የሚገባውን የሰው ልጅ እንዲያደርግ በሚገባም እንዲፈጽም ያዛል። ምንም ሙሉ በሙሉ ለማስረዳት ቅዱስ መጽሐፍ ለሰው ሁሉ ግልጥ ባይሆንና ሥውርም ነገር ቢኖርበት ለእምነታችን መነሻና መድረሻ ፍጹም የሃይማኖት ቀኖና እርሱ ብቻ ነው፤ ሌላ የለምና።²⁵

እንግዲህ በቅዱስ መጽሐፍ ውስጥ የተለያዩ ሐሳቦች ያልተገለጡም ምስጢሮች ያሉ መሰሉ ቢታይ፣ ለሃይማኖትም መስተቃርን የሆኑ ቃላት ያሉ መሰሉ ቢታይም ለሥጋውያን በመንፈስ እግዚአብሔር ላልታነጹ እየመሰላቸው እንጂ የእግዚአብሔር ቃልና ሥራ ፍጹም ነው፤ ስለዚህ ቅዱስ መጽሐፍ የርሱ ቃል ስለሆነ ሙሉ ነው፤ ፍጹምም ነው፤ ሁሉን ለማስረዳት ሁሉንም ለመምራት በቂ የሃይማኖት ቀኖና ነው።

የቅዱስ መጽሐፍ ሐሳብ ትርጉሙም ለሰው አስቸጋሪ መሆኑ እንኳን ለሚያነበው ለጻፈው ሰው ሳይቀር ምሥጢር እንደሆነበት ዳንኤል እንዲህ ሲል ያስረዳናል። «አዳመጥኩኝ ነገር ግን አልገባኝም፤ ጌታ ሆይ ከዚያ በኋላስ ምን ይሆናል ብዩ ጠየቅሁኝ፤ ዳንኤል ሂድ እነዚህ ቃላት እስከ መጨረሻው ጊዜ የታተሙ ምሥጢራት ሆነው ይቆያሉ አለኝ»።²⁶

እንዲሁም ነቢዩ ዘካርያስ በእግዚአብሔር የተገለጡት ምሥጢሮች ሁሉ ሥውር መሆናቸውን እንዲህ ሲል ይገልጣል፤ «ከእኔ ጋር ይነጋገር ለነበረው መልአክ መልሼ ጌታዬ ሆይ እነዚህ ምንድን ናቸው አልኩት፤ ከእኔ ጋር ይነጋገር የነበረው መልአክ መልሱ እነዚህ ምን እንደሆኑ አታውቅም? እኔም ጌታዬ ሆይ አላውቅም አልኩት»።²⁷ እንዲሁም ቅዱስ መጽሐፍ ከጊዜያዊ ሕይወታችን ጋር በተለይም ከዘመኑ ሳይንስ ጋር የተለያየ መሰሉ ቢታይም ከሁሉ በፊት ቅዱስ መጽሐፍ ስለ ሥጋዊ ዓለማችን መመሪያና አስረጅነት የተጻፈ አለመሆኑን መገንዘብ አለብን፤ ስለዚህ ከሥጋዊ ዓለም ጋር በማነፃፀር የተመለከትነው እንደሆነ የምንፈልገውን ነጥብ ልናገኝበት እንችልም፤ ይኸም ማለት ቅዱስ መጽሐፍ ጉድለት ኑሮበት የሳይንሱ ውጤት ግን ፍጹም አስረጅነት ያለው ሆኖ መገኘቱ

አይደለም፤ መገንዘብ ያለብን ቅዱስ መጽሐፍ የተጻፈው ስለመንፈሳዊ ዓላማችን መሆኑንና በመንፈሳዊውም ዓላማ ተመርኩዘን መንፈሳዊውን ሕይወት መንፈሳዊውንም ዓለም ብቻ እንድናውቅበት በመንፈስ እግዚአብሔር የተጻፈ መሆኑን መረዳት አለብን።

ምዕራፍ ፪

ቅዱስ ትውፊት፤

ትውፊት ማለት ተወፊ የሆነ ካለው ከግእዙ የወጣ ቃል ነው፤ በዚህም መሠረት ትውፊት ማለት አባት ለልጅ፤ መምህር ደግሞ ለደቀመዝሙር፤ ሌላም እንዲሁ ለተከታዩ የሚያስተላልፈው ቅርስ፤ የሚያወርሰውም ውርስ ነው። እንግዲህ ትውፊት ስንል ከአበው ሲወርድ ሲዋረድ የመጣ እስከ እኛም የደረሰው፤ እኛም በክብር ተቀብለን እንድንይዘውና እንድንጠብቀው፤ ለተተኪውም ትውልድ በተገቢው መንገድ ልናስተላልፈው የሚገባን ውርስ ነው።

ይኸን ትውፊት የመሰለ ትርጉም ያለው ቃል በጽርእ ፓራዶሲስ፤ በላቲን ደግሞ ትሬዲሺን የሚባል አለ፤ ቀጥተኛ ሐሳቡና ትርጉሙ ከኛ ትውፊት ከሚለው ቃል ጋር አንድ ነው፤ እንዲሁ ከአበው ወደ ውሉድ የሚተላለፍ ውርስ የሚጠበቅም አደራ ማለት ነውና። ትውፊት ባልን ጊዜ በጽሑፍ የዋለውን ይሁን እንጂ አብዛኛውን ጊዜ በቃል የተላለፈውንና አሁንም የሚተላለፈውን ሁሉ የሚይዝ ነው። ከተጻፈው ትውፊት ይልቅ በቃል የሚተላለፈው ወይም ያልተጻፈው የበለጠ ተቀባይነት አለው፤ ምክንያቱም ከክርስቶስ ጀምሮ ሐዋርያትም ይሁኑ ወይም የነርሱ ተከታዮች ከጽሑፍ ይልቅ ትምህርቱን ሁሉ ያስተላለፉት በቃል ነውና። ይኸም የቃል ውርስ ለክርስቲያናዊ እምነትና ትምህርት ሁሉ መነሻና መድረሻ ምንጭም ሆኗልና። ጌታችን ኢየሱስ ለደቀመዛሙርቱ የእውነት መንፈስን እንደሚልክላቸው እርሱም በመጣ ጊዜ ወደ እውነት እንደሚመራቸው በቃል የነገራቸውንና ያስተማራቸውን ሁሉ እንደሚያስረዳቸው በግልጽ ነግሯቸው

ነበር።¹ ያ ቅዱስ መንፈስ በመጣ ጊዜ በቃል የተላለፈውን ሁሉ አሳስባቸው ቅዱሳን ሐዋርያትም፤ የቤተ ክርስቲያን አባቶችም በቃል አስተማሩ፤ እነርሱም የቃሉን ትውፊት እንዲጠብቁ አስጠነቀቁ። ከዚህም ሁሉ የተነሣ ከተጻፈው ትውፊት ይልቅ ያልተጻፈው ወይም የቃሉ ትውፊት የበለጠ አስተማማኝነት ነበረው፤ ስለዚህም ወንጌላዊው ሉቃስ እንዲህ ሲል በሰፊው ገልጦልናል። «በአይን ያዩትና የቃሉ አገልጋዮች የሆኑ እንዳስተላለፉልን»።² ይኸ ወንጌላዊና ሐዋርያ በሰጠው ምስክርነት ሁሉም የተላለፈው በቃል እንደሆነ እየዋለ እያደረገን በጽሑፍ እንደዋለና የቃሉም የጽሑፉም ትውፊት ለቤተ ክርስቲያን በጣም ጠቃሚ እንደሆነ የሚገልጥ ምስክርነቱን ሰጥቶናል።

የመጀመሪያው ክርስቲያናዊ እምነትና ትምህርት የተመሠረተው ቅዱስ መጽሐፍም የተተረጎመው ቅድስት ቤተ ክርስቲያንም የተከፈተችው በዚሁ ባልተጻፈው ትውፊት ነው። ቅዱሳን ሐዋርያት በቃል በተሰጠው ትውፊት መጽናት፤ ያነሱም እያንዳንዳቸው መጠበቅ እንዳለባቸው ለመጀመሪያዎቹ ክርስቲያኖች እንዲህ እያሉ ያስጠነቅቁ ነበር።

«በክርስቶስ ኢየሱስ ስለ እምነትና ፍቅር አድርገህ ከኔ የሰማኸው ጤናማ ቃል ምሳሌን ያዝ። መልካሙንም አደራ በኛ በሚኖረው በመንፈስ ቅዱስ ጠብቅ»።³ ይኸንም የመሰለ ሐዋርያው ጳውሎስ ለቆረንቶስ ሰዎች የቃሉን ትውፊት በመጠበቃቸው ምሥጋና እንዳቀረበላቸው እንዲህ ሲል እናገኛለን «ወንድሞቼ ሆይ በሁሉ ስለምታስቡኝና አሳልፌ እንደሰጠኋችሁ ወገን ፈጽማችሁ ስለያዛችሁ አመሰግናችሁ አለሁ» በማለት ተናግሯል።⁴

ወንጌላዊ ዮሐንስ ከተጻፈው ይልቅ ያልተጻፈው ትውፊት ብዙ መሆኑን ይኸም በመጠኑ የተጻፈው ኢየሱስ ክርስቶስ እነደሆነ እንድናምን፤ አምነንም ድኅነትን እንድናገኝ እንደተጻፈ እንዲህ ሲል ያስረዳናል «ኢየሱስም በዚህ መጽሐፍ ያልተጻፈ ሌላ ብዙ ምልክት በደቀ መዛሙርቱ ፊት አደረገ። ነገር ግን ኢየሱስ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ እንደሆነ ታምኑ ዘንድ፤ አምናችሁም በስሙ ሕይወት ይሆንላችሁ ዘንድ ይኸ ተጽፏል»።⁵

የቃል ትውፊት የመጀመሪያ የክርስቲያናዊ ትምህርት መነሻ እንደሆነ የተገለጠ ለዚያን ጊዜ ብቻ ሳይሆን አሁንም ሊተላለፍ ሊወርድ ይገባል። ምክንያቱም ከተጻፈው ይልቅ ያልተጻፈው አሁንም የሚተላለፈው ትውፊት በቤተ ክርስቲያን የተጠበቀው፣ ከጊዜ ወደ ጊዜ የሚነገረው ብዙ ነውና ወንጌላዊው የሐንስ ጌታ የተናገረው የወረው ብዙ ሲሆን የተጻፈው በመጠኑ እንደሆነ፤ ያልተጻፈው ግን በጣም የበላ እንደሆነ እንዲህ ሲል ያስረዳናል «ኢየሱስ ያደረገው ብዙ ሌላ ነገር ደግሞ አለ፤ ሁሉ በእያንዳንዱ በጻፍ ለተጻፉት መጽሐፍት ዓለም ራሱ ባልበቃቸውም ይመስላል»።፩

ወንጌላዊ የሐንስ በወንጌሉ ይህን ይመስክር እንጂ ምስክርነቱን በማጽናት በመልእክቱም ሰፊ አድርጎ ስለተጻፈው ትውፊት ገልጦ ጽፎ እናገኘዋለን።፪ የቤተ ክርስቲያን አባቶችም የሐዋርያትን ፍለጋ በመከተል በቃል አስተምረዋል፤ ይሁን እንጂ በጽሑፍም ብዙ አስፍረዋል። በዚህም ሁሉ ምክንያት የቤተ ክርስቲያን ትውፊት በቃልና በጽሑፍ በግልት በጀ ይከፈላል።

፩. የትዳስ ትውፊት መነሻ፡- ትዳስ ትውፊትን ቤተ ክርስቲያናችን አክብራ ትቀበላለች ስንል ልትቀበልበት የሚገባ ከፍተኛ ማስረጃ አላት።

ሀ. ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ያስተግረው በቃል ብቻ ነው፤ ምንም ነገር ጽፎ አልሰጠም። ወንጌላዊያንም ሲጽፉ እኛ ክርስቶስ ኢየሱስ እንደሆነ እንድናምን ብቻ በመጠኑ ጻፉ እንጂ እርሱ ያስተግረውንና የተናገረውን ሁሉ አልጻፉም። እርሱ ያስተግረው የተናገረውም ብዙ ነበር፤ ያ እርሱ ለጊዜው ያልጻፈው ሲወርድ ሲዋረድ በቃል ሊተላለፍ ችሏል ይኸው ትውፊት ይባላል።

ለ. በቃልም በጽሑፍ በተሰጠን ትምህርት ጸንተን እንድንኖር ያልተጻፈ ትውፊትን እንድንጠብቅ ገደታ እንዳለብን ትዳስ ጳውሎስ እንዲህ ሲል ይመክረናል «እንገዲያውን ወንድሞቼ ሆይ ጸንታችሁ ቁ።፤ በቃላችንም ቢሆን ወይም በመልእክታችን የተግራችሁትን ወግ ያዙ»።፫

እንዲሁም በዚሁ መልእክቱ እንደገና እንዲህ ይላል «ወንድሞቼ ሆይ ከኛ እንደተቀበለው ወግ ሳይሆን ያለ ሥርዓት ከሚሄደው ወንድም ሁሉ ትለዩ ዘንድ በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ ስም እናካችኋለን»።፬ እንግዲህ ይህ ሁሉ ግስረጃ የሚያመለክተው በጽሑፍ የተቀበልነው ትዳስ መጽሐፍ ሲሆን ወይም ትዳስ መጽሐፍ ሲባል አክብረን እንደተቀበልን ሁሉ በትዳስ ትውፊት በተጻፈው በቃል በተላለፈውና ሲወርድ ሲዋረድ በመጣውም ጸንተን መኖር እንዳለብን ነው።

ሐ. ጥንታዊያን የቤተ ክርስቲያን አባቶች ሁሉ ስለ ትዳስ ትውፊት ክብር እየሰጡና አክብረው እንደተቀበሉት እኛም ልንጠብቀውም እንደሚገባን ያስረዳል።

መ. ለትዳስ መጽሐፍ ትርጉም የአባቶች ትውፊት አስፈላጊ መሆኑ የታወቀ ነው፤ ስለዚህ ፍላጎቱ ራሱ ለትዳስ ትውፊት መነሻ ሆነ። እብራዊያንም እንኳን የብሉይ ኪዳን ትውፊት ጥንት ጀምሮ አላቸው፤ እርሱም ከትዳስ መጽሐፍ ጋር እኩል የሆነ ክብርም ያለው ነው።

፪. እውነተኛ ትውፊት፡- በስሙ ትውፊት ማንኛውንም መቀበል የለብንም፤ በእውነተኛውና በትዳሱ ትውፊት መካከል ለዶክትሪኖችን፤ ለትዳስም መጽሐፍችን ተቃራኒ የሚሆኑ ትውፊቶች ሳይሆኑ ትውፊቶች መስለው የገቡ ሊገኙ ይችላሉና። ቤተ ክርስቲያን ግን ትዳስ መጽሐፍን ከሐሰተኛ መጽሐፍ ሁሉ ለይታ አጣርታ እንደተቀበለች ጠብቃ አክብራ እንደያዘችው ሁሉ አሁንም እውነተኛውን ትውፊት ለይታ አክብራ መያዝ አለባት። ሐሰተኛ የሆነውን፤ ሰው ወራሽ የሆነውን ሥርዓት እንደትውፊት አድርገውም ቢይዙት ከእግዚአብሔር ሕግ ውጭ ያደርጋል፤ ለትዳስ መጽሐፍም ተቃራኒ ይሆናል። እንደዚህ ያለውን ሰው ወራሽ ሥርዓት ፈረሳዊያን እንደትውፊት አድርገው ቢይዙት ጌታ እንደተቃወመ እናገኛለን።

እርሱም የሚከተለው ነው፡- «እርሱም መልሶ እንዲህ አላቸው፤ እናንተስ ስለወጋችሁ የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ስለምን

ትተላለፋችሁ?»¹⁰ እንዲሁም በዚሁ ምእራፍ በ፩ኛው ቁጥር ላይ «..... ትላላችሁ ስለወጋችሁም የእግዚአብሔርን ቃል ሻራችሁ»¹¹

በዚህም መሠረት ለቅዱስ መጽሐፍ ለእምነታችንና ለትምህርታችንም ተቃራኒ የሚሆን ትውፊት ሊሆን ሊባልም አይችልም፤ እንደዚህም ያለውን ቤተ ክርስቲያን ልትቀበለው ልትይዘውም ከቶ አይገባትም፡፡

፫. የቅዱስ የትውፊት ዘመን፡- ትውፊት በዓይነቱ እንጂ በዓረፍተ ዘመን አይገመትም፤ በጽሑፍ የዋለው ትውፊት ቤተ ክርስቲያናችን አክብራ ተቀብላ ስትሠራበት የቆየችው እንደተጠበቀ ሆኖ ከክርስቶስ ጀምሮ እስከ አሁን የቤተ ክርስቲያን አባቶች የተናገሩት የሚሠሩት፤ በቅዱስ ሲኖዶስ አማካይነት የሚወሰኑት ሁሉ በቅዱስ መንፈስ መሪነት የሚወሰን እንደሆነ ስለሚታመንበት እርሱም ትውፊት በመሆኑ ሊቀበሉትና ሊጠብቁት የሚገባ ነው፡፡

ይኸን ቅዱሱን ትውፊት መስሎ ሳይጣራ የሚቀርብ የሚጻፍ ወይም የሚነገር ቢኖር ግን በቤተ ክርስቲያን መጣራት መመዘንም አለበት፡፡ ያለ ቅዱስ ትውፊት ደግሞ ቤተ ክርስቲያን ልትከፈት፤ ቅዱስ መጽሐፍም ሊተረጎም የማይችል ስለሆነ የቅዱስ ትውፊት ተቀባይነት ግድና አስፈላጊም ነው፡፡

ክ ፍ ል ፫

ምሥጢረ ሥላሴ በጠቅላላው፡፡

ም ዕ ራ ፍ ፩

እግዚአብሔር በሥላሴነቱ፤

የሥላሴ አንድነትና ሦስትነት ቤተ ክርስቲያን እንደ ተመሠረተች ወዲያውኑ በይፋ ታወቀ ተረዳ፡፡ ዋናው የቤተ ክርስቲያን እምነትና ትምህርትም በባሕርይ፤ በህልውና በአገዛዝ አንድ አምላክ ነው ያልነውን በአካል፤ በሰም፤ በግብር ፫ ብሎ ማመንና ማስተማር እውነተኛ ትምህርት እንደሆነ ተወሰነ፡፡

እግዚአብሔር አምላክ በባሕርይና በህልውና አንድ የሆነው፤ በአካልና በሰም በግብር ፫ ነው፡፡ እግዚአብሔርን በ፩ነቱ ውዳሴ ክብር እናቀርብለታለን፤ በአካልም ፫ነቱን ገልጠን እንመሰክራለን፤ በይፋም እንናገራለን፡፡

በጸሎተ ቅዱሴያችን ፫ነትን በ፩ነት እየገለጥን እንናገራለን፤ «አ ሥላሴ ቅዱስ አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ባርክ ዲበ ሕዝብክ» በማለት ፫ነት ያለበትን አንድነት እንገልጣለን፡፡ ይኸም በሥላሴ ላይ ያለንን እምነትና ትምህርት በተለያዩ የእምነት ውሳኔዎችና መግለጫዎች በይፋ ይሰጡ ጀመር (ጸሎተ ሃይማኖትና እርሱን የመሰሉ ምዕላዶች) ፡፡ ምሥጢረ ሥላሴ በዚህ መልክ ጎልቶ ቢነገርም በሰው አእምሮ የማይረዳ ሥውር ምሥጢር፤ የማያስገባም በር ሁኖ ይገኛል፤ እንዲሁ ግን እንናገራለን፤ እንዲሁም እናምናለን፡፡ ምንም በሥላሴ ትምህርት ብናምን የእግዚአብሔርን አንድነቱን እናምናለን፤ አንድ አምላክን ብቻ እናመልካለን፡፡

የእግዚአብሔርን መኖር የሚያውቁና በአንድ አምላክ የሚያምኑ ወገኖች ብዙ ናቸው፤ ከነርሱም ውስጥ ዋና ዋናዎቹ፡-

1ኛ. ክርስቲያን፤

2ኛ. ዕብራውያን፤

3ኛ. እስላሞች ናቸው፡፡ ክርስቲያን ግን ከነዚህ ተለይቶ የሚታወቅበት በበለጠም እውነትን ይዞ የሚያምነው በባሕርይ በህልውና በአምላክነት አንድ እግዚአብሔር ያለውን በአካል፤ በግብር፤ በሰም ሦስት ብሎ በመቀበል ነው፤ እነዚህም አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ ናቸው፡፡

በሥላሴም ማመን የተለየ እውነተኛነቱ የተመሠከረለት ሃይማኖት ነው፤ ስለዚህ ክርስቲያኖች ከሌላው እምነት ተከታይ ተለይተው እውነተኛች ሆነው ይገኛሉ፡፡ የክርስትናም ሃይማኖት በሥላሴ ማመን እውነትነት እንዳለው የተረዳ ነው፤ ምክንያቱም ይኸን እውነትነት ያለውን እምነት የተናገረ ባለቤቱ እግዚአብሔር ስለሆነ ነው፡፡ «ከሰማይም ድምፅ መጣ እንዲህ ሲል ይኸ ነው የምወደው ልጄ በእርሱ ደስታዬን የማይበት፡፡!»

መጀመሪያውኑ እግዚአብሔር አምላክ ይህን ዓለም ሲፈጥር አንድ እንደሆነ፤ ሲታወቅ፤ በአካል በስም በግብር ሦስትነት እንዳለው ለማጠየቅ ሲል «ንግበር ሰብእ በአርአያነ ወበአምሳሊ» ሰውን እንፍጠር በመልካችን እንደምሳሌያችን በማለት ሦስትነትን በማስረዳት ተናግሯል።²

ይኸም አባባል የክብር ምልክት የነገሥታትም አነጋገር መስሎ ቢታይም ማለት እግዚአብሔር በፍጥረቱ ተገብቶ እኛ በማለት ተናገረ ቢባልም ከዚህ የተሻለ አገላለጥ ያለውን አስረጅ እንዲህ ሲል ያቀርብልናል፤ «አዳም ኮነ ከመ አሐዱ እምነ» አዳም ከእኛ እንደ አንዱ ሆነ፤ ሲል ከአንድ የወጣ ቁጥር እንዳለው በማመልከት ተናግሯል።³ ይኸም ከ፩ በላይ ቁጥርን ያመለክታል ማለት ነው። ደግሞም በሰናዎር ምድር ከለዳውያን የጡብ ግንብ በሠሩ ጊዜ «ንዑ ንረድ ወንክአው ነገሮሙ ለከለዳውያን»፤ ኑ እንወረድ ቋንቋቸውን እንደባልቀው፤ ከርሳቸው አንድ የባልንጀራውን ቋንቋ እንዳይሰማ በማለት ፩ዱ ሌላውን ሲጋብዝ እናገኘዋለን፤ ይኸም ማለት ሦስትነት ተገልጦ ተነግሯል ማለት ነው።⁴ ይኸን የመሰለ ብዙ አስረጂ በቅዱስ መጽሐፍ ይገኛል። ሆኖም ግን ከዚህ በላይ ያተኮረው ሐተታ የሰጠውም አስረጂ ሁሉ የሦስትነት ማስረጃ ነው እንላለን እንጂ፤ በግልጽ ሦስትነትን ለይቶ አያመለክትም። እስከ ዘመነ ሥጋዊ ድረስ ከአንድ ቁጥር የበለጠ መሆኑን ብቻ ይገልጻል እንጂ የሁለትነትና የሦስትነት አንድም ከዚያ የበለጠ የቁጥር ምልክትን የሚያስረዳ ሁኖ በመገኘቱ ዕብራውያንም ይኸን ለመመርመር ከባድ ሆኖባቸው እነማን ለማን እንደተናገሩት ሊያውቁት ባለመቻላቸው እንቅጥልሽ ሆኖባቸው ይኖር ነበር።

ስለዚህ ቅዱስ ጳውሎስ እንዲህ ሲል መስክሯል «ነገር ግን እስከ ዛሬ የሙሴ መጽሐፍ እየተነበበ መጋረጃው በልባቸው አለ። ወደጌታ ግን በተመለሱ ጊዜ መጋረጃው ፈቀቅ ይላል»።⁵ የተነገረው ትንቢት፤ የተቆጠረው ሰባኢ ሁሉ በክርስትና መንፈስ ካልተተረጎመ እስካሁን ድረስ ለነርሱ ዝግ መሆኑን ገልጦ ተናገረ።

ከዚህ በተሻለ አገላለጥ ግን ሦስትነትን ከአንድነት ጋር በማያያዝ እግዚአብሔር አምላክ ለአገልጋዩ ለሙሴ ሐመልማልን

ከነበልባል፤ ነበልባልን ከሐመልማል ጋር አዋሐዶ «አነ ውእቱ እግዚአብሔር አምላክከ አምላክ አብርሃም ወአምላክ ይስሐቅ ወአምላክ ያዕቆብ» እያለ በእሳቱ መካከል አንድነቱን ሦስትነቱን በመግለጥ ተናግሯል።⁶ አምላክ አምላክ በማለት ሦስት ጊዜ መናገሩ የሦስትነት ምሳሌ ነው፤ እንዲሁም እግዚአብሔር ብሎ የተናገረውም ቃሉ ያለመለወጡ አንድነትን የሚገልጥ ነው። እንደገናም ሙሴ የሕዝቡ መባረኪያ ቃል አድርጎ ሦስትነትንም አንድነትንም በሚገልጥ መልክ እንዲህ ሲል ይናገር ነበር፤ «እግዚአብሔር ይባርክህ፤ ይጠብቅህም። እግዚአብሔር ፊቱን ያብራላህ፤ ይቅርም ይበልህ። እግዚአብሔር ፊቱን ወደአንት ያንግ ሰላምም ይስጥህ።⁷» እንዲህ እያለ ሦስት ጊዜ መላልሶ መናገሩ የሦስትነት፤ በአንድ አንቀጽ (ቁጥር) መናገሩ ደግሞ የአንድነት ምሳሌ ነው።

ነቢዩ ዳዊትም በመዝሙሩ «ዐቢይ እግዚአብሔር ወዐቢይ ኃይሉ ወአልቦ ኑልቁ ለጥበቢሁ» እያለ አንድነትንም ሦስትነትንም ገልጦ ተናግሯል።⁸ ማለት ዐቢይ እግዚአብሔር ያለው እግዚአብሔር አብን ነው፤ ወዐቢይ ኃይሉ ያለው ደግሞ ኃይሉን እግዚአብሔር ወልድን ነው፤ ወአልቦ ኑልቁ ለጥበቢሁ ያለው ደግሞ እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስን ነው። በድጋሜም «ሣሁሉ ለእግዚአብሔር መልዕ ምድረ ወበቃለ እግዚአብሔር ጸንዓ ሰማያት ወእምስትንፋሰ አፋሁ ኩሎ ኃይሎሙ»። በማለት አንድነትንም ሦስትነትንም ገልጧል።⁹ ሣሁሉ ለእግዚአብሔር ያለው እግዚአብሔር አብን ነው፤ ወበቃለ እግዚአብሔር ጸንዓ ሰማያት ያለው ቃለ እግዚአብሔር ወልድን ነው፤ ወእምስትንፋሰ አፋሁ ያለው ደግሞ እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስን ነው።

ነቢዩ ኢሳይያስም መላእክት በሰማይ ሆነው «ቅዱስ ቅዱስ ቅዱስ እግዚአብሔር ፀባዮች ፍጹም ምሉዕ ሰማያት ወምድረ ቅድሳተ ሰብሐቲክ» እያሉ ሲያመሰግኑ ሰምቷል።¹⁰ ይኸም የሥላሴን ሦስትነት የሚያመለክት ምሳሌ ነው፤ ማለት ሦስት ጊዜ ቅዱስ ያለው የሦስትነት፤ እግዚአብሔር ያለው ደግሞ የአንድነት አስረጂ ነው። ከዚህም ሌላ ልዑል እግዚአብሔር ሁልጊዜ ለወዳጁ ምሥጢርን መግለጥ ልማዱ ስለሆነ፤ በቃል

ብቻ ሳይሆን በሥራም ለወዳጁ ለአብርሃም ሦስትነቱ ከአንድነቱ፤ አንድነቱንም ከሦስትነቱ ጋር በማያያዝ እንዲህ አድርጎ ገልጦለታል። «ዓይኑን አነሳና አየ፤ እነሆም ሦስት ሰዎች ወደርሱ ቀረቡ፤ ባያቸውም ጊዜ ከድንኳኑ ደጅ ሊቀበላቸው ሮጠ፤ ወደምድርም ሰገደ፤» ይህ የሦስትነቱ ምልክት ነው። የአንድነት ምልክት ደግሞ ከዚያ ደርሶ በነጠላ ቁጥር «አቤቱ በፊትህስ ሞገስ አግኝቼ እንደሆነ እለምንሃለሁ፤ ባርያህን አትለፈኝ» አለ።¹¹ ይኸም ሥላሴ ሦስት ሲሆኑ አንድ፤ አንድ ሲሆኑ ደግሞ ሦስት መሆናቸውን የሚያጠይቅ ከፍተኛ ምስጢር ነው። ይህም ቅሉ ለአሁኑ ጊዜ ምሳሌው የጎላ መስሎ ይታይ እንጂ ለዚያን ጊዜ ለእሥራኤላውያን ረቂቅ ምሳሌ ሆኖባቸው ሲኖሩ ነበር፤ ሆኖም እግዚአብሔር ወልድ ወደዚህ ዓለም መጥቶ ሲያስተምር «ኩሉ ተውህበኒ እምነበ አቡየ» ሁሉ ተሰጠኝ ከአባቴ ዘንድ ማንም ወልድን አያውቀውም ያለ አብ፤ አብንም ማንም አያውቀውም ያለ ወልድ፤ ወልድም ሊገለጥለት ከወደደው ሰው በቀር ሲል የራቀውን አቅርቦ፤ የረቀቀውንም ምስጢር አጉልቶ፤ አካለ አብን፤ አካለ ወልድን፤ አካለ መንፈስ ቅዱስን በመለየት አስተማራቸው ገለጠላቸውም።¹² እንዲሁም በጥምቀት ጊዜ ወልድ ሲጠመቅ «ዘንቱ ውእቱ ወልድየ ዘአፈቅር ወሎቱ ሠመርኩ» የምወደው ልጄ ይኸ ነው ብሎ አብ ሲያውጅ፤ መንፈስ ቅዱስ ደግሞ በርግብ አምሳል ወርዶ ረብሶ ታይቷል፤ በዚህን ጊዜ እውነተኛው የክርስቲያን ትምህርት ምስጢር ሥላሴ ተመሠረተ።¹³

እንዲሁም ደግሞ ይኸን የመሰለ አስረጂ ክርስቶስ በደብረ ታቦር ብርሃነ መለኮቱን በገለጠ፤ እውነተኛ አምላክነቱንም በአስረዳ ጊዜ አብ «የምወደው ልጄ ይኸ ነውና ስሙት» ሲል በደመና ሆኖ መስክሯል።¹⁴ ይኸንም የመሰለ የሦስትነትን አስረጂ አካልን ስምን በመለየት ቅዱስ ጴጥሮስ እንዲህ ሲል ሰጥቷል «የተመረጡት እንደ እግዚአብሔር አብ ዕውቀት በመንፈስ ቅዱስም ለመታዘዝ በኢየሱስ ክርስቶስም በደሙ መረጨት»።¹⁵ ሐዋርያትን ወደዚህ ዓለም ለስብከት ክርስቶስ ሲያሰማራቸው «ሂዱ አሕዛብን ሁሉ አስተምሩ፤ እነርሱንም አጥምቋቸው፤ በአብ፤ በወልድ፤ በመንፈስ ቅዱስ ስም» ብሎ

ጥብቅ አደራን ሰጥቶ ምስጢር ሥላሴን አጉልቶ ሥላሴን በስም በግብር በአካል ፎትነታቸውን አጉልቶ በመግለጥ አስረድቶ ልኳቸዋል።¹⁶

ሐዋርያትም ይኸን ይዘው በመልዕክታቸው በትምህርታቸው ምስጢር ሥላሴን አጉልተው ጽፈዋል፤ ለምሳሌ ዮሐንስ ወንጌላዊው በመልዕክቱ ሰጽፍ «በሰማይ ምስክር የሚሆኑ ሦስት ናቸው፤ አብ፤ ቃል፤ መንፈስ ቅዱስም፤ እነዚህ ሦስቱ አንድ ናቸው» ብሎ ሦስት ሲሆኑ አንድ፤ አንድ ሲሆኑ ሦስት መሆናቸውን መስክሯል።¹⁷ ቅዱስ ጳውሎስም «የእግዚአብሔር ጸጋ፤ የወልድ ቸርነት የመንፈስ ቅዱስም ምሕረት ለእናንተ ይሁን» ብሎ በቀና መንገድ ሦስትነትን አስረድቷል።¹⁸ ቅዱስ ጳውሎስ በዚህ ብቻ ሳይወሰን በመልዕክቶቹ ሁሉ መጀመሪያና መፈጸሚያ ይኸነኑ በማጉላት መስክሮ ጽፏል፤ ይህን የመሰለ ፍጹምና እውነተኛ አስረጂ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ብዙ ይገኛል።

የቤተ ክርስቲያን አባቶችም በተመሳሳይ መልክ ምስጢር ሥላሴን ገልጠው ጽፈዋል፤ መጽሐፈ ባሕርይ የተባለው መጽሐፍ «ሥላሴ ቅድስት ህልዋን እንበለ ጥንት፤ ወዕሩያን፤ በአሐቲ ባሕርየ መለኮት» ሲል አስረድቷል።¹⁹

እንዲሁም የጥንት አባቶች የጸሎት መጀመሪያ የደስታም የመገረምም መግለጫ የሥላሴን ስም በመጥራት አንድነትን ሦስትነትን በመመስከር «በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ» እያሉ ሲመሰክሩ ሲናገሩም ይገኛሉ። የሥራም መጀመሪያ ሁሉ፤ ይህኑ አድርገው ወስነዋል። ሦስትነታቸውን ትክክልነታቸውን በጎላ ለማስረዳት የሚከተለውን ምሳሌያዊ አስረጅ እንጠቀምበታለን፤ እርሱም አብን በልብ፤ ወልድን በቃል መንፈስ ቅዱስን በእስትንፋስ እንመስላቸዋለን። ይኸም ማለት ልብ፤ ቃል እስትንፋስ በአንድነት እንዲገኙ እንደማይለያዩም በሥላሴም መካከል መቅደም መቀዳደም፤ መብለጥ መበላለጥ እንደሌለባቸው ገልጠን እናስረዳለን። እንደዚሁም የአካል ሦስትነታቸውን ለማስረዳት ያህል ሦስት ስንል በመለኮት በባሕርይ አንድ መሆኑን እንመስክራለን፤

ይሄለሱ በአካላት ወይትዋሐዱ በመለኮት ይለናልና።²⁰ ግብራቸውም አብ ይወልዳል፤ ያሠርጻል እንጂ አይወለድም አይሠርዕም፤ ወልድም ይወለዳል እንጂ አይወለድም አይሠርዕም አያሠርዕም፤ መንፈስ ቅዱስም ይሠርጻል እንጂ አይወለድም አይወለድም። እግዚአብሔር በአካሉ ሦስት በመለኮቱ ግን አንድ ነው፤ ስለዚህ እግዚአብሔር በአንድነቱና በሦስትነቱ ነበር፤ አለ፤ ይኖራልም። እግዚአብሔር በአንድነቱና በሦስትነቱ ጸንቶ ዓለምን ፈጠረ፤ ዓለምን ያስተዳድራል፤ በኋላም ዓለምን ያሳልፋል።

የሥላሴን የስም የግብር የአካል ሦስትነትን በትክክል በመግለጥ፤ እንዲሁም ቀዳሚነትም ተከታይነትም አለመኖሩን ኅቡረ ህላዌ መሆናቸውን «ተውልደ እምአብ እምቅድመ ይትፈጠር ዓለም ዘእንበለ እም በከመ ይትወለድ ብርሃን እም ብርሃን። ወበ ከመ አቡሁ አምላክ ዘበአማን ውእቱሂ አምላክ ዘበአማን፤ እስመ አብ ወለደ ወኢፈጠሮ ወኢገብሮ። ወበከመ አብ ብርሃን ውእቱ ወልድኒ ከማሁ ብርሃን እስመ አብ ወለደ እምባሕርይ፤ ወኩሉ ዘተወልደ እምባሕርይ ይነሥእ ባሕርይ» ሲሉ ሊቃውንተ ቤተ ክርስቲያን ያስረዳሉ።²¹

ለእግዚአብሔር መጀመሪያና ዳርቻ አልነበረውም፤ ወደፊትም መጨረሻ ወሰን አይኖረውም፤ እንደ እግዚአብሔርነቱ በፍንቱ በሦስትነቱ ጸንቶ ነበር፤ አለ፤ ይኖራልም።

፩. ምሥጢረ ሥላሴ፤

ስለ ሥላሴ የምንማረውና የምናስተምረው ትምህርት ምሥጢር ተብሏል፤ ምሥጢርም ይባላል፤ ምክንያቱም በዓይን የማይታይ በእጅ የማይጨበጥ በሕሊና ብቻ የሚታሰብ፤ በፍጹም ሕሊና አምነው የሚቀበሉት እንጅ በምርምር የማይደረስበት ነውና። በባሕርይ በሕልውና አንድ አምላክ የምንለውን በስም በግብር በአካል ደግሞ ሦስት ብሎ ማመን ታላቅ ምሥጢር ነው። ሥላሴም አንድነታቸው ሦስትነታቸውን ሳይጠቀልለው፤ ሦስትነታቸውም አንድነታቸውን ሳይለያየው በአንድነት በሦስትነት ሲመሰገኑ ነበሩ፤ አሁንም ይገኛሉ፤ ወደፊትም እንዲሁ ይኖራሉ፤ ይኸ እንዴት ሊሆን ይችላል

ሊባል አይቻልም ምሥጢር ነውና። በየጊዜው የተነሱ ሊቃውንት ሰፋ ያለ ማስረጃ እንደሚከተለው ሰጥተዋል «አልበሙ ጥንት፤ ወኢተፍጻሜት ለሥላሴ እንዘ አሐዱ ሠለስቱ፤ ወእንዘ ሠለስቱ አሐዱ» ሲል ቅዱስ ባስልዮስ ጽፏል፤ ይኸም ማለት ለሥላሴ ጥንትነት ወይም ፍጻሜ የላቸውም፤ አንድ ሲሆኑ ሦስት፤ ሦስትም ሲሆኑ አንድ ነው ማለት ነው።²²

«ሥላሴ በተዋሕዶ ወተዋሕዶ በሥላሴ ተጋብኦ በተከፍሎ ወተከፍሎ በተጋብኦ» ሲል ሱንትዮስ የተባለ ሊቅ ጽፏል። ይኸም ማለት ፫ነት በአንድነት፤ አንድነትም በ፫ነት ያለ-መከፈል፤ ያለ-መለያየትም አንድ የሆኑ ማለት ነው።²³ «ሊሉያን እንበለ ትድምርት፤ ወኅቡራን እንበለ ተሌልዮ» እያሉ ሠለስቱ ምዕትም አስረጅ ሰጥተዋል።²⁴ ይኸም ማለት ሥላሴ የማይገናኙ የተለያዩ፤ ያልተለያዩም አንድነት ያላቸው ማለት ነው፤ ጠቅላላ ምሥጢሩ ግን አንድነት በሦስትነት አይከፈልም፤ ሦስትነትም በአንድነት አይለይም ማለት ነው፤ ምሥጢርም የሚያሰኘው ይኸ ሁሉ ሲደመር ነው። እግዚአብሔር አብ ፈጣሪ ነው።²⁵ እግዚአብሔር ወልድም ፈጣሪ ነው።²⁶ እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስም ፈጣሪ ነው።²⁷ ነገር ግን ሦስቱም በአምላክነት አንድ ስለሆኑ አንድ አምላክ አንድ ፈጣሪ ይባላል እንጂ ሦስት አማልክት ሦስት ፈጣሪዎች አንልም አይባልም። እግዚአብሔር አብ አምላክ ነው፤ እግዚአብሔር ወልድም አምላክ ነው፤ እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስም አምላክ ነው።²⁸ እንዲሁም ስለሆነ አንድ አምላክ እንጂ ሦስት አማልክት ከቶ አንልም አይባልም፤ እንግዲህ ሦስት ሲሆን አንድ፤ አንድም ሲሆኑ ሦስት እንዴት እንደሚሆኑ እንመልከት።

2ኛ. ሦስትነት በአንድነት፤

ሥላሴ አንድ ሲሆኑ ሦስት የሚሆኑበት በስም በግብር በአካል ነው።

ሀ. የስም ሦስትነት

ለሥላሴ የስም ሦስትነት አላቸው፤ ይኸውም አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ መባል ነው። ምንም ስምን ለይተን

ሦስት ብንልም ከቶ ሦስት አማልክት አንልም አንድ አምላክ እንጂ። ይህም ስማቸው ከቶ አይፋለስም፤ አይለወጥም፤ በየስማቸው ሲመሰገኑ ጸንተው ይኖራሉ እንጂ፤ ማለት አብ አብ ይባላል እንጂ ወልድ መንፈስ ቅዱስ አይባልም፤ ወልድም ወልድ ቢባል እንጂ አብ መንፈስ ቅዱስ አይባልም፤ መንፈስ ቅዱስም እንዲሁ መንፈስ ቅዱስ ቢባል እንጂ አብ ወልድ አይባልም «አብሂ አብ ውእቱ ወኢኮነ ወልደ፤ ወኢኮነ መንፈስ ቅዱስ፤ ወልድሂ ወልድ ውእቱ ወኢኮነ አበወ ኢመንፈስ ቅዱስ፤ ወመንፈስ ቅዱስሂ መንፈስ ቅዱስ ውእቱ ወኢኮነ አበ ወኢወልደ፤ ኢይፈልስ ስመ አብ ለከዊነ ስመ ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ፤ ወስመ ወልድሂ ለከዊነ ስመ አብ ወመንፈስ ቅዱስ፤ ወስመ መንፈስ ቅዱስሂ ለከዊነ ስመ አብ ወወልድ» ሲል አግኖጥዮስ የአንጸኪያ ሊቀ ጳጳስ አስረድቷል።²⁹

በስም ክርስቲያን ነን እያሉ የክርስትናውን ስምና መልክ የሚያጠፉ መናፍቃን «ኢየሱስ ብቻ» እያሉ አብ የሚለውንም ወልድ የሚለውንም፤ መንፈስ ቅዱስ የሚለውንም ለኢየሱስ ብቻ እየሰጡ ስመ ተፋልሶ ያመጣሉ፤ ልዩ ኑፋቄን ይፈጥራሉ። በምንም መልክ አብ አብ ይባላል እንጂ ወልድ መንፈስ ቅዱስ አይሆንም አይባልም። እንዲሁም ወልድ ወልድ ቢባል እንጂ አብ መንፈስ ቅዱስ አይባልም። መንፈስ ቅዱስም መንፈስ ቅዱስ ቢባል እንጂ አብ ወልድ አይባልም። ሥላሴ በትክክል በስም ሦስት ናቸው፤ በአምላክነት ግን አንድ ነው፤ ይኸንንም «ሠለስቱ ስም አሐዱ እግዚአብሔር» ሲል ቄርሎስ የእስክንድርያው ሊቀ ጳጳስ ያስረዳል።³⁰

ጌታችን ኢየሱስም «ወእንዘ ታጠምቅዎሙ በሉ በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ብሎ በስም ሦስትነታቸውን ጠርቶ ተናግሯል።³¹ ፫፻፲፰ ሊቃውንትም «ንባርኮ ለአብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ» ሲሉ ተናግረዋል።³² ንባርኮ ብለው አንድነቱን፤ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ብለው የስም ሦስትነታቸውን ተናገሩ። አብ፤ ወልድ፤ መንፈስ ቅዱስ ብለን የሥላሴን ስም ከተናገርን ዘንድ የስማቸውንም ትርጉም እንደሚከተለው እንናገራለን፤ አብ ማለት አባት ማለት ነው፤ ምክንያቱም ወልድን ይወልዳል፤ መንፈስ ቅዱስን ያሠርዳል።

ወልድም ማለት ልጅ ማለት ነው፤ ምክንያቱም ወልድ አብን አክሎ አብን መስሎ ባሕርይ ዘእምባሕርይ ከአብ ተወልዷልና። መንፈስ ቅዱስ ማለትም ሠራዊ ማለት ነው፤ ምክንያቱም መንፈስ ቅዱስ አብን አክሎና መስሎ ከአብ ብቻ ስለሠረፀ ነው። አብ ከባሕርይ ወልድን ወለደ፤ መንፈስ ቅዱስን አሠረፀ፤ ስለዚህ አብ የባሕርይ አባት ይባላል፤ ወልድም የባሕርይ ልጅ ይባላል፤ መንፈስ ቅዱስም የባሕርይ ሕይወት ይባላል። እንዲህ ባለው አኳኝን በስማቸው ተፋልሶ ከቶ የለባቸውም፤ የሥላሴ የስማቸው ትርጓሜ የስማቸውም ሦስትነት ይህን የመሰለ ነው፤ አንድም እንዲህ ነው።

ለ. የግብር ሦስትነት፤

የሥላሴ የግብር ሦስትነት የሚታወቀው አብ ወላዲ ወልድ ተወላዲ፤ መንፈስ ቅዱስ ሠራዊ በመሆን ነው። የግብር ትርጉም የአብ ግብር መውለድ ማሠራፅ ነው፤ ምክንያቱም አብ ወልድን ቢወልድ መንፈስ ቅዱስን ቢያሠርፅ እንጂ እንደ ወልድ አይወለድም እንደ መንፈስ ቅዱስም አይሠርፅምና። ወልድም ከአብ ቢወለድ እንጂ እንደ አብ አይወለድም አያሠርፅም፤ እንደ መንፈስ ቅዱስም አይሠርፅም። መንፈስ ቅዱስም ከአብ ቢሠርፅ እንጂ እንደ አብ አይወለድም እንደ ወልድም አይወለድም። «አብስ ኢተወለደ አላ ውእቱ ወላዴ ወልድ እምቅድመ ኩሉ ዓለም» ሲል አትናቴዎስ የእስክንድርያ ሊቀ ጳጳስ ያስረዳል።³³

እንዲህ ባለ ግብር አብ ወላዲ፤ ወልድ ተወላዲ፤ መንፈስ ቅዱስ ሠራዊ ሆነው ነበሩ፤ ሆነው አሉ፤ ለዘለዓለም ይኖራሉ፤ የሥላሴ የግብር ሦስትነታቸው ትርጉም ይህ ነው።

ሐ. የአካል ሦስትነት፤

የሥላሴ የአካል ሦስትነት አብ በወላዲነቱ ፍጹም አካል አለው፤ ፍጹም ህልውናም አለው፤ ወልድም በተለይ አካሉ በተወላዲነቱ ፍጹም አካል አለው፤ ፍጹም ህልውናም አለው፤ መንፈስ ቅዱስም በሠራዊነቱ ፍጹም አካል አለው፤ ፍጹም ህልውና አለው። ሥላሴ እንዲህ ባለ ርቀት እንዲሁም ባለ

ምልዓት በሰማይ በምድር በአፍዓ በውስጥ ምሉዓን ናቸው። ዓለም በጠቅላላው በሥላሴ ፈጣሪነት እንደተፈጠረ ዘለዓለም ሥላሴ ምሉዓን ሆነው ይኖራሉ። «በውስተ ዓለምኒ ሀሎ ወዓለምኒ ቦቱ ኮነ» ሲል ዮሐንስ ወንጌላዊ ተናግሯል።³⁴

እንዲህ ባለ ስም እንዲህ ባለ ግብር እንዲህ ባለ አካል ሳይቀዳደሙ ቃል እስትንፋስ ከልብ እንዲገኙ ስማቸው ከአካላቸው አካላቸው ከስማቸው ሳይቀድም ሥላሴ ነበሩ፤ አሉ፤ ይኖራሉ። ወአኮ ሎሙሂ ለሥሉስ ቅዱስ ወአስማቲሆሙ፤ አልቦ እምውስቴቶሙ ዘይዴጋር እሉ እሙንቱ ብሉያነ መዋዕል እምቀዳሙ ዘእንበለ ጥንት ወዘመን» ሲል ኅርኅርዮስ ገባሬ መንክራት ተናግሯል።³⁵ የልብነትን የቃልነትን የእስትንፋስነትን ምሥጢር ለማወቅ ሲፈለግ ቃሉ የሚያገናኛቸው ቢመስልም ምሥጢር አያገናኛቸውም፤ የወልድ መገኘት ልደት የመንፈስ ቅዱስ መገኘት ሥርዐት ይባላል፤ ይህም በፅዑቅ ይወሰናል እንጂ ሊመረመር አይቻልም። «ልደተ ወልድ ወፀአተ መንፈስ ቅዱስ ይትነክር ወኢይትነገር» ሲል ዲዮናስዮስ ዘአርዮስ ፋኅስ አስረድቷል።³⁶

3ኛ. ልንድነት በሦስትነት፤

የሥላሴ አንድነታቸው በምንና በምን ነው? ብለን የመረመርን እንደሆነ በባሕርይ በመለኮት በመንግሥት በእግዚአብሔርነት በአምላክነት ነው፤ ሥላሴ በመንግሥት በባሕርይ በመለኮት አንድ ነውና። አንዱ መንግሥት ደግሞ በአካል ሦስት ናቸው፤ ወላዲ ንጉሥ፤ ተወላዲ ንጉሥ፤ ሠራዊ ንጉሥ፤ አሐዱ ንጉሥ «ንጉሥነ ኢየሱስ ክርስቶስ» ሲል ሔረኔዎስ ኤጲስ ቆጶስ ዘሀገረ ኤዶም ተናግሯል።³⁷

በለዚህ ሥላሴ በእግዚአብሔርነት በባሕርይ፤ በመለኮት አንድ ነው፤ እግዚአብሔር በአካል ሦስት ነው፤ «ወላዲ እግዚአብሔር፤ ተወላዲ እግዚአብሔር፤ ሠራዊ እግዚአብሔር» ይላልና።³⁸ ወንጌላዊ ዮሐንስም ወእግዚአብሔር ውሉ ቃል ሲል ጽፏል።³⁹

ወላዲ አምላክ፤ ተወላዲ አምላክ፤ ሠራዊ አምላክ፤ አሐዱ አምላክ «አምላክ ውሉቱ አብ፤ አምላክ ውሉቱ ወልድ፤ አምላክ ውሉቱ መንፈስ ቅዱስ ወኢይትነገሉ ፫ተ አማልክተ» ሲል አትናቴዎስ ሐዋርያዊ ተናግሯል።⁴⁰ አስቀድሞ ሊቀ ነቢያት ሙሴ «ሰማዕ እሥራኤል ከመ አሐዱ ውሉቱ እግዚአብሔር አምላክክ» ሲል መስክሯል።⁴¹ ፫፻፲፰ ሊቃውንትም በአንድ ድምፅ ውሳኔያቸው «ነአምን በአሐዱ አምላክ» ብለው የአምላክን ፍጹም አንድነቱን መስክረዋል። ሦስት የሚያደርጋቸው አካል ከሆነ፤ አንድ የሚያደርጋቸው ደግሞ ባሕርይና ፈቃድ ነው። ሦስትነት ያለበት አንድነት፤ መለያየትም የሌለበት ሦስትነት አብ፤ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ናቸው፤ እነርሱም አንድ አምላክ ይባላሉና፤ ደግሞ ናቸው። በአካል ሦስት ከሆኑ በፈቃድ በባሕርይ አንድ መሆን እንደምን ነው? ያልን እንደሆነ አካል በአካል ህልው ሆኖ በአንድ ልቦናነት በአንድ ቃልነት በአንድ እስትንፋስነት ስለሚኖር ነው። አብ በፍጹም አካሉ ልብ ነው፤ ሌላ ልብ የለውም «ሆንተ ልብ ዘዘዬ ነአምሮ ለአብ» ሲል ቴዎዶሎስ አዘንቆራ ተናግሯል።⁴² ወልድም በፍጹም አካሉ ቃል ነው፤ ሌላ ቃል የለውም «ኢታምስልዎ ለዘቃል ከመ ቃላት እለዘከርናሆሙ ዘእንበለ ህላዌ ወአካል፤ አላ ፍጹም መልክእ ወአካል ከመ ገጸ አቡሁ ወመንፈስ ቅዱስ» ሲል ኅርኅርዮስ ገባሬ መንክራት ተናግሯል።⁴³

መንፈስ ቅዱስም በፍጹም አካሉ እስትንፋስ ነው፤ ለሥላሴ ሌላ እስትንፋስ የላቸውም «ወአኮ ውሉቱ ዘከመ ነፍስ ዘሀሎ ውስቴትነ ዘንስሕቦ ኃቤነ እምነፋስ ለቁመተ ሥጋነ፤ አላ ውሉቱ መንፈስ እግዚአብሔር ሲል ዲዮናስዮስ ዘአንጾኪያ ተናግሯል።⁴⁴

አብ በልብነቱ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ህልው ነው፤ ወልድም በቃልነቱ በአብ በመንፈስ ቅዱስ ህልው ነው፤ መንፈስ ቅዱስ በእስትንፋስነቱ በአብ በወልድ ህልው ነው። «አብኒ ህልው ውሉቱ በወልድ ወበመንፈስ ቅዱስ፤ ወወልድኒ ህልው ውሉቱ በአብ ወበመንፈስ ቅዱስ፤ ወመንፈስ ቅዱስኒ ህልው በአብ ወበወልድ» ሲል ፈላታዎስ ዘእስክንድርያ ተናግሯል።⁴⁵ ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ አብ ልባቸው ነው። ለመንፈስ ቅዱስና ለአብም ወልድ ቃላቸው ነው። ለወልድና ለአብ ደግሞ

መንፈስ ቅዱስ እስትንፋሳቸው ነው፤ ማለት በአብ ልቡናነት ሦስቱም ያስባሉ፤ በውልድ ቃልነት ሦስቱም ይናገራሉ፤ በመንፈስ ቅዱስ እስትንፋሳትም ሦስቱ ሕያዋን ሆነው ይኖራሉ፤ በጠቅላላም ይገነዘባሉ ብለን እናምናለን።

ሥላሴ በአብ ለባውያን፤ በወልድ ነባብያን፤ በመንፈስ ቅዱስም ሕያዋን ይባላሉ። እስትንፋስ የሕያውነት መግለጫ ነውና «አብሂ ልቡናሆሙ ለወልድ ወለመንፈስ ቅዱስ፤ ወወልድኒ ቃሎሙ ለአብ ወለመንፈስ ቅዱስ፤ ወመንፈስ ቅዱስኒ እስትንፋሶሙ ለአብ ወለወልድ» ሲል አቡሊዲስ ዘሮሜ ተናግሯል።⁴⁶ እንዲህ ባለ መገንዘብ ቃል እስትንፋስ ከልብ መቋረጥ እንደሌለባቸው ወልድም መንፈስ ቅዱስም ከአብ መለየት የለባቸውም።

በፈቃድ አንድ እንደመሆናቸው ለመዓትም ለምሕረትም በአንድነት ይሠራሉ፤ ይፈጽማሉ «ወአኮ አብ በርእሱ ባሕቲቱ ዘይገብር፤ ወወልድሂ በርእሱ ባሕቲቱ አኮ ዘይገብር፤ መንፈስ ቅዱስሂ አኮ በርእሱ ባሕቲቱ ዘይገብር፤ አላ ዘፈቀደ አብ ይፈጽምም ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ፤ ወምግባሮሙኒ አሐዱ ውእቱ» ሲል ኪራኮስ ዘአንጾኪያ ተናግሯል።⁴⁷ አባ ሕርያቆስም አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ይሄልዩ፤ ይትናገሩ፤ ይሠምሩ እያለ የሥላሴን የፈቃድ አንድነታቸውን አስፋፍቶ ጽፏል።⁴⁸

እንዲህም ስለሆነ፤ ንይነ ፍጡራን አያየውም፤ በአንድ በኩል ደግሞ ወነበቦ እግዚአብሔር ለሙሴ እንዲል ከመላዕክት ከጸድቃን ጋር ይነጋገራል፤ ድምፁን ያሰማል፤ ይህም በዕፁብ ይወሰናል እንጂ አይመረመርም፤ ተገልጠውም የሚታዩ ቢሆን ይህ አብ ነው፤ ይህ ግን ወልድ ነው፤ ይህም መንፈስ ቅዱስ ነው ብሎ ለይቶ ማወቅ ለፍጡር አይቻለውም። አንዱን ለይቶ ያምናል እንጂ፤ «ዘርእየ ኪያየ ርእየ ለአቡየ» ሲል ወንጌላዊ ዮሐንስ ጽፏልና።⁴⁹ «ወኢይክል መኑሂ እምፍጡራን ይለቡ ፍልጠተ አካላት ወመለኮት በዘዚኢሆሙ ዘእንበለ ዳዕሙ የአምር ዘከሠተ በአምሳል፤ ወአርአያ» ሲል ኪራኮስ ዘአንጾኪያ ተናግሯል።⁵⁰

ደግሞም ሦስቱ ሁሉ ሕይወት ይባላሉ ግን አንድ ሕይወት ብቻ ነው፤ አብ ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ የልብነት ሕይወት፤

የልብነት ኃይል፤ የልብነት ጥበብ ነው፤ ወልድም ለመንፈስ ቅዱስና ለአብ የቃልነት ጥበብ፤ የቃልነት ሕይወት፤ የቃልነት ኃይል ነው። መንፈስ ቅዱስም ለአብና ለወልድ የእስትንፋሳነት ጥበብ፤ የእስትንፋሳነት ሕይወት፤ የእስትንፋሳነት ኃይል ነው። «አሐዱ ውእቱ እግዚአብሔር አቡሁ ለቃል ጥበቡ ወኃይሉ ህልው ምስሌሁ» ሲሉ ሠለስቱ ምዕት ተናግረዋል።⁵¹ ነቢዩ ዳዊትም ወአልቦ ጉልቁ ለጥበቢሁ ሲል አስረድቷል፤ ሀብቱ ወይም ሥጦታው ብዙ የሆነ የመንፈስ ቅዱስን ነገር ተናገረ።⁵² ሦስቱ እሳት ይባላሉ፤ ነገር ግን አንድ እሳት ነው፤ አብ እሳት ወልድ እሳት መንፈስ ቅዱስ እሳት አሐዱ ውእቱ እሳተ ሕይወት ዘእምአርያም» ሲል አባ ሕርያቆስ ያስረዳልና።⁵³

እንዲህ ባለ ምልዓት ስፋት ርቀት፤ እንዲህም ባለ አንድነት ሦስትነት ሥላሴ ሳይወሳሰኑ አንዱ ካንዱ መቅደም መቀዳደም ሳይኖርባቸው አንዱ ለአንዱ መገዛት ሳይኖር በአካል በስም በግብር ሦስትነትን በፈቃድ በህልውና በአምላክነት አንድነትን ገንዘብ አድርገው ሥላሴ ቅድመ ዓለም ነበሩ፤ ዓለምን ፈጥረው አሉ፤ ዓለምን አሳልፈው ይኖራሉ። «አልቦ በውስተ ቅድስት ሥላሴ ግብርናት ወተጋንዮ ወኢይትሌዓል አሐዱ እምካልዑ በመዓርገ መለኮት ወኢይትኤዘዝ አሐዱ ለካልዑ ዘከመ ተለክኪ በሥልጣኑ አላ እሙንቱ ዕሩያን በአሐዱ ክብር ዘመለኮት» ሲል ሳዊሮስ ተናግሯል።⁵⁴

በሥላሴ ዘንድ አንድነት ካለ ብሎ ሦስትነትን፤ ሦስትነትም ካለ ብሎ አንድነትን ሊያፈርስ፤ ወይም ሊቀንስ የሚችል ከቶ የለም። የክርስቲያን እምነትና ትምህርት ይኸን የተደገፈ በዚህም የጸና ነው። ምንም ስለ ሥላሴ የሚሰጠው ትምህርት ከባድ ቢሆንም ረቀቀብን ብሎ በባሕርይ በሕልውና፤ በመለኮት አንድ የሆነውን በስም፤ በአካል ሦስት ነው፤ የማይል ክርስቲያናዊ ትምህርት ሊባል አይቻልም፤ ሰውየውም ክርስቲያን ሊባል አይቻልም፤ አይገባውም።

ሥላሴ በመለኮት አንድ እንደመሆናቸው ይህን ዓለም ፈጠሩ አከናውኑ የፍጥረቱንም መፈጸሚያ ጉልላት ሰውን አደረጉ።